ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

ΕΤΟΣ 12ον ΤΕΥΧΟΣ 54ον

Σ' ΑΥΤΟ ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ · ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1967

ΤΙΜΟΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΩΝ

ΠΩΛΟΥΜΕΝΩΝ ΕΙΣ ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΤΟΥ ΙΛΙΣΟΥ (Δραγατσανίου 6)

(Δευτέρα καὶ Παρασκευὴ 11 — 1)

		Δρχ.
H. P. Blavatsky	Στὴ χώρα τῶν Γαλάζιων Βουνῶν	20
»	Τὸ Κλειδὶ τῆς Θευσοφίας ἄδ. 50 δεμ.	60
Annie Besant	Μελέτη ἐπὶ τῆς Συνειδήσεως ἄδ. 50 δεμ.	60
»	Μετενσάρκωση	10
»	Κάρμα	10
C. Leadbeater	Σ' ἐκείνους ποὺ πενθοῦν	10
Besant-Leadbeater	Ὁ Ἀστρικὸς Κόσμος	10
N. Sri Ram	Προσέγγισις πρὸς τὴν Πραγματικότητα	**30**
Ed. Arnold	Τὸ Φῶς τῆς Ἀσίας	30
☘	Φῶς στὴν Ἀτραπὸ	15
Krishnamurti	Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου (ἔκδ. 1966)	15
»	10 Ὁμιλίαι εἰς Ὀχάϊ 1944	30
»	Ἐλευθερία, ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος ἄδ.60 δεμ.	75
»	Στοχασμοὶ πάνω στὴ ζωὴ (Β΄ σειρὰ)	60
»	Ἐκπαίδευσι καὶ σημασία ζωῆς ἄδ. 40 δεμ.	60
Ἰωάν. Βασιλῆς	Τὸ σημειωματάριο ἑνὸς Μύστου	50
Κ. Κιτρινιάρης	Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς, Β΄. ἔκδ.	40
Γεώργ. Μαλτέζος	Τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια	50
Κ. Μελισσαρόπουλος	Μῆτις (τὸ βιβλίον τῆς σοφίας) δ.	50
»	Ἀποκρυφισμὸς καὶ Μυστικισμὸς ἄδ.25 δ.	40
»	**Μελετήματα ἄδ. 40 δεμ.**	**60**
»	**Εἰσαγωγὴ στὴ Θεοσοφία ἄδ. 50 δεμ.**	**70**
»	Ὁ Κομήτης (Θέατρο ἰδεῶν)	20
»	«Ἀγνώστῳ Θεῷ»	10
Ἰφιγ. Φράγκου	Συναίσθημα μειονεκτικότητος φύλου	20
Πίναξ	Ὁ αἰώνιος Δεῖπνος	10

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ «ΙΛΙΣΟΣ», Τόμοι 1956, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 67 χαρτοδεμένοι ἕκαστος δραχ. 50.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω βιβλίων, λαμβάνοντες τὸ ἀντίτιμον, δυνάμεθα νὰ ταχυδομήσωμεν τὰ κάτωθι: Κρισναμοῦρτι «Στὰ πόδια τοῦ Διδασκάλου», «Στοχασμοὶ» (β΄ σειρά), Ἰω. Βασιλῆ «Τὸ σημειωματάριο ἑνὸς Μύστου», Κ. Μελισσαροπούλου «Ἀποκρυφισμὸς - Μυστικισμός», «Μελετήματα», ΙΛΙΣΟΣ, τεύχη ἀριθ. 50, 51, 52, 53, 54. Τὰ ὑπόλοιπα βιβλία, καθὼς καὶ τόμοι ἢ ἄλλα τεύχη «Ἰλισοῦ», παραδίδονται εἰς τὰ Γραφεῖα, Δευτέρα καὶ Παρασκευὴ 11 - 1.

ΤΙΜΗ ΤΕΥΧΟΥΣ ΙΛΙΣΟΥ ΔΡΑΧ. 10

ΙΛΙΣΟΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ
Δραγατσανίου 6 (Πλ. Κλαυθμῶνος), ὄροφος 6ος, ΑΘΗΝΑΙ - 122

Διευθυντὴς ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ
Ἐπιμελητὴς ὕλης ΧΡΙΣΤΟΣ ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΤΟΣ 12ον ✶ Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1967 ✶ ΤΕΥΧΟΣ 54

Αἰωνιότης

Ὡς πότε θὰ φορῶ προσωπεῖα;
Ποῦ ν' ἀπευθύνω τὶς ἐρωτήσεις μου;
Στὴν πολιορκία μου τὴν ἐσωτερική;
Στὶς εἰκόνες τῶν πουλιῶν ἢ τῶν ἀντηχήσεων;
Στοὺς σταθμοὺς ποὺ στεγάζονται
καταυλισμοὶ μεγάλων ζώων τῆς χλόης
καὶ ἀρκεῖ μιὰ παράσταση τοῦ ζώου σὲ πινακίδα
δημοσίας ὁδοῦ,
γιὰ νὰ σοῦ ὑποδείξει τὴν ὕπαρξη τῶν σταύλων;
Πῶς νὰ μάθω νὰ μὴν ἐρωτῶ;
Πότε ἀφυπνίζομαι ἀπὸ τὰ κύματα τῶν αἰωνίων ἀκτῶν;
Ὅλο ρωτοῦμε. Κι ὅταν μᾶς κλείνουν τὸ στόμα
μὲ σιδερένιες ραφές, μιλᾶμε μὲ τὰ μάτια,
μὲ τὰ μέλη μας τὰ διαμελισμένα. Μιλᾶμε μέσα στὴν
ἀπέραντη σιωπὴ μὲ τὴν ὑπέροχη ὁμιλία ὅλων
τῶν ποικίλων μας θανάτων.

ΣΑΡΑΝΤΟΣ ΠΑΥΛΕΑΣ

Τὸ Ἡμερολόγιο

Τοῦ ἐγγονοῦ μου τὴν πρωτοχρονιά,
μαζὶ μὲ ζωγραφιὲς κι' ἄλλα παιχνίδια,
μιὰ κασετίνα τοῦ πῆρα βυσσινιά,
γεμάτη ἀπὸ πολύχρωμα μολύβια.

★

Κι' ἦταν καλός. Ζωγράφιζε πουλιά,
τὶς γάτες, τὰ σκυλιὰ καὶ τ' ἄλλα ζούδια,
καὶ τὰ κατάφερνε ὅλα μιὰ χαρά,
ἀκόμη καὶ λογιῶν-λογιῶν λουλούδια.

Μὰ στὸ ἡμερολόγιο, ποὺ λές,
τὸν ἀριθμὸ τῆς μέρας, ποὺ περνοῦσε
δὲν ἔσβυνε μὲ δυὸ γραμμὲς ἁπλές,
ἀλλὰ μαῦρο σταυρὸ φιλοτεχνοῦσε!

★

Ἔτσι στὸ μῆνα πάνω, τί νὰ ἰδῶ!
νεκροταφεῖο φάνταζε ἡ ἀτζέντα,
καὶ τὴν ἅρπαξα γρήγορα κι' ἐγὼ
γιὰ τὴ σάμπα, χωρὶς ἄλλη κουβέντα.

★

Καὶ τώρα κάνω ἐγὼ πολλοὺς σταυροὺς
ὁ Θεὸς στὸν ἐγγονό μου νὰ χαρίσει,
ὅσους κι' ἂν ἔχει ὁ κόσμος θησαυροὺς
κι' ἀτζέντα μοναχὰ νὰ μὴ ζητήσει!

Π. Α. ΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ

Τὸ ἄστρο τῶν Μάγων

Τοῦ ἀστρονόμου
ΓΕΩΡΓ. ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΥ

Ἀφ᾿ ἧς ὁ ἄνθρωπος ἐγνώρισεν ἑαυτὸν καὶ ἀνεγνώρισεν ὅτι ὁ Ἥλιος παρεῖχε καὶ ἐρρύθμιζε τὸ φῶς καὶ τὸ σκότος, τὸ ψῦχος καὶ τὴν θερμότητα, τὰς ἐποχὰς καὶ τὰς ἐσοδείας, τὸν ἐλάτρευσεν ὡς Θεὸν καὶ πολλαὶ ἑορταὶ εἶχαν θεσπισθῆ πρὸς τιμήν του, ἰδιαίτερα κατὰ τὰς ἰσημερίας καὶ τὰ ἡλιοστάσια. Καὶ εἶναι χαρακτηριστικὸν ὅτι αἱ μέγισται τῶν ἑορτῶν ἐπεφυλάσσοντο παγκοσμίως γιὰ τὸ χειμερινὸν ἡλιοστάσιον καὶ ὄχι χωρὶς λόγον: Καθὼς ὁ χειμὼν ἐπλησίαζε καὶ ὁ μεσουρανῶν Ἥλιος ἐχαμήλωνε στὸν ὁρίζοντα οἱ ἡμέρες μίκραιναν καὶ οἱ νύχτες μεγάλωναν. Ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος μὲ τὰ περιωρισμένα μέσα ἀμύνης του ἔβλεπε μὲ δέος τὸ ψῦχος καὶ τὸ σκότος νὰ αὐξάνουν καὶ ἕνα ἀόριστον συναίσθημα φόβου τὸν συνεῖχε. Πυραὶ ἠνάπτοντο καὶ θυσίαι προσεφέροντο πρὸς τὸν Θεὸν - Ἥλιον ὅπως σταματώντας τὴν κάθοδόν του σκορπίσῃ καὶ πάλιν τὸ χαροποιόν του φῶς καὶ τὴν ζωογόνον του θαλπωρήν. Καὶ ὁ Θεὸς ὡσὰν διὰ νὰ ἀκούσῃ τὰς παρακλήσεις ἐπεβράδυνε τὸ βῆμα καὶ μετὰ μικρὸν δισταγμὸν ἐνέδιδεν. Ἀνεπαίσθητα κατ᾿ ἀρχήν, ταχύτερα σὺν τῷ χρόνῳ, οἱ ἡμέρες μεγάλωναν καὶ οἱ νύχτες μίκραιναν. Τὸ κρύο ἠμπορεῖ νὰ ηὔξανε προσωρινῶς ὅμως ὁ Ἥλιος ἀνήρχετο ἤδη καὶ αὐτὸ ἦτο ἐγγύησις ὅτι οἱ ὅροι εἶχαν ἀντιστραφῆ. Ὀλίγον ἀκόμη καὶ ἡ ἀλλαγὴ θὰ ἦταν αἰσθητὴ εἰς τὸ σύνολον τοῦ ζωϊκοῦ καὶ φυτικοῦ κόσμου, εἰς τὴν θάλασσαν, τὴν ξηράν, τὸν ἀέρα, παντοῦ, γιατὶ ἡ φύσις ὁλόκληρος ἀντιδρᾷ χαρμόσυνα στὸ μέγα γεγονός. Κατὰ κυριολεξίαν «χαίρει ἡ κτίσις ὅλη». Γι᾿ αὐτὸ καὶ τὸ ξέσπασμα τῆς χαρᾶς ἦταν ὁμόθυμον καὶ παλλαϊκὸν καὶ ἀτμόσφαιρα ἀνοχῆς, καλωσύνης καὶ ἰσότητος ἐκυριάρχει. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες τὴν ἑώρταζαν πανδήμως εἰς συναδελφικὴν

ἀτμόσφαιραν περὶ τὸ τέλος Δεκεμβρίου ὑπὸ τὸ ὄνομα «Τὰ κατ᾽ ἀγροὺς Διονύσια». Οἱ Ρωμαῖοι τὴν 25 Δεκεμβρίου ὑπὸ τὸ ὄνομα Σατουρνάλια, ἐπίσης καὶ οἱ ἄλλοι λαοὶ ὅλοι ὑπὸ διάφορα ὀνόματα ἕκαστος.

Αἱ ἐργασίαι διεκόπτοντο ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας καὶ τὰ σπίτια ἐστολίζοντο μὲ πρασινάδες, λαϊκὰ συμπόσια ὠργανοῦντο, δῶρα ἀντηλλάσσοντο, ὅλα τὰ τυχηρὰ παιχνίδια ἐπετρέποντο, οἱ ὀφειλέται ἀπελύοντο προσωρινῶς τῶν φυλακῶν, οἱ ρόλοι κυρίων καὶ ὑπηρετῶν ἀντεστρέφοντο καὶ οἱ πάντες ἑώρταζον τὴν γέννησιν τοῦ «ἀδαμάστου Ἡλίου». Οἱ Σκανδιναυοὶ ἔκαιον χονδροὺς κορμοὺς δένδρων εἰς τὰς οἰκίας καὶ τὰς ὁδοὺς καὶ οἱ Κέλται, ὅπως καὶ οἱ ἀπόγονοί των σήμερα ἐμάζευον τὴν μελίαν, τὸ γκί.

Ὅταν ἦλθεν ὁ Χριστιανισμός, ἡ γέννησις τοῦ Κυρίου ἑωρτάζετο τὴν 6ην Ἰανουαρίου μαζὶ μὲ τὰ Θεοφάνεια ἢ Ἐπιφάνεια ὅτε ἐπεφάνει εἰς τὴν οἰκουμένην, δηλ. ἐγεννήθη ὁ Κύριος. Ὅμως οἱ θρησκευτικοὶ ἀρχηγοί του ἐδοκίμαζον μεγάλην δυσκολίαν νὰ συγκρατοῦν τοὺς ὀπαδούς των ἀπὸ τὰς σχεδὸν συγχρόνους καὶ παλλαϊκὰς ἐκδηλώσεις τῶν ἀλλοδόξων τόσο βαθειὰ ριζωμένας ἀπὸ τὴν παράδοσιν, καὶ κατέληξαν νὰ μεταφέρουν τὴν ἑορτὴν τῆς γεννήσεως στὰς 25 Δεκεμβρίου, ἡμέραν ποὺ ἑώρταζον καὶ οἱ Ἐθνικοὶ καὶ ἔτσι πολλὰ ἤθη καὶ ἔθιμά των συνεχωνεύθησαν καὶ ἀντηλλάγησαν.

Συνυφασμένη μὲ τὰ Χριστούγεννα εἶναι καὶ ἡ ἱστορία τῶν Μάγων. Ἦσαν οἱ ἱερεῖς καὶ πεπαιδευμένοι τῆς ἐποχῆς, οἱ διδάσκαλοι τῶν πριγκήπων, οἱ σύντροφοι καὶ σύμβουλοι τοῦ βασιλέως, ἄνευ τῆς γνώμης τῶν ὁποίων οὐδὲν τὸ σοβαρὸν ἀπεφασίζετο. Μύσται καὶ ἱεροφάνται τῶν ἀποκρύφων τεχνῶν ἤσκουν ἐπιβολὴν καὶ εἶχον ἐξαιρετικὴν θέσιν εἰς τὴν κοινωνίαν. Φιλόσοφοι, μάντεις, ἀστρολόγοι καὶ οἰωνοσκόποι συνετήρουν ἄσβεστον εἰς τὸν βωμὸν τὸ ἱερὸν πῦρ, τὰ καπνώδη δάκτυλα τοῦ ὁποίου ἀνήρχοντο πρὸς τὸν οὐρανόν. Λευκὰ πάντα ἐνδεδυμένοι, ἁπλοῖ εἰς τοὺς τρόπους καὶ τὴν ζωήν των, σπαρτιατικοὶ εἰς τὴν τροφήν των. Ὁ ἱδρυτὴς τῆς θρησκείας των Ζωροάστρης κηρύσσει τὴν γέννησιν Μεσσίου ἐκ παρθένου κατὰ τὴν συντέλειαν τῶν αἰώνων ποὺ οὐράνια σημεῖα θὰ προαναγγείλουν καὶ οἱ Ἰουδαῖοι νομοθέται ὅτι τῆς ἐλεύσεως τοῦ ἀναμενομένου καὶ ἀπ᾽ αὐτοὺς Μεσσίου θὰ προηγηθῇ σύνοδος τῶν πλανητῶν Διὸς καὶ Κρόνου εἰς τὸ ἱερὸν ζώδιόν τους, τὸ ζώδιον τῶν Ἰχθύων. Διόλου λοιπὸν παράξενο ὅτι καὶ οἱ Μάγοι τῆς Γραφῆς ἔψαχναν γιὰ ἕνα τέτοιο σημάδι στὸν οὐρανό. Εἶδαν τὸ ἄστρον εἰς τὸν καθαρὸν οὐρανὸν τῆς περιοχῆς των καὶ φυσικὰ τὸ ἡρμήνευσαν κατὰ τὰς παραδόσεις καὶ τὴν διδασκαλίαν των.

Τί ὅμως ἦτο τὸ ἄστρον; Δύο ἐκ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελίων κάνουν μνείαν τῶν περιστατικῶν τῆς γεννήσεως. Διηγοῦνται διαφορετικὰς ἱστορίας, ὄχι ὅμως ἀντιφατικὰς ἀλλὰ συμπληρούσας ἡ μία τὴν ἄλλην: Ὁ Εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς τὴν γέννησιν καὶ τὸ ἄγγελμα πρὸς τοὺς βοσκούς. Καὶ ὁ

Εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος τὴν ἱστορίαν τῶν Μάγων καὶ τοῦ ἄστρου. Ἡ περιγραφή, δεδομένου ὅτι δὲν ἐγένετο οὔτε ἀπὸ οὔτε δι' ἀστρονόμους ἢ ἐπιστημονικοὺς σκοπούς, εἶναι μᾶλλον ἀνεπαρκὴς καὶ δὲν ἠμποροῦμε νὰ συμπεράνουμε μὲ πεποίθησιν γιὰ τὸ τί ἀκριβῶς ἦταν τὸ ἄστρον. Τί ὅμως μποροῦσε νὰ ἦταν γιὰ νὰ ἑρμηνευθῇ ὡς τὸ ἀναμενόμενον σημεῖον;

Τὸ πρᾶγμα ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνεται πολὺ ἁπλοῦν: Ἀρκεῖ νὰ ἀναδιφήσωμεν τὰ ἀρχαῖα κείμενα καὶ χρονικὰ γιὰ νὰ ἴδωμεν τί τὸ ἔκτακτον ἐνεφανίσθη τότε εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ ἂν οὐδὲν ἀνεύρωμεν, τότε νὰ ἀναπαραστήσωμεν τὸν οὐρανὸν τῆς γεννήσεως, πρᾶγμα ποὺ γίνεται πολὺ εὔκολα σήμερα μὲ τὰ πλανητάρια, μήπως ἀσυνήθης τις καὶ ἐντυπωσιακὸς συνδυασμὸς τῶν συνήθων καὶ γνωρίμων μας οὐρανίων σωμάτων ἠμποροῦσε νὰ προκαλέσῃ τὴν προσοχὴν καὶ θεωρηθῇ ὡς σημεῖον. Καὶ ἔτσι θὰ ἦταν. Ἀτυχῶς ὅμως δὲν ὑπάρχει ὁμοφωνία γιὰ τὸ ἀκριβὲς ἔτος γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ. Δὲν τὸ ἀναφέρουν αἱ Γραφαὶ καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς διαφωνοῦν. Ἡ ἀσυμφωνία ὀφείλεται εἰς ἕνα λάθος τοῦ ἐκκλησιαστοῦ Διονυσίου τοῦ Μικροῦ, ζήσαντος τὸν 5ον μ. Χ. αἰῶνα. Εἶναι ἐκεῖνος ποὺ εἰσήγαγε τὴν χριστιανικὴν χρονολογίαν καὶ τοὺς ὅρους πρὸ Χριστοῦ καὶ μετὰ Χριστὸν δεχθεὶς ὡς ἔτος γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ τὸ ἔτος 754 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης. Ὅμως ἡ Καινὴ Διαθήκη διαλαμβάνει ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐγεννήθη ἐπὶ Ἡρώδου, ὅστις, ἀναφέρει ὁ ἱστορικὸς Ἰώσηπος, ἀπέθανεν ὀλίγον πρὸ τοῦ Ἑβραϊκοῦ Πάσχα τοῦ ἔτους 750 ἀπὸ κτίσεως Ρώμης κατὰ τὴν νύκτα ὅπου ἐγίνετο ἔκλειψις Σελήνης. Καὶ τῷ ὄντι οἱ ἀστρονόμοι ὑπελόγισαν ὅτι μία τοιαύτη, ὁρατὴ ἀπὸ τὴν Ἱεριχώ, ἔλαβε χώραν στὰς 13 Μαρτίου τοῦ 4 π. Χ. Συνεπῶς ὁ Ἰησοῦς εἶχεν ἤδη γεννηθῇ τότε. Πρὸ πόσου ὅμως καιροῦ; Πάλιν οἱ συγγραφεῖς διαφωνοῦν. Αἱ γνῶμαι των κυμαίνονται ἀπὸ τὸ 4 ἕως τὸ 11 π. Χ. Μέχρις ὅτου ὅμως οἱ θεολόγοι καὶ οἱ ἀρχαιολόγοι μᾶς δώσουν τὴν ἀπάντησιν, ἂς ἴδωμεν ποῖα οὐράνια φαινόμενα κατὰ τὸ διάστημα τῶν 7 ἐτῶν τῆς διαφωνίας θὰ μποροῦσαν νὰ ἐγείρουν τὴν προσοχὴν τῶν Μάγων καὶ θεωρηθοῦν ὡς σημεῖα.

Ἡ Ἀφροδίτη, λέγουν μερικοί. Τῷ ὄντι. Ἡ Ἀφροδίτη εἶναι ὁ λαμπρότατος ὅλων τῶν ἀστέρων καὶ ὁ μόνος ποὺ φαίνεται ἐνίοτε καὶ τὴν ἡμέραν ἐὰν ξεύρουμε πρὸς τὰ ποῦ νὰ κυττάξουμε. Λάμπει ζωηρότατα καὶ κάνει ἐντύπωσιν ὡς πρωϊνὸς ἢ ἑσπερινὸς ἀστὴρ ἐπανερχομένη εἰς τὰ αὐτὰ σημεῖα τοῦ οὐρανοῦ ἀνὰ 19 περίπου μῆνας. Ὅμως οἱ Μάγοι σοφοὶ καὶ ἀστρολόγοι καθὼς ἦσαν δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀπατηθοῦν καὶ θεωρήσουν ὡς σημεῖον ἢ δώσουν νέαν ἔννοιαν εἰς ἕνα τόσον οἰκεῖον ἄστρον μὲ τὰς στερεοτύπους ἀνὰ βραχέα κανονικὰ διαστήματα ἐμφανίσεις του.

Ἕνας μετεωρίτης μὲ κατεύθυνσιν πρὸς τὴν Βηθλεέμ, λέγουν ἄλλοι. Ἕνας μεγάλος μετεωρίτης φωτίζει ἰσχυρῶς τὴν γύρω περιοχήν, κάποτε ἰσχυρότερον τοῦ Ἡλίου, καὶ οὐχὶ σπανίως ἐκρήγνυ-

ται ὅπως καὶ ἕνα πυροτέχνημα. Μετὰ διαδρομὴν δευτερολέπτων τινῶν πλήττει τὸ ἔδαφος προκαλῶν ἐνίοτε μεγάλας καταστροφάς. Ὅμως τὸ ἐφήμερον τοῦ φαινομένου καὶ ἡ ὅλως στενὴ τοπικὴ σημασία του δὲν συμβιβάζεται μὲ τὴν σχετικὴν περιγραφὴν τῆς Γραφῆς.

Ἕνας μεγάλος κομήτης κάνει ἐντύπωσιν. Διαρκεῖ ἐπὶ μῆνας καὶ ἡ μεγαλοπρεπὴς οὐρά του ἐκτεινομένη ἐνίοτε ἐκεῖθεν τοῦ ὁρίζοντος φαίνεται σὰν θεϊκὸς δάκτυλος δεικνύων πρὸς τὰ ποῦ θὰ ἔπρεπε νὰ κατευθυνθοῦν πρὸς ἀναζήτησιν τοῦ ἀναμενομένου Μεσσίου. Καὶ τὰ Κινεζικὰ χρονικὰ ἀναγράφουν τῷ ὄντι ἕνα τὸ 4 π. Χ. ὁρατὸν ἐπὶ 70 ἡμέρας, καὶ ἕτερον τὸ11 π. Χ. μεγαλύτερον καὶ διαρκέστερον, ποὺ σήμερα γνωρίζομεν ὅτι ἦτο ὁ κομήτης τοῦ Χάλεϋ. Ὅμως αἱ χρονολογίαι αὗται εἶναι πολὺ ἐνωρὶς διὰ τὸν πρῶτον καὶ μᾶλλον ἀργὰ διὰ τὸν Χάλεϋ. Οἱ κομῆτες ἄλλως τε ἐθεωροῦντο ἀνέκαθεν οἰωνοὶ κακοῦ καὶ ἡ πιθανότης εἷς ἐκ τῶν δύο νὰ εἶναι τὸ ἄστρον ποὺ ὡδήγησε τοὺς Μάγους φαίνεται μᾶλλον περιωρισμένη.

Ενίοτε ἕνας ἀστὴρ ἐκρήγνυται καὶ ἡ λαμπρότης του αὐξάνει ἀπότομα, δυναμένη νὰ ὑπερβῇ τὴν λαμπρότητα 100.000 Ἡλίων ὁπότε καλεῖται νεολαμπής. Σπανιώτερα ἡ λαμπρότης του μπορεῖ νὰ φθάσῃ τὸ δισεκατομμύριον Ἡλίων καὶ τότε λέγεται ὑπερνεολαμπής. Ἕνας τέτοιος ἀστὴρ θὰ εἶναι ζωηρότατα ὁρατὸς ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ γαλαξίου μας καὶ εἰς ἀπόστασιν 100 ἐτῶν φωτὸς (ὅπου θὰ θέλαμε καλὸ τηλεσκόπιο νὰ δοῦμε τὸν Ἥλιο μας) θὰ ἔλαμπε περισσότερο ἀπὸ τὴν πανσέληνον. Ἡ ἐντύπωσις ἀκόμη καὶ μεταξὺ τῶν ἀστρονόμων θὰ ἦτο μεγάλη καὶ οἱ τρεῖς ὑπερνεολαμπεῖς ποὺ ἐφάνησαν εἰς τὸν Γαλαξίαν μας τὸ 1054, 1572 καὶ 1604, ἄφησαν τῷ ὄντι ἐποχήν. Ἀκριβῶς ὅμως διὰ τοῦτο, τὸ αἰφνίδιον καὶ ἐντυπωσιακὸν δηλαδὴ τοῦ φαινομένου, θὰ ἔπρεπε νὰ γίνεται καὶ μνεία του εἰς τὰ χρονικὰ τῶν διαφόρων λαῶν, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν συμβαίνει διὰ τὴν περίοδον ποὺ μᾶς ἐνδιαφέρει ἐνταῦθα.

Ἀνὰ 20 χρόνια ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Κρόνος ἔρχονται πολὺ κοντὰ στὸν οὐρανό· εἰς σύνοδον, ὅπως λέγεται. Ὅταν τοῦτο γίνεται περὶ τὴν ἀντίθεσίν των ὁπότε οἱ πλανῆται ἐπί τινα χρόνον ὀπισθοδρομοῦν, τότε χωρίζονται καὶ ξανασμίγουν τρεῖς φορὲς σὲ λίγους μῆνες. Μιὰ τέτοια τριπλῆ σύνοδο εἶδε καὶ περιέγραψεν ὁ Κέπλερ τὸ 1604. Εἰς ταύτην μετ᾽ ὀλίγον προσετέθη καὶ ὁ Ἄρης, σχηματίσας μὲ τὸν Δία καὶ τὸν Κρόνον ἕνα ὡραῖο - μικρὸ τρίγωνο. Γοητευμένος ἀπὸ τὴν εἰκόνα ὁ Κέπλερ ὑπελόγισεν ὅτι τοῦτο γίνεται κάθε 100 περίπου χρόνια σὲ διάφορα σημεῖα τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἀκόμη ἀνὰ 805 χρόνια ἡ σύνοδος γίνεται εἰς τὸ ἱερὸν ζώδιον τῶν Ἑβραίων, τὸ ζώδιον τῶν Ἰχθύων. Ἄρα, εὗρεν ὁ Κέπλερ, ξανασυνέβη τὸ 799 μ. Χ. καὶ πάλιν τὸ 7 π. Χ. Ἰδοὺ ἕνα σῆμα γιὰ τοὺς ἀστρολογικῶς ὅπως οἱ Μάγοι σκεπτομένους ποὺ ἔψαχναν ἐπὶ μακρόν.

Καὶ σήμερα γυρίζοντας τοὺς τροχοὺς τῶν πλανηταρίων 2000 περίπου χρόνια ὀπίσω διὰ νὰ ἀ-

ναπαραστήσωμε τὸν οὐρανὸ τῆς γεννήσεως μποροῦμε νὰ παρακολουθήσουμε τὴν τριπλῆν σύνοδον καὶ ἀπομάκρυνσιν τῶν δύο πλανητῶν καὶ τὸ ὡραῖο τρίγωνο ποὺ σχηματίζουν μὲ τὸν Ἄρη μαζί, ἕνα θέαμα ἐξόχως ἐπιβλητικὸν ποὺ κάνει ζωηροτάτην ἐντύπωσιν σὲ ὅσους τὸ εἶδαν.

Μπορεῖ ὅμως ἕνας συνδυασμὸς πλανητῶν νὰ θεωρηθῇ ὡς ἄστρον; Ὅπως καὶ προηγουμένως ἀναφέραμεν, ὁ λαὸς καὶ σήμερα καὶ τότε ἔχει τὴν τάσιν νὰ δίδῃ τὸ περιληπτικὸν αὐτὸ ὄνομα σὲ κάθε ἐντυπωσιακὸν οὐράνιον φαινόμενον. Καὶ οἱ Μάγοι λοιπὸν ποὺ παρετήρησαν τὴν σύνοδον καὶ τὴν ἐξήγησαν ὡς τὸ ἀναμενόμενον σημεῖον, εἶναι πιθανὸν ὅτι ἀνέφεραν τὸ φαινόμενον ὡς ἄστρον ὅταν ἔκαναν μνείαν τούτου.

Ἐν συμπεράσματι, κάθε μία ἀπὸ τὰς ἐκτεθείσας δυνατότητας ἔχει τὰ ὑπὲρ καὶ τὰ κατά. Τί ἀκριβῶς ἦτο τὸ ἄστρον τῶν Μάγων οὐδεὶς ἠμπορεῖ νὰ ἀποδείξῃ ὁριστικῶς μετὰ τόσον χρόνον, δεδομένου ὅτι αἱ πηγαὶ δὲν συμφωνοῦν, τὰ ἡμερολόγια ἄλλαξαν πολλάκις καὶ τὰ ἔμμεσα στοιχεῖα αὐξάνουν μᾶλλον τὴν σύγχυσιν. Ὁ,τιδήποτε ὅμως καὶ ἂν συμβαίνῃ, τὸ ἄστρο τῆς Βηθλεέμ, ποὺ ἐπὶ 20 ὅλους αἰῶνας συμβολίζει τὰ ὑψηλότερα καὶ εὐγενέστερα ἰδανικὰ τοῦ ἀνθρώπου, λάμπει καὶ θὰ λάμπῃ πάντοτε εἰς τὸν νοῦν καὶ τὰς καρδίας μας καὶ ὅσον ὑπάρχουν ἄνθρωποι θὰ φωτίζῃ τὸν δρόμον μας πρὸς τὴν ἐλπίδα, τὴν ταπεινότητα, τὴν ἀγάπην καὶ τὴν εἰρήνην.

ΓΕΩΡΓ. ΑΔΑΜΟΠΟΥΛΟΣ

Τὸ πνεῦμα τῶν Χριστουγέννων

NORMAN S. HANKIN
(Theosophy in Australia)

«Ποιμένες ἦσαν ἀγραυλοῦντες ἐν τῇ χώρᾳ καὶ φυλάσσοντες φυλακὰς τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὴν ποίμνην αὐτῶν. Καὶ ἰδοὺ ἄγγελος Κυρίου ἐπέστη αὐτοῖς καὶ δόξα Κυρίου περιέλαμψεν αὐτούς, καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ ἄγγελος· μὴ φοβεῖσθε· ἰδοὺ γὰρ εὐαγγελίζομαι ὑμῖν χαρὰν μεγάλην, ἥτις ἔσται παντὶ τῷ λαῷ, ὅτι ἐτέχθη ὑμῖν σημερον Χριστὸς Κύριος ἐν πόλει Δαυΐδ. Καὶ τοῦτο ὑμῖν τὸ σημεῖον· εὑρήσετε βρέφος ἐσπαργανωμένον, κείμενον ἐν φάτνῃ. Καὶ ἐξαίφνης ἐγένετο σὺν τῷ ἀγγέλῳ πλῆθος στρατιᾶς οὐρανίου αἰνούντων τὸν Θεὸν καὶ λεγόντων· δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία».

Μ' αὐτὰ τὰ θαυμάσια λόγια (Λουκᾶ 2, 8) μᾶς μεταδίδει ἡ Καινὴ Διαθήκη τὸ μήνυμα τῶν Χριστουγέννων.

Ἀλλὰ ποιὸ εἶναι τὸ μήνυμα; Τί πράγματι εἶναι τὰ Χριστούγεννα ; Εἶναι, φυσικά, μιὰ μεγάλη ἑορτὴ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἡ γενέθλιος ἡμέρα τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Χρι-

στιανικῆς πίστεως. Γιὰ πολλούς, ἡ κυρία ὁμορφιὰ τῆς ἐποχῆς ἔγκειται στὴν ἀναπόλησι τῶν συνθηκῶν γεννήσεως τοῦ βρέφους τῆς Βηθλεέμ, εἶναι ὁ πανηγυρισμὸς ἑνὸς ἱστορικοῦ συμβάντος. Ἀλλά, τὰ Χριστούγεννα, ὅσο καὶ ν' ἀποτελοῦνε λατρεία ἑνὸς ἱστορικοῦ συμβάντος, εἶναι κάτι περισσότερο, γιατὶ ἡ εἰρήνη καὶ καλὴ θέλησις τῶν Χριστουγέννων πρέπει νὰ πηγάζη ἀπὸ κάποια βαθειὰ καὶ ζωτικὴ πηγή, ποὺ εἶναι πάντα ζωντανὴ καὶ στὴν ἐποχή μας.

Ἀρκεῖ νὰ θεωρήσωμε τὴν φύσι τοῦ Χριστοῦ, ὁ ὁποῖος, παρὰ τὸν ἀνθρώπινο χαρακτῆρα του, συνέδεε τὸν ἑαυτό του μὲ τὴν Θείαν Ὕπαρξιν, μὲ τὸν Θεὸν—Πατέρα. Στὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιο (7, 28) λέγει:

«Ἀπ' ἐμαυτοῦ οὐκ ἐλήλυθα, ἀλλ' ἔστιν ἀληθινὸς ὁ πέμψας με, ὃν ὑμεῖς οὐκ οἴδατε. Ἐγὼ οἶδα αὐτόν, ὅτι παρ' αὐτοῦ εἰμι, κἀκεῖνος με ἀπέστειλε».

Πάλι, στὸ ἴδιο εὐαγγέλιο (8, 12) λέγει: «Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου. Ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσῃ ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἕξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς».

Καὶ πιὸ κάτω (8, 58) προβαίνει στὴν αἰνιγματικὴ δήλωσι: «Πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγὼ εἰμι...».

Ἐπίσης ὁ ἀπόστολος Παῦλος (πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολή, 1, 10) ἀναφέρεται σ' αὐτὴ τὴν ὄψι τοῦ Χριστοῦ, ὅταν λέγει ὅτι ἀπεκάλυψεν εἰς τοὺς ἀποστόλους «τὸ μυστήριον τοῦ θελήματος αὐτοῦ», συνισταμένου εἰς τὴν συνένωσιν τῶν πάντων, κατὰ τὸ πλήρωμα τῶν καιρῶν, ἐν τῷ Χριστῷ. «Πάντα τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς».

Βάσει τούτων, εἶναι παράλογον νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ὁ Χριστός, ὑπὸ τὴν Κοσμικήν Του ἄποψιν, ἀποτελεῖ μέρος τῆς βασικῆς Τριάδος, ἡ ὁποία κεῖται εἰς πᾶσαν ἐκδήλωσιν ἐντὸς τοῦ ἡλιακοῦ μας συστήματος; Ὑπὸ τὸ πνεῦμα αὐτὸ ἅπαντες «ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμὲν» ἐντὸς τῆς αὔρας αὐτῆς τῆς μεγάλης συνειδήσεως. Αὐτὴ ἡ ἄποψις ρίχνει καὶ νέο φῶς ἐπὶ τῆς «Θυσίας» τοῦ Ἰησοῦ, ὡς ἐθελουσίου περιορισμοῦ τῆς πανσοφίας του μέσα στὰ ὅρια τοῦ χρόνου καὶ τοῦ χώρου, νοουμένης ὡς θυσίας τῆς ἐνσαρκώσεως. Ἑπομένως, τὰ Χριστούγεννα ἀποκτοῦν τὴν ἔννοια ἑνὸς κέντρου ἀγάπης καὶ εἰρήνης, ἑνὸς μαγνητικοῦ κέντρου πνευματικότητος. Ἡ συνάντησις γῆς καὶ οὐρανῶν ἐκείνη τὴν νύκτα συμβολίζει ἀκριβῶς αὐτό.

Ὁ ἑορτασμὸς τῶν Χριστουγέννων δὲν πρέπει νὰ γίνεται πρὸς πανηγυρισμὸν ἑνὸς ἱστορικοῦ συμβάντος ἢ ὡς ἐπανάληψις μιᾶς ἀρχαίας παραδόσεως. Πρέπει νὰ δεσπόζῃ τὸ πνεῦμα τῶν Χριστουγέννων καὶ νὰ μεταβαλλώμεθα ὅλοι σὲ μιὰ διώρυγα, ἀπὸ τὴν ὁποίαν νὰ κυλᾷ τὸ ρεῦμα τῆς εἰρήνης καὶ τῆς ἀγάπης, πρὸς ὅλους, ὥστε ἡ κατανόησις νὰ πλημμυρίζῃ ὅλον τὸν κόσμο πέρα γιὰ πέρα.

Αὐτὴ ἡ ἰδέα θὰ φανῇ σὲ πολλοὺς μὴ πρακτικὴ καὶ μὴ ρεαλιστική. Καὶ ὅμως, τὰ κύματα τοῦ αἰθέρος μεταφέρουν παντοῦ διὰ τοῦ ραδιοφώνου τοὺς ἤχους, ποὺ ἐμεῖς στέλνομε. Γιατὶ δὲν θὰ ὑπάρχῃ μέσον νὰ διοχετευθοῦν παντοῦ καὶ τὰ κύματα τῶν ἀγαθῶν μας σκέψεων, ποὺ νὰ τὰ συλλαμβάνουν οἱ εὐαίσθητοι δέκται; Αὐτὸ ἐννοῶ λέγοντας νὰ χρησιμοποιοῦμε δημιουργικὰ τὸ πνεῦμα τῶν Χριστουγέννων. Μποροῦμε, ἑνώνοντας τὶς σκέψεις μας καὶ ἀντλῶντας ἀπὸ τὸν ἐσωτερικὸ ἑαυτό μας τὴν στάσι τῆς ἀδελφότητος τῶν πάντων, νὰ γίνωμε μιὰ δύναμις γιὰ τὴν εἰρήνη τοῦ κόσμου.

Ἐὰν προσέξωμε τὰς Χριστιανικὰς Γραφάς, θὰ δοῦμε καὶ μιὰ ἄλλη ὄψι τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Παγκοσμίου Ἐκπαιδευτοῦ, ἡ ὁποία συνδέεται στενὰ μὲ τὸν καθένα μας. Γιὰ ν' ἀντιληφθοῦμε αὐτὴ τὴν ἄποψι τοῦ Χριστοῦ πρέπει νὰ θυμηθοῦμε τὴν πνευματικὴ ὑπόστασι τοῦ καθενὸς ἀνθρώπου. Ἐάν, πρὸς στιγμήν, μπορέσετε νὰ θεωρήσετε ὅλα τὰ μέλη τῆς ἀνθρωπίνης οἰκογενείας ὡς θεῖα, πνευματικὰ ὄντα, προσκαίρως ἐνσαρκωθέντα εἰς ἀνθρώπινα φυσικὰ σώματα, εἶναι ολοφάνερο ὅτι θὰ δῆτε, ἀκόμη καὶ ἀπὸ τὴν πεῖρα σας, αὐτὴ τὴν πνευματικὴ πλευρὰ τῆς φύσεως νὰ μὴ παίζῃ μεγάλο ρόλο στὴν καθημερινὴ ζωή μας. Ἀνάμεσα σ'

αὐτὴ τὴν πνευματική, τὴν ὑψηλότερη θεία φύσι καὶ τὴν συνήθη μας προσωπικότητα μὲ τὶς συνήθειες σκέψεως καὶ αἰσθήματος, ὑπάρχει ἕνα χάσμα, ποὺ μπορεῖ νὰ γεφυρωθῇ μόνον μὲ τὴν πνευματικὴ προαίσθησι, ἡ ὁποία ἐξυψώνει τὸν διανοητικὸ καὶ συναισθηματικό μας κόσμο πρὸς τὴν θειότητα. Πρέπει, μὲ ἄλλα λογια, νὰ γ ε ν ν η θ ῇ ἐντός μας ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς εἰρήνης, καὶ ὁ ὁποῖος θὰ ἀνυψώση τὴν δημιουργικὴ σκέψι μας πρὸς τὸν «Πατέρα ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Σ' αὐτὴ τὴν ἄποψι τῆς συνειδήσεώς του ἀναφέρεται ὁ Ἰησοῦς (κατὰ Ἰωάν. 15,5) ὅταν λέγῃ:

«Ἐγώ εἰμι ἡ ἄμπελος, ὑμεῖς δὲ τὰ κλήματα. Ὁ μένων ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν αὐτῷ, οὗτος καρπὸν πολὺν φέρει, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν».

Καὶ πάλι στὸ κατὰ Ἰωάννην (14, 19):

«Ἔτι μικρὸν καὶ ὁ κόσμος με οὐκέτι θεωρεῖ, ὑμεῖς δὲ θεωρεῖτέ με, ὅτι ἐγὼ ζῶ καὶ ὑμεῖς ζήσεσθε. Ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ γνώσεσθε ὑμεῖς ὅτι ἐγὼ ἐν τῷ Πατρί μου καὶ ὑμεῖς ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν ὑμῖν».

Ἀπὸ τὴν ἄποψι αὐτὴ ἡ ἐποχὴ τῶν Χριστουγέννων φέρνει ἕνα βαθὺ καὶ πάγιο μήνυμα γιὰ τὸν καθένα μας, διότι συμβολίζει ἕνα συγκεκριμένο στάδιο στην πνευματικὴ πρόοδο καθενὸς ἀνθρώπου. Θὰ ἔλθῃ καιρός, ποὺ σὲ κάθε καρδιὰ θὰ λάμψῃ τὸ ἀστέρι τῆς Βηθλεὲμ καὶ μέσα στὸ σπήλαιο τῆς καρδιᾶς αὐτῆς θὰ γεννηθῇ ὁ Χριστὸς παιδίον. Ὁ Χριστὸς — πνεῦμα ἀγάπης καὶ κατανοήσεως, ὅταν ἔτσι γεννηθῇ μέσα μας, θὰ μᾶς ὁδηγήσῃ, διὰ μέσου τῆς μακρᾶς λειτουργίας τῆς πνευματικῆς ἐξελίξεως, πρὸς τὴν εἰρήνη καὶ τὴν εὐλογια τοῦ Πατρός, τὴν κορωνίδα τῆς ἀνθρωπίνης ἐξελίξεως.

NORMAN S. HANKIN

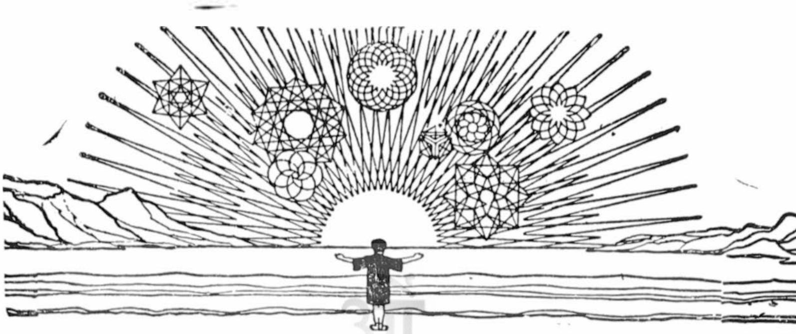
★

Ρήτορας

Τρεῖς ὧρες κουπανοῦσε ἐπιχειρήματα
σὰ νὰ κουπάνιζε πιπέρια
γιατὶ συχνὰ φταρνίζετο μαζύ μας,
τρεῖς ὧρες κουπανοῦσε ἐπιχειρήματα
— καὶ δυὸ φορὲς τοῦ φύγανε τὰ ξένα δόντια
τρεῖς ὧρες κουπανοῦσε ἐπιχειρήματα
μ' ἀρχαῖα ρητὰ
μὲ παροιμίες (ἡ καθεμιά τους ἔχει
 τὴν ἀντιπαροιμία της)
καὶ μ' ἀποσπάσματα συγχρόνων συγγραφέων
παραπομπὲς μὲ μόλις ὁρατὰ ψηφία
καὶ μέτρησα: ἤπιε δώδεκα φορὲς νερό,
Τρεῖς ὧρες κουπανοῦσε ἐπιχειρήματα
γιὰ ν' ἀποδείξῃ: «Θεὸς ὑπάρχει»
καὶ δὲν τ' ἀπόδειξε.
Ἕνα παιδάκι, ποὺ ἔκλαψεν, αὐτοστιγμῆς
ἀπόδειξε: «Ὁ Θεὸς ὑπάρχει».

Ἀπὸ τὴν συλλογὴ
«Δεκατρία ἀντιποιητικὰ θέματα»

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ καὶ ἡ μοῖρα του

ΚΩΝ. Σ. ΚΙΤΡΙΝΙΑΡΗ

Ἡ σημερινὴ ζωή, ποὺ σημειώνει καὶ ὑπογραμμίζει καθημερινῶς σχεδὸν τὴν ἀφετηρίαν μιᾶς νέας προσπαθείας διὰ τὴν βελτίωσιν τῶν ὅρων διαβιώσεως εἰς ὅλα τὰ πλάτη καὶ μήκη τοῦ πλανήτου μας, μᾶς δίδει συχνὰ τὴν εὐκαιρίαν καὶ τὴν ἀφορμὴν νὰ στρέψωμεν ὅλην τὴν προσοχήν μας καὶ πρὸς τὸν φορέα τῆς προσπαθείας καὶ τῶν σκοπῶν, πρὸς τὸν *ἄνθρωπον* δηλ. καὶ τὴν *μοῖραν* του. Ἂν δὲ τὰ σύγχρονα καταπληκτικὰ τεχνικὰ ἐπιτεύγματα μᾶς ἀφήνουν συχνὰ σκεπτικοὺς εἰς τὸν τομέα τοῦτον τῶν στοχασμῶν μας, τοῦτο προέρχεται ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν ποὺ μᾶς κατέχει ἐμπρὸς εἰς ἕνα «παρόν», ὅπου περισσότερον ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον λογαριάζεται ἡ τυφλὴ δύναμις τῶν τεχνουργημάτων του. Διὰ τοῦτο καὶ περισσότερον ἀπὸ ὁ,τιδήποτε ἄλλο εἶναι ἐπίκαιρον κάθε τι ποὺ ἀναφέρεται εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὸν προορισμόν του, ἀφοῦ ἄλλως τε —καὶ δὲν εἶναι κἂν ἀνάγκη νὰ τὸ τονίσωμεν— καμμία προσπάθεια, κανὲν ἐπίτευγμα δὲν ἔχει ἀξίαν, ἂν δὲν ἀποβλέπῃ εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἀνθρώπου, ἤ, καλύτερα, τότε μόνον ἔχει ἀξίαν, ἂν ἐπιτυγχάνῃ αὐτὴν τὴν βελτίωσιν.

Ἑπομένως ὁ ἀκριβὴς προσδιορισμὸς τοῦ περιεχομένου τῆς ἐννοίας *ἄνθρωπος*, τοῦ σκοποῦ τῆς ζωῆς του καὶ τῆς μοίρας του εἶναι θέμα, σήμερον μάλιστα πρωταρχικοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ θεμελιώδους ἀξίας.

Προχωροῦμεν ἀμέσως πρὸς τὰς . . .πηγάς, πρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἀρχαιότητα δηλαδή· δὲν ὑπάρχουν ἄλλαι πηγαί. Ἀξιοθαύμαστος πράγματι εἶναι ἡ ἐξελικτικὴ πο-

ρεία τοῦ Ἕλληνος ἀνθρώπου πρὸς τὴν τελειότητα: Ἰδοὺ πρῶτον ὁ θρυλικὸς ἄνθρωπος τοῦ Μύθου, ποὺ ἀνοίγει καὶ χρησιμοποιεῖ τὸν δρόμον πρὸς τὸν πνευματικὸν καὶ ἠθικὸν βίον ἀπὸ τὰ ἀνυπέρβλητα ἕως τότε ἐμπόδια τῶν σκοτεινῶν φυσικῶν δυνάμεων· τὸ θηρίον ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἄνθρωπον. Ὁ Ἡρακλῆς καθαρίζει τὴν κόπρον, ὁ Θησεὺς καταβάλλει τὸν Μινώταυρον. Παρουσιάζεται ἡ ἀξία ἄνθρωπος.

Ἀμέσως κατόπιν ἐμφανίζεται ὁ Ὁμηρικὸς ἥρως —ἱστορικὸν πρόσωπον— μὲ τὴν ἐκπληκτικὴν ζωτικότητα, ἀλλὰ καὶ τὰ γοερὰ πάθη. Κατὰ τῶν παθῶν τούτων ἀκούεται ἤδη ἡ πρώτη διαμαρτυρία τοῦ μεγάλου ποιητοῦ — παιδαγωγοῦ τῆς Ἑλλάδος Ὁμήρου: ὁ Ἀχιλλεὺς φέρεται σκληρότατα —ἀνελέητα, θὰ ἐλέγομεν σήμερον— πρὸς τὸν νεκρὸν ἐκτάδην «κείμενον ἐν κόνι» καὶ δεδεμένον ἐκ τοῦ ἅρματός του Ἕκτορα, τὸν ἐχθρόν του· ἐξεγείρεται ἡ φωτισμένη συνείδησις τοῦ διδασκάλου — ποιητοῦ καὶ θέτει εἰς τὰ χείλη τοῦ Ἀπόλλωνος λόγια ἀποδοκιμασίας καὶ διδαχῆς: σχέτλιοι θεοί, λέγει ὁ Δελφικὸς θεὸς κακίζων τοὺς συναδέλφους του, γιατὶ προστατεύετε τὸν Ἀχιλλέα, ἀφοῦ βλέπετε, νά, μέσα του δὲν ὑπάρχουν οὔτε «φρένες ἐναίσιμοι» οὔτε «νόημα γναμπτὸν ἐνὶ στήθεσσιν» —οὔτε φρονιμάδα οὔτε ἐπιείκεια, ὁ ἔλεος, δηλ. ὅπως ἔλεγον ἀργότερα— ἀλλὰ «λέων ὣς ἄγρια οἶδεν». Τὸ βίωμα τῆς ἀγριότητος, ἡ θηριωδία δὲν ἁρμόζει εἰς τὸν ἄνθρωπον, λέγει ἡ πρώτη αὕτη ἠθικοπνευματικὴ διδασκαλία πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα.

Προχωροῦμε τώρα πρὸς τὸν ἀξιοθαύμαστον ἐκεῖνον, τὸν ἰδανικὸν ἀνθρώπινον τύπον, ποὺ ἐδημιουργήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα τοῦ Ε΄ καὶ Δ΄ αἰῶνος ἀπὸ τὸν φιλόσοφον στοχασμὸν τοῦ ἐμπνευσμένου ποιητοῦ τοῦ φωτισμένου μύστου ἢ «ὀρθῶς πεφιλοσοφηκότος», κατὰ Πλάτωνα (Φαίδων 69 D). Ἂς ἐνθυμηθῶμεν πρῶτον τὸν Προμηθεϊκὸν ἄνθρωπον τῆς ἀγάπης καὶ τῆς θυσίας: διὰ πρώτην φορὰν παρουσιάζεται ὁ ἄνθρωπος ἀγωνιζόμενος μὲ τὸν Πυρσὸν τοῦ Φωτὸς τῆς Ἀληθείας κατὰ τῶν σκοτεινῶν δυνάμεων, τοῦ Κράτους, ὅπως ὀνομάζει τὰς δυνάμεις ταύτας ὁ Αἰσχύλος, καὶ τῆς Βίας.

Ὁ ἀγὼν αὐτὸς τοῦ Προμηθεϊκοῦ ἀνθρώπου προβάλλεται ζωηρότατα εἰς τὴν ζωὴν καὶ δημιουργεῖ μετ᾽ ὀλίγον τὸν ἄλλον ἐκεῖνον θαυμαστὸν ἀνθρώπινον τύπον τῆς Ἀντιγόνης, ποὺ θυσιάζεται ὑπὲρ τῶν ἠθικῶν ἀξιῶν, τὰς ὁποίας «οὐδεὶς οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη» (στ. 457). Ἡ Ἀντιγόνη εἶναι τὸ ἀποκορύφωμα τοῦ ἰδανικοῦ ἀνθρώπου· εἶναι ἐλευθερωμένη ἀπὸ τὴν ὕλην, εἶναι μόνον Πνεῦμα, μόνον Λόγος, ποὺ ὁδηγεῖ πρὸς τὴν Πρᾶξιν, εἶναι βίωμα τοῦ Λόγου. Ἐδῶ δηλ. ζῇ εἰς τὴν πρακτικὴν ζωὴν τὸ «ἐν ἡμῖν θεῖον», ὅπως εἶπεν ἀργότερα ὁ Ἀριστοτέλης.

Μετὰ τὴν Ἀντιγόνην ὁ Οἰδίπους, ὁ ὁποῖος εἶναι φανερὸν ὅτι προβάλλει καὶ φανερώνει περισσότερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἰδανικοὺς ἀνθρωπίνους τύπους εἰς τὸ ἀμύητον κοινὸν τὰς Ἐλευσινιακὰς μυστηριακὰς διδασκαλίας. «Ἔνδον σκοπεῖ» ὁ Οἰδίπους καὶ εὑρί-

σκει τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἀθανασίαν... Δὲν προχωρῶ, φοβούμενος μήπως ἐπαναλάβω, πρὸς Ἕλληνας ἀπευθυνόμενος, ἁπλᾶς κοινοτοπίας. Θέλω μόνον νὰ ὑπογραμμίσω τὸ γεγονός, ὅτι εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν ζωὴν δὲν ἔμεινεν ἰ δ α ν ι κ ὸ ς ὁ ἀνωτέρω περιγραφεὶς ἀνθρώπινος τύπος, ἀλλὰ εὑρῆκε τὴν πραγματικήν του ὑπόστασιν εἰς πλείστας ἀνωτέρας ἠθικοπνευματικὰς προσωπικότητας, εἰς τὴν κορυφὴν τῆς πυραμίδος, τῶν ὁποίων εὑρίσκεται βέβαια ὁ Σωκράτης: ὅ,τι καὶ νὰ μὲ κάμετε, ἐγὼ δὲν θὰ παύσω νὰ σᾶς φροντίζω καὶ νὰ σᾶς φωτίζω, ἀφοῦ αὐτὴ εἶναι ἡ ἐντολὴ ποὺ μοῦ ἔδωσεν ὁ θεός, λέγει πρὸς τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὴν «Ἀπολογίαν» του. Καὶ πράγματι δὲν ἔπαυσε νὰ φωτίζῃ ὄχι μόνον τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ καὶ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Δὲν θὰ ἤθελα ἐπίσης νὰ μὴ σημειωθῇ ἐδῶ ὅτι δὲν ἰσχυρίζομαι ὅτι εἶναι ἰ δ α ν ι κ ὸ ς γενικὰ ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς βίος. Πιστεύω ὅμως, ὅτι ἀπὸ τότε, μὲ τῶν Ἑλλήνων δηλ. τὴν καθοδήγησιν καὶ πρωτοβουλίαν, εἰσῆλθεν ὁ ἄνθρωπος εἰς τὴν ὁδὸν τῆς πραγματικῆς προόδου καὶ ἐθεμελίωσεν ἐπὶ ἀσφαλῶν βάσεων τὸ οἰκοδόμημα τοῦ πολιτισμοῦ. Καὶ ἐπειδὴ —Ἕλληνες, βέβαια, καὶ σεῖς— δὲν ἔχετε χρείαν αὐτῆς τῆς διαπιστώσεως, σπεύδω νὰ δηλώσω, ὅτι πρόθεσίς μου εἶναι ἐν συνεχείᾳ νὰ ἐπιχειρήσω σύντομον προσδιορισμὸν καὶ διευκρίνησιν τῶν στοιχείων τῆς θεμελιώσεως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τοῦ ἀνθρωπίνου πολιτισμοῦ.

Ὁ Ἑλληνισμός, λοιπόν, εἶναι πρωτίστως καὶ βασικῶς ἀ ν θ ρ ω π ο λ α τ ρ ι κ ό ς. Ἠγάπησε καὶ ἐπίστευσεν εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ ἐπρόβαλε τὸν ἄνθρωπον ὡς ὑπερτάτην ἀξίαν Ζωῆς. Ὁ ἄνθρωπος, ἐδίδαξεν, εἶναι αὐτὸς καθ᾽ ἑαυτὸν ἀξία, ἀξία καὶ γιὰ ὅ,τι εἶναι, ἀλλὰ καί, περισσότερον, γιὰ ὅ,τι ἔχει τὴν δυνατότητα, τὰς προϋποθέσεις καὶ τὴν ἱκανότητα νὰ γίνῃ.

Διεκήρυξεν ἔπειτα ὁ φιλόσοφος ἑλληνικὸς στοχασμὸς ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὂν κοινωνικόν, δηλαδὴ ὄχι ἄτομον - ἄνθρωπος, ἀλλὰ πολίτης - ἄνθρωπος. Καὶ τὴν κοινωνικότητα αὐτὴν τοῦ ἀνθρώπου ἐπροικοδότησε πρῶτος αὐτὸς μὲ ἀξίας, ὅπως τ ὸ ἀ λ η θ έ ς, τὸ ἀ γ α θ ό ν, τ ὸ ἐ λ ε ύ θ ε ρ ο ν, τ ὸ κ α λ ό ν, τ ὸ δ ί κ α ι ο ν, τ ὸ ὅ σ ι ο ν, τ ὸ μ έ τ ρ ο ν. Πρὸς αὐτὰς τὰς ἀξίας καλεῖ τὸν ἄνθρωπον διὰ τῆς «πρὸς ἀρετὴν» παιδείας ὁ Πλάτων μὲ τὴν πολύκροτον ρῆσιν - ἐντολήν: «Τὴν δὲ πρὸς ἀρετὴν ἐκ παίδων παιδείαν, ποιοῦσαν τὸν ἄνθρωπον ἐπιθυμητήν τε καὶ ἐραστὴν τοῦ πολίτην γενέσθαι τέλειον, ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι ἐπιστάμενον μετὰ Δίκης... Τὴν δὲ εἰς χρήματα τείνουσαν ἢ πρὸς ἰσχύν τινα ἢ καὶ πρὸς ἄλλην τ ι ν ὰ σ ο φ ί α ν ἄ ν ε υ Ν ο ῦ κ α ὶ Δ ί κ η ς, βάναυσον τ᾽ εἶναι καὶ ἀνελεύθερον καὶ οὐκ ἀξίαν τὸ παράπαν παιδείαν καλεῖσθαι.» (Πλ. Νόμοι 653 C).

Ὅπως βλέπομεν, ἀπορρίπτει ὁ Ἑλληνισμὸς —ὁ Πλάτων εἶναι κατὰ κάποιον τρόπον ἀποδέκτης καὶ φορεὺς τοῦ ὅλου φιλοσόφου ἑλληνικοῦ στοχασμοῦ— ἀπορρίπτει λοιπὸν ὁ Ἑλληνισμὸς τὴν ὑ-

λιστικὴν ἢ ἐγωιστικὴν σκοπιμότητα καὶ ἐξαίρει ὡς σκοπὸν ζωῆς τὴν ἐπιστήμην τοῦ ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι, τὴν μετὰ Νοῦ καὶ Δίκης σοφίαν, τὴν πνευματικότητα δηλ. καὶ καλοκαγαθίαν.

Ὁ Ἑλληνισμὸς ἀνεκάλυψε κυριολεκτικῶς, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, καὶ ἐπρόβαλεν ὡς ὑπερτάτας ἀξίας τὸ Ἀληθές, τὸ Ἀγαθὸν καὶ τὸ Καλὸν καὶ ἐδημιούργησε διὰ τῆς ἀγωνιστικῆς τάσεως πρὸς πραγμάτωσίν των τὴν Ἐπιστήμην, τὴν Ἠθικὴν καὶ τὴν Τέχνην, δηλ. τὸν Πολιτισμὸν= ὅ,τι ἁρμόζει εἰς τὸν πολίτην - ἄνθρωπον. Ἡ ἐναρμόνισις τῶν τριῶν τούτων θεμελιωδῶν στοιχείων τοῦ πολιτισμοῦ μας εἰς μίαν ἑνότητα πραγματοποιουμένην εἰς τὴν ζωὴν δημιουργεῖ τὸν «λέγειν τε καὶ πράττειν χρήσιμον» ἄνθρωπον κατὰ Πλάτωνα (Πλάτ. Πρωταγ. 326 Β), τὸν ἄνθρωπον δηλαδὴ ποὺ εἶναι πνευματικὸν ὄν, ἐλεύθερον καὶ ὑπεύθυνον, ἀνωτάτη ἀξία ζωῆς, σκοπὸς ζωῆς καὶ ὄχι μέσον.

Τὸν ἑλληνικὸν τοῦτον ἄνθρωπον ἔρχεται κατόπιν νὰ κάμῃ ὅσον εἶναι δυνατὸν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν τελειότερον ἡ χριστιανικὴ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης, τῆς ἀπεριορίστου ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον, τῆς ἀγάπης ποὺ φθάνει εἰς τὴν θυσίαν. Ἡ χριστιανικὴ «τελείωσις» τοῦ ἀνθρώπου ὁδηγεῖ κατ' εὐθεῖαν πρὸς τὴν «ὁμοίωσιν τῷ Θεῷ», τὴν ὁποίαν ὁμοίωσιν προφητικῶς εἶχε διαισθανθῆ καὶ εἶχεν ὁρίσει ὡς τελικὸν προορισμὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁ Πλάτων.

Ὁ ἐκχριστιανισμὸς τοῦ ἑλληνικοῦ ἀνθρώπου ἀποτελεῖ σήμερον — πρέπει νὰ ἀποτελῇ σήμερον— τὸν ἀκρογωνιαῖον λίθον τοῦ προορισμοῦ μας. Ὁ Ἕλλην Χριστιανὸς εἶναι ἀπαίτησις καὶ τῆς νεωτέρας καὶ συγχρόνου φιλοσοφίας: «Πρᾶττε οὕτως, ὥστε αἱ πράξεις σου νὰ δύνανται νὰ γίνουν κανὼν ζωῆς, νόμος δι' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους», τονίζει ὁ πολὺς Κάντιος. Ὁ σύγχρονος ἐξ ἄλλου ὀνομαστὸς ἀνθρωπιστὴς - φιλόλογος τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Χάρβαρντ Βέρνερ Γαῖγκερ τονίζων τὴν κοινότητα τῆς διδαχῆς τῆς ἀνθρωπιστικῆς παραδόσεως καὶ τοῦ χριστιανισμοῦ διακηρύσσει: «Πιστεύω ὄχι μόνον εἰς τὴν σύγχρονον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἐν τῷ μέλλοντι παρουσίαν τῆς κοινότητος ταύτης». Ἀλλὰ καὶ ὁ μεγαλύτερος θεωρητικὸς τῆς συγχρόνου Φυσικῆς, ὁ Χάϊζεμπεργκ, ἀναγνωρίζει τὴν θεμελιώδη ἀξίαν τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἰδανικῶν καὶ ὑπογραμμίζει τὸ γεγονὸς ὅτι εἶναι ἀδύνατον νὰ γίνῃ κανεὶς καλὸς τεχνικὸς ἐπιστήμων, ἂν δὲν θρέψῃ τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ψυχήν του μὲ τὴν ἀνθρωπιστικὴν παιδείαν.

Τὸν ἄνθρωπον ὅμως τοῦτον τῆς Ἑλληνοχριστιανικῆς παραδόσεως ἠπείλησαν νὰ ὑποβιβάσουν εἰς κατώτερα ἐπίπεδα ὡρισμέναι θεωρίαι καὶ πολιτικοοικονομικὰ συστήματα, ἀρνούμενα σχεδὸν τὴν ἠθικοπνευματικὴν προσωπικότητά του καὶ θεωροῦντα αὐτὸν ὡς μέσον καὶ ὄχι ὡς σκοπὸν τῆς Ζωῆς. Τὸ κήρυγμα τοῦ Νίτσε πρῶτον: Ὁ «ὑπεράνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ ἔχῃ οὐδεμίαν ἠθικὴν δέσμευσιν, διότι αἴρεται εἰς ἐπίπεδον ὑπερ-

κείμενον τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ ἐν τῇ ἐπιδιώξει τῶν καθαρῶς ἐγωϊστικῶν σκοπῶν του», ἔγινεν ὁ θεωρητικὸς προπομπὸς τοῦ ὠμοῦ καὶ βαρβάρου, χιτλερικοῦ τύπου, ὁλοκληρωτισμοῦ.

Αἱ μαρξιστικαί, ἐξ ἄλλου, θεωρίαι, ποὺ σχεδὸν θεοποιοῦν τὸν οἰκονομικὸν παράγοντα, παραβλέπουσαι καὶ παραγκωνίζουσαι τὴν ἠθικοπνευματικὴν ἀ ν θ ρ ω π ί ν η ν προσωπικότητα, καταβιβάζουν ἐν τῇ ἐφαρμογῇ των τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν θέσιν τοῦ «μέσου» Ζωῆς, ὄχι «σκοποῦ», καὶ δημιουργοῦν τὴν νεωτέραν «ζωοκρατίαν», ὅπως ἑλληνιστὶ δύναται νὰ ἀποδοθῇ ὁ ὅρος ἀ ν ι μ α λ ι σ μ ό ς, ὁ ὁποῖος δὲν ἀναγνωρίζει τὸν ἄνθρωπον αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν ὡς ἀξίαν ζωῆς —καὶ δὴ ὡς τὴν ὑπερτάτην ἀξίαν — ἀλλὰ τὸν μεταχειρίζεται ὡς ὄργανον, ὡς μηχανὴν πραγματώσεως σκοπῶν καθαρῶς ἐγωϊστικῆς καὶ ὑλιστικῆς ὑφῆς.

Καὶ αἱ δύο αὐταὶ θεωρίαι — καὶ τὰ δύο αὐτὰ συστήματα ζωῆς, ποὺ εἶναι ἄρνησις τῶν ἀρχῶν τῆς ἀνθρωπιστικῆς παιδείας, ἐδημιούργησαν τὴν κρίσιν τῆς σημερινῆς ζωῆς τῆς πολιτισμένης ἀνθρωπότητος, ἡ ὁποία κρίσις συνίσταται εἰς τὸ συνεχὲς ἄνοιγμα τῆς ψαλίδος μεταξὺ τῆς ἐπιστημονικῆς καὶ τεχνικῆς προόδου ἀφ' ἑνὸς καὶ τῆς ἠθικοπνευματικῆς τελειώσεως τοῦ ἀνθρώπου ἀφ' ἑτέρου. Ἡ κρίσις αὐτὴ μ ό ν ο ν δ ι ὰ τ ῆ ς ἀ ν θ ρ ω π ι σ τ ι κ ῆ ς π α ι δ ε ί α ς ε ἶ ν α ι δ υ ν α τ ὸ ν ν ὰ ἀ ν τ ι μ ε τ ω π ι σ θ ῇ, τῆς παιδείας ποὺ θὰ μᾶς δώσῃ τὰ στοιχεῖα τῆς πραγματώσεως τοῦ «τελείου» ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος κατὰ τὸν Πλούταρχον δέον νὰ εἶναι καὶ «θεωρητικὸς τῶν ὄντων καὶ πρακτικὸς τῶν δεόντων».

Ὑπάρχουν σήμερον αἱ πλέον ἔγκυροι μαρτυρίαι περὶ τῆς ἀξίας τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἰδανικῶν εἰς ὅλα τὰ γεωγραφικὰ πλάτη καὶ μήκη, εἰς ὅλας τὰς χώρας, εἰς ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς.

Θὰ ἐτελείωνα ἐδῶ, ἀλλὰ θεωρῶ χρήσιμον νὰ παρουσιάσω καὶ νὰ προσπαθήσω νὰ δώσω μίαν ἀπάντησιν εἰς μερικὰ προβλήματα, τὰ ὁποῖα ἔχει ἀσφαλῶς θέσει ἐνώπιόν του ὁ εὐσυνείδητος ἄνθρωπος ἐν τῇ προσπαθείᾳ του νὰ ἀνταποκριθῇ ἐπιτυχῶς εἰς τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ καθήκοντός του καὶ νὰ συμβάλῃ κατὰ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεών του εἰς τὴν βελτίωσιν τῆς Ζωῆς ἐν γένει. Ὅλοι μας ἔχομεν διερωτηθῆ ἀπορηματικῶς:

Π ρ ῶ τ ο ν. Εἶναι δυνατὸν κ ά θ ε ἄ ν θ ρ ω π ο ς μὲ τὴν κατάλληλον διδαχὴν καὶ ἀγωγὴν ἐν γένει νὰ γίνῃ «καλὸς» ἢ μήπως εἶναι προκαθωρισμένη ἡ ἐξέλιξίς του ἀπὸ ἄλλους παράγοντας;

Δ ε ύ τ ε ρ ο ν π ρ ό β λ η μ α - ἀ π ό ρ η μ α: Ἐ γ ὼ ὁ ἴ δ ι ο ς τί πρέπει νὰ κάμω, διὰ νὰ γίνω «καλός»;

Τ ρ ί τ ο ν: Τί ἐφόδια πρέπει νὰ ἔχωμεν ἡμεῖς, διὰ νὰ εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ βοηθήσωμεν τ ο ὺ ς ἄ λ λ ο υ ς νὰ γίνουν «καλοί»;

Θὰ ἀπαντήσω μὲ τρία ἐπίσης «κείμενα», τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι «ἑλληνικά», ἀλλὰ ἀποδίδουν ἀνθρωπιστικὸν ἑλληνικὸν ἀσφαλῶς νόημα.

Ε ἰ ς τ ὸ π ρ ῶ τ ο ν ἀπαντᾷ ὁ ἱστορικὸς καὶ φιλοσοφικὸς ἑρμηνευτὴς τῶν ἡρωικῶν μορφῶν Θω-

μᾶς Καρλάϋλ, ὁ γνωστότατος συγγραφεὺς τῆς Βικτωριανῆς Ἀγγλίας. Ἰδοὺ τί γράφει: «Εἶναι συκοφαντία νὰ λέγωμεν ὅτι οἱ ἄνθρωποι ὁρμῶσιν ἐπὶ τὰ ἡρωικὰ ἔργα, διότι ἐπιζητοῦσι ῥαστώνην ἢ ἐλπίζουσιν ἡδονήν. Καὶ ἐν τῷ ταπεινοτάτῳ θνητῷ ἐνοικεῖ τι εὐγενέστερον. Οὐχὶ νὰ ἀπολαύῃ τῶν ἡδέων, ἀλλὰ νὰ πράττῃ τὰ εὐγενῆ καὶ τὰ ἀληθῆ καὶ ὑπὸ τὸν οὐρανὸν τοῦ Θεοῦ νὰ ἀποφαίνῃ ἑαυτὸν θεοποίητον ἄνθρωπον, τοῦτο ποθεῖ ὁ ταλαίπωρος υἱὸς τοῦ Ἀδάμ. Δεῖξον εἰς αὐτὸν τὴν πρὸς τοῦτο ἄγουσαν ὁδὸν καὶ ὁ ὀκνηρότατος ἡμερομίσμιος ἐργάτης ὑπεκκαιόμενος θὰ γίνῃ ἥρως»! Ποῖος ἐξ ἡμῶν δὲν θὰ ἤθελε νὰ γίνῃ ἕνας μικρός, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν αὐτήν, ἥρως εἰς τὴν χώραν ταύτην, τὴν χώραν τῶν μεγάλων ἡρώων!...

Ἂς ἀκούσωμεν τὴν ἀπάντησιν τοῦ συγχρόνου φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ εἰς τὸ δεύτερον ἀπόρημα: «Νὰ ἐνεργῇς ὡσὰν νὰ ἤκουες τὴν κλῆσιν τοῦ Θεοῦ καὶ ὡσὰν νὰ ἦσο προσκεκλημένος νὰ συμπράξῃς εἰς τὸ ἔργον Του μὲ μίαν ἐνέργειαν ἐλευθέραν καὶ δημιουργικήν. Ἀνακάλυψε ἐντός σου τὴν καθαρὰν καὶ πρωτότυπον συνείδησιν, θέσε εἰς πειθαρχίαν τὸν ἑαυτόν σου, ἀγωνίσου ἐναντίον τοῦ κακοῦ ἐντός σου καὶ πέριξ σου, ὄχι διὰ νὰ δημιουργήσῃς μίαν βασιλείαν προωθῶν τὸ κακὸν εἰς τὴν κόλασιν, ἀλλὰ διὰ νὰ θριαμβεύσῃς πραγματικῶς κατ' αὐτοῦ, συντελῶν εἰς τὸν φωτισμὸν καὶ τὴν μεταμόρφωσιν τῶν «κακῶν» (Μπερντιάεφ — ἐκπρόσωπος Χριστιανικοῦ Ὑπαρξισμοῦ, μετάφρασις Μητροπολίτου Σάμου Εἰρηναίου).

Παραπλησία εἶναι καὶ ἡ ἀπάντησις ποὺ δίδει εἰς τὸ τρίτον πρόβλημα μία σοφὴ ἀνατολικὴ ῥῆσις: «Ἂν ἀληθινὸς ἀνὴρ —ἀληθινὸς ἀνὴρ ἐδῶ ἐννοεῖται μία τελεία ἠθικὴ προσωπικότης— ἂν ἀληθινὸς ἀνὴρ κάμῃ χρῆσιν ἐκ πλάνης μὴ ὀρθῶν μέσων, τὰ μὴ ὀρθὰ ταῦτα μέσα ἐπενεργοῦσι μολαταῦτα ὀρθῶς. Ἂν διεστραμμένος ἀνὴρ κάμῃ χρῆσιν ὀρθῶν μέσων, τὰ μέσα ταῦτα δὲν ἐπενεργοῦσιν ὀρθῶς.» Ἐπροσέξατε ἀσφαλῶς μὲ πόσην —σοφὴν πράγματι— λιτότητα ἀποδίδεται ἡ ἀκτινοβολία μιᾶς τελείας ἠθικοπνευματικῆς προσωπικότητος.

Πρὸς τὴν προσωπικότητα αὐτὴν μᾶς ὁδηγεῖ, ὅπως ἀνωτέρω λεπτομερῶς ἀνεπτύξαμεν, ἡ ἀνθρωπιστικὴ παιδεία καὶ ἡ χριστιανικὴ ἀρετή, ὁ Ἕλλην Χριστιανός. Ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος καὶ ἡ μοῖρά του.

ΚΩΝ. Σ. ΚΙΤΡΙΝΙΑΡΗΣ

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

Ν. Σρὶ Ράμ

Γνῶθι δι' ἑαυτὸν...

Ἡ ὅλη διαδικασία τῆς ἐξελίξεως, γιὰ τὸ πνεῦμα, εἶναι μιὰ ἀφύπνισι στὶς ἀλήθειες ποὺ αἰώνια ὑπάρχουν. Ὅ,τι ἦταν ὑπονοούμενον, πρέπει νὰ καταστῆ σαφές.

Αὐτὸ ποὺ ἀληθινὰ ὁ ἄνθρωπος ζητεῖ δὲν εἶναι ἡ τελειοποίησις ἡ ὁποία ἀνάγεται στὸ μέλλον, ἀλλὰ ἡ προσπάθεια γιὰ τὴν τελειοποίησι ποὺ ἀνήκει πάντα στὸ παρόν.

Νὰ ποθῆτε ὄχι ὅ,τι θὰ προσφέρη μεγαλύτερη συναίσθησι τοῦ Ἐγώ, ἀλλὰ τὴν ἀληθινώτερη ἀνάπτυξι τῆς ἀνιδιοτελείας, ἡ ὁποία εἶναι τὸ κέντρον προελεύσεως παντὸς πλάσματος.

Μάθετε γιὰ τὸν ἑαυτό σας τὸν δρόμο — χωρὶς νὰ ἐξαρτᾶσθε ἀπὸ ἄλλους.

Ἐκεῖνο ποὺ ἐνδιαφέρει εἶναι ἡ κατεύθυνσις τῆς προόδου μας — ὄχι τὸ σημεῖον ὅπου εὑρισκόμεθα τώρα.

Ὁ ἄνθρωπος, στὴν ἀληθινή φύσι του, εἶναι αἰώνια ἐλεύθερος καὶ μακάριος. Δὲν χρειάζεται παρὰ νὰ πραγματοποιήση αὐτὴ τὴν ἀλήθεια καὶ νὰ γνωρίση τὸν ἑαυτό του, ἀποσυρόμενος ἀπὸ κάθε τι ξένο πρὸς τὸν ἐσωτερικό του Ἑαυτό. Τοῦτο καὶ μόνον ἀποτελεῖ τὴν ἀληθινή του λύτρωσι.

Εἶμαι —τίποτε περισσότερο καὶ τίποτε λιγώτερο— ἕνας νόμος τῆς ἐκφράσεως τῆς Ζωῆς.

Χρέος μας εἶναι νὰ ἐπιτελέσωμε τὴν ἀληθινὴ καὶ σωστὴ ἔκφρασι τοῦ ἐνδομύχου ἑαυτοῦ μας: Αὐτὸ θὰ ἐλευθερώση τοὺς ἑαυτούς μας ἀπὸ τὸ κελλὶ τῆς φυλακῆς μας.

Ἀλλὰ προτοῦ μπορέσωμε νὰ ξεπεράσωμε τοὺς περιορισμούς, εἴτε στὴν φύσι μας ἢ στὶς γύρω μας συνθῆκες, πρέπει νὰ προσπαθήσωμε νὰ κατανοήσωμε τί εἶν' ἐκεῖνο ποὺ πρόκειται νὰ προέλθη ὡς δίδαγμα.

Η ΑΤΛΑΝΤΙΣ στὴ Σαντορίνη;

Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ κ. ΑΓΓ. ΓΑΛΑΝΟΠΟΥΛΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΟΣ

Κωστῆ Ν. Μελισσαροπούλου

Γράφουν καὶ ξαναγράφουν οἱ ἐφημερίδες γιὰ τὴν Ἀτλαντίδα, ποὺ βρέθηκε ἢ θὰ ὁλοκληρωθῆ ἡ ἀνεύρεσή της στὴν περιοχὴ τῆς Σαντορίνης, καὶ ὄχι στὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανό, ὅπου τὴ νομίζαμε ὡς τώρα.

Εἶναι ἡ θεωρία τοῦ καθηγητοῦ τῆς σεισμολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Ἀγγ. Γαλανοπούλου, ὅτι ἡ Ἀτλαντὶς δὲν καταποντίσθηκε 9.500 χρόνια π. Χ., ἀλλὰ γύρω στὰ 1410. Ὅτι δὲν ἦταν μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν Ἀσία καὶ τὴ Λιβύη, ὅπως μᾶς λέγει ὁ Πλάτων στὸν Τίμαιο καὶ στον Κριτία, ἀλλὰ πολὺ μικρότερη. Ὅτι δὲν βρισκόταν στὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανό, ἀλλὰ στὴν περιοχὴ τῆς Σαντορίνης.

Καὶ γίνονται οἱ ἔρευνες στὴ Σαντορίνη, οἱ ὁποῖες ἐλπίζεται νὰ φέρουν στὸ φῶς σημαντικὰ ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα καταποντισθείσης πολιτείας. Ἀλλὰ τὸ ζήτημα εἶναι: Ποιός ἢ τί μᾶς βεβαιώνει ὅτι ἡ πολιτεία αὐτὴ εἶναι ἡ Ἀτλαντίς, τὴν ὁποία περιγράφει ὁ Πλάτων; Καὶ γιατί δὲν εἶναι μιὰ ἄλλη, ἄσχετη πρὸς τὴν Ἀτλαντίδα, καταβυθισθεῖσα νῆσος, ἕνα ἄλλο τμῆμα τῆς ἡφαιστειογενοῦς νήσου Σαντορίνης;

Γιὰ ποιό λόγο ἡ ἀνεύρεση μιᾶς καταποντισθείσης πολιτείας στὴ Σαντορίνη ἀποκλείει τὴν ὕπαρξη τῆς καταποντισθείσης Ἀτλαντίδος στὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανό;

Ἀλλ' ἄραγε ἡ Ἀτλαντὶς ὑπῆρξε ἢ εἶναι πλάσμα τῆς φαντασίας τοῦ Πλάτωνος; Ποιές πηγὲς ἔχομε γιὰ τὴν ὕπαρξή της; Μόνον τὸν Πλάτωνα στους διαλόγους του «Τίμαιος» καὶ «Κριτίας». Μετὰ τὸν Πλάτωνα, πολλά, πάρα πολλὰ ἐγράφηκαν γιὰ τὴν Ἀτλαντίδα. Ὅταν ὅμως λέμε «Ἀτλαντίδα» ἐννοοῦμεν ἐκείνην τὴν ὁποίαν περιγράφει ὁ Πλάτων. Ὅλα τὰ ἄλλα ἀνήκουν στὴν περιοχὴ τῆς φαντασίας ἢ τοῦ ἀποκρυφισμοῦ, μὲ τὸν ὁποῖον ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀσχοληθοῦμε, ἔχοντας τὴν ἀπαίτηση νὰ γίνουν ἀπ' ὅλους παραδεκτὰ ὅσα διδάσκει.

Οἱ ἀποκρυφισταὶ ἰσχυρίζονται ὅτι οἱ ἐπιστήμονες τῆς Ἀτλαντίδος, ἡ ὁποία ἁπλωνόταν στὴν ἔκταση τοῦ σημερινοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, εἶχαν ἀνακαλύψει φοβερὰ μυστικὰ τῆς φύσεως, σχετικὰ μὲ τὴ σύνθεση καὶ ἀποσύνθεση τῆς ὕλης, δηλαδὴ τὴν πυρηνικὴ ἐνέργεια, καὶ ἄλλα ἀκόμη φοβερώτερα, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποίησαν γιὰ ἀποτρόπαιους σκοπούς. Γιὰ τὴν κυριαρχία ἐπάνω στὴ θέληση καὶ στὴ συνείδηση τῶν ἄλλων, γιὰ τὴν ψυχική τους ὑποδούλωση, δηλ. τὴν ἄσκηση τῆς λεγομένης «μαύρης μαγείας». Ἀλλ' ἡ ἐπιστημονικὴ πρόοδος, ὅταν δὲν συνοδεύεται ἀπὸ ἀνάλογη ψυχικὴ καλλιέργεια μπορεῖ νὰ ὁδηγήση σὲ ὀλέθρια ἀποτελέσματα. Ἡ ἀνάπτυξη τῆς «μαύρης μαγείας», ἡ ἀποθέωση τοῦ ἐγωϊσμοῦ, τῆς κακίας, τῆς ἀκολασίας, ἀφυπνίζουν τρομερὲς φυσικὲς δυνάμεις. Καὶ τότε, ἐπέρχεται ἡ κάθαρση μὲ τὴ μορφὴ μιᾶς ὁλοκληρωτικῆς καταστροφῆς ἡ ὁποία καὶ συνέβη μὲ τὸν καταποντισμὸ τῆς Ἀτλαντίδος κάτω ἀπὸ τὰ νερὰ τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὠκεανοῦ, τὸ ἔτος 9.564 π.Χ., χωρὶς νὰ σωθῆ κανεὶς ἀπὸ τοὺς κατοίκους της.

Παραμερίζοντας, ὅμως, τοὺς ἀποκρυφιστικοὺς ἰσχυρισμούς, ὡς ἀναπόδεικτους, θὰ περιορισθοῦμε νὰ ἐξετάσωμε ἐὰν αὐτὰ τὰ ὁποῖα ὁ Πλάτων περιγράφει συμπίπτουν ἢ ὄχι μὲ τὶς ἀνακαλύψεις στὴν περιοχὴ τῆς Σαντορίνης καὶ μὲ τὴ θεωρία τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἀγγ. Γαλανοπούλου.

Σχετικὰ μὲ τὸ θέμα αὐτὸ ἐγράψαμε ἤδη στὸ ὑπ' ἀριθ. 23 τεῦχος (σ. 225 - 231) τοῦ «Ἰλισοῦ» (Σεπτέμβριος 1961). Ἀλλὰ ἐπειδὴ τὸ τεῦχος αὐτὸ ἔχει ἐξαντληθῆ, ἐπανερχόμεθα στὸ ἴδιο θέμα, μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ συμβάλωμε στὴ διευκρίνισή του, διότι δὲν εἶναι καλὸ νὰ σχηματίζωνται ἀδιαμαρτύρητα συγκεχυμένες γνῶμες.

Γιὰ νὰ προλάβωμε παρανοήσεις, τοποθετοῦμε καὶ πάλιν τὸ θέμα μας, τὸ ὁποῖον εἶναι: Ἐὰν ἡ περιγραφομένη ἀπὸ τὸν Πλάτωνα Ἀτλαντὶς μπορεῖ νὰ βρίσκεται, ὄχι στὸν Ἀτλαντικό, ἀλλὰ στὴν περιοχὴ τῆς Σαντορίνης.

★

Δὲν κρίνομε ἄσκοπο νὰ σημειώσωμε ἐπιτροχάδην τὶς ἀναφερόμενες ἐπιστημονικὲς ἐνδείξεις —ἐνδείξεις καὶ ὄχι ἀποδείξεις— ποὺ συνηγοροῦν γιὰ τὴν ὕπαρξη τῆς καταποντισθείσης Ἀτλαντίδος στὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανό:

1. Στὸν πυθμένα τοῦ Ἀτλαντικοῦ ὑπάρχει μιὰ τεράστια ὑποβρύχια ὀροσειρά, ποὺ δείχνει νὰ ἦταν ἄλλοτε πάνω ἀπὸ τὴν ἐπιφάνεια τῆς θαλάσσης. Οἱ ὑψηλότερες βουνοκορφὲς ἀποτελοῦν σήμερα τὰς νήσους τοῦ Ἀτλαντικοῦ (Ἀζόραι, Κανάριοι, Μαδέρα, Ἅγ. Παῦλος, Ἀνάληψις).

2. Ὁ πυθμένας τοῦ Ἀτλαντικοῦ εἶναι σὲ πολλὰ μέρη φύσεως ἡφαιστειώδους. Λάβα ποὺ ἐχύθηκε ἀπὸ ἡφαίστειο, καὶ ποὺ τὴν ἐπῆραν μεταξὺ Ἀζο-

ρῶν καὶ Ἰσλανδίας, σὲ βάθος 3.000 μέτρων, ἀντὶ νὰ εἶναι κρυσταλλικὴ — ὅπως θὰ ἔπρεπε νὰ ἦταν ἂν χυνόταν μέσα στὸ νερό, κάτω ἀπὸ πίεση 3.000 μέτρων — ἦταν ὑελώδης. Αὐτὸ δείχνει ὅτι ἐξεβράσθηκε ἀπὸ ἡφαίστειο στὸν ἀέρα, καὶ ἀργότερα τὸ ἡφαίστειο βυθίστηκε στὰ νερὰ τοῦ ὠκεανοῦ.

3. Οἱ ἀκτὲς τῆς Ἀμερικῆς, Εὐρώπης καὶ Ἀφρικῆς, γύρω ἀπὸ τὸν Ἀτλαντικό, παρασυρόμενες ἀπὸ τὴν καταβύθιση τῆς Ἀτλαντίδος, ἔπρεπε νὰ παρουσιάζουν καθίζηση. Καὶ αὐτὸ ἀκριβῶς συμβαίνει, ὅπως δείχνει ὁ βυθὸς τῆς θαλάσσης στὴν προέκταση τῶν ἐκβολῶν τῶν ποταμῶν ποὺ χύνονται στὸν Ἀτλαντικό. Ἡ κοίτη τους παρατηρήθηκε ὅτι προχωρεῖ μέσα στὴ θάλασσα, σὲ μεγάλο μῆκος καὶ βάθος, ὅπως ὁ ποταμὸς Οὔδσων τῆς Νέας Ὑόρκης.

4. Οἱ γεωλόγοι ὑπελόγισαν σὲ 7 - 10 χιλιάδες χρόνια τὸ διάστημα ἀπὸ τῆς τήξεως τῶν παγετώνων ποὺ ἐκάλυπταν ἄλλοτε τὴν Εὐρώπη. Τὸ λιώσιμο τῶν πάγων τὸ ἀποδίδουν στὸ Γκὸλφ - στρήμ, τὸ θερμὸ θαλάσσιο ρεῦμα, ποὺ ξεκινώντας ἀπὸ τὸν κόλπο τοῦ Μεξικοῦ δίνει στὴ μέση Εὐρώπη τὸ εὔκρατο κλῖμα της. Ἐξηγοῦν λοιπὸν τὸν σχηματισμὸ τοῦ Γκὸλφ - στρὴμ μὲ τὴν καταβύθιση τῆς Ἀτλαντίδος, ἡ ὁποία προηγουμένως παρενεβάλλετο καὶ συμπίπτει τὸ χρονικὸ διάστημα μὲ τὴ χρονολογία ποὺ ἀναφέρει ὁ Πλάτων.

5. Ἡ ὁμαδική, ἀθρόα μετάβαση τῶν χελιῶν γιὰ ὠοτοκία ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς Εὐρώπης καὶ Ἀμερικῆς στὴ Σαργαθάλασσα (θάλασσα φυκιῶν), ἀνάμεσα στὶς Ἀζόρες καὶ στὶς Βερμοῦδες, ἐξηγεῖται μὲ τὴν ὑπόθεση ὅτι τὰ χέλια ἔζοῦσαν ἄλλοτε στοὺς ποταμοὺς τῆς Ἀτλαντίδος καὶ γεννοῦσαν τὰ αὐγά τους στὰ φύκια ποὺ τὴν περιέβαλαν. Ὅταν καταποντίσθηκε ἡ Ἀτλαντίς, κατέφυγαν στοὺς ποταμοὺς τῶν γειτονικῶν ἠπείρων, ἀλλ' ἀπὸ ἀταβιστικὴ συνήθεια ἐξακολούθησαν οἱ ἀπόγονοι νὰ πηγαίνουν γιὰ ὠοτοκία στὰ μέρη ὅπου εἶχαν συνηθίσει οἱ πρόγονοι νὰ τοποθετοῦν τὰ αὐγά τους.

6. Ἡ ὁμοιότης τοῦ φυτικοῦ καὶ ζωϊκοῦ βασιλείου, μεταξὺ τῶν δυτικῶν ἀκτῶν τῆς Βορ. Ἀφρικῆς, τῶν νήσων Ἀζορῶν, Μαδέρας, Ἀντιλλῶν καὶ τῆς κεντρικῆς Ἀμερικῆς εἶναι ἄλλη μιὰ ἔνδειξη τῆς ἄλλοτε συνοχῆς τους. Ἐπίσης, ὅμως, καὶ ἡ ὁμοιότης τῶν ἐκδηλώσεων τοῦ πολιτισμοῦ παλαιοῦ κόσμου καὶ αὐτοχθόνων τῆς Ἀμερικῆς, συνηγορεῖ γιὰ τὴν ὕπαρξη ἄλλοτε τῆς Ἀτλαντίδος, ἡ ὁποία ἕνωνε παλαιὸν καὶ νέαν κόσμον, καὶ ἔφερε σὲ ἐπαφὴ καὶ ἐπικοινωνία τοὺς κατοίκους τους.

7. Ὑπάρχουν μαρτυρίες ἀπὸ παραδόσεις τῶν αὐτοχθόνων τῆς Ἀμερικῆς ὅτι ἐξαφανίσθηκε «ἡ χώρα τοῦ Μά», ποὺ βρισκόταν πρὸς ἀνατολὰς (γιὰ τὴν Ἀμερική), κάτω ἀπὸ τὶς ἴδιες συνθῆκες ποὺ περιγράφει ὁ Πλάτων γιὰ τὸν καταποντισμὸ

τῆς Ἀτλαντίδος. Ὅτι δηλ. ὁ καταποντισμὸς τῆς χώρας ποὺ ἐξαφανίσθηκε ἔγινε ἔπειτα ἀπὸ συνεχῆ σεισμὸ καὶ κατακλυσμιαία βροχή.

Αὐτὲς εἶναι οἱ κυριώτερες ἀπὸ τὶς ἐνδείξεις ποὺ ἔχει σήμερα ἡ ἐπιστήμη γιὰ τὴν ὕπαρξη τῆς Ἀτλαντίδος στὸν Ἀτλαντικὸ ὠκεανό.

★

Ἂς δοῦμε τώρα τί γράφει ὁ Πλάτων στὸν «Κριτία» καὶ στὸν «Τίμαιο»:

Ὁ Πλάτων, στὸν «Κριτία», ἀφοῦ πρῶτα περιγράφει πῶς ἦσαν αἱ Ἀθῆναι 9.000 χρόνια παλαιότερα, ἀναφέρει πολλὲς λεπτομέρειες γιὰ τὴν Ἀτλαντίδα καὶ τοὺς κατοίκους της. Γιὰ τὴν καταγωγή τους ἀπὸ τὸν Ποσειδῶνα, γιὰ τὸν γεωργικὸ πλοῦτο τῆς χώρας, γιὰ τὰ πολλὰ ζῶα ποὺ εἶχαν, γιὰ τὰ ὡραῖα φυτὰ καὶ δένδρα, γιὰ τὸν τρόπο ποὺ ἦταν κτισμένη ἡ πρωτεύουσα, γιὰ τὸν πλοῦτο τῶν ἀνακτόρων καὶ τῶν ναῶν, γιὰ τὴν καλωσύνη τῶν κατοίκων. Ἀναφέρει ὅτι εἶχαν ἀναπτύξει τὴν ἀρετὴ καὶ ζοῦσαν εὐτυχισμένοι, ἀλλ' ἀργότερα διεφθάρησαν καὶ τότε «σ' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ βλέπῃ, ἐφαίνονταν καθαρὰ ἄξιοι ἀποστροφῆς, διότι ἔχασαν ἀπὸ τὰ πιὸ πολύτιμα τὰ ὡραιότερα.» Τότε ὁ Ζεὺς ἀπεφάσισε νὰ τοὺς τιμωρήσῃ καὶ ἐκάλεσε συμβούλιο τῶν θεῶν... Ἀλλὰ στὸ σημεῖο αὐτὸ διακόπτεται ὁ διάλογος «Κριτίας», διότι τὸ ὑπόλοιπον ἔχει χαθῆ. Καὶ μερικοὶ λένε ὅτι αὐτὸ ἔγινε, διότι δὲν ἔπρεπε νὰ γνωστοποιηθοῦν μυστικὰ περὶ τῆς Ἀτλαντίδος, τὰ ὁποῖα εἶναι ἐνδεχόμενο νὰ περιεῖχε τὸ ὑπόλοιπον τοῦ βιβλίου τοῦ Πλάτωνος.

Αὐτὰ γιὰ τὸν «Κριτία». Καὶ τώρα παραθέτομε τὸ συνταρακτικὸ ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸν «Τίμαιο». Ὁ Πλάτων βάζει τὸν Κριτία, ἕνα ἀπὸ τὰ πρόσωπα τοῦ διαλόγου «Τίμαιος» νὰ διηγῆται:

«Ἄκουσε, λοιπόν, Σωκράτη, τὴν πιὸ παράδοξη ἀφήγηση, ἀλλὰ καὶ τὴν πιὸ ἀ λ η θ ι ν ή, ὅπως τὴ διηγήθηκε κάποτε ὁ Σόλων, ὁ σοφώτατος ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ σοφούς:

...Ὁ Σόλων διηγήθηκε ὅτι ὅταν πῆγε ἐκεῖ (στὴν Αἴγυπτο), τοῦ ἔκαναν μεγάλες τιμὲς καὶ ὅτι ρωτώντας γιὰ τὰ παλιὰ τοὺς πολύξερους σ' αὐτὰ Αἰγύπτιους ἱερεῖς, ἔμαθε πράγματα, ποὺ οὔτε αὐτὸς ἐγνώριζε, οὔτε κανένας ἄλλος ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες. Καὶ θέλοντας κάποτε νὰ μάθῃ ἀπ' αὐτοὺς γιὰ τὰ παλαιά, ἄρχισε νὰ μιλάῃ γιὰ ὅσα στὴν Ἑλλάδα θεωροῦνται ἀρχαιότατα, γιὰ τὸν Φορωνέα, ποὺ λέγεται ὅτι ὑπῆρξε ὁ πρῶτος ἄνθρωπος, καὶ γιὰ τὴ Νιόβη, καὶ μετὰ τὸν κατακλυσμὸ νὰ μυθολογῇ γιὰ τὸν Δευκαλίωνα καὶ τὴν Πύρρα, καὶ νὰ κάνῃ τὴ γενεαλογία τῶν ἀπογόνων τους, ἀναφέροντας καὶ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐτῶν ποὺ ἔγιναν ὅλα αὐτά. Τότε ἕ-

νας ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς, πολὺ γέρος, εἶπε: «Σόλων, Σόλων, σεῖς οἱ Ἕλληνες εἶσθε πάντοτε παιδιὰ καὶ Ἕλληνας γέρος δὲν ὑπάρχει». Ἀκούγοντας αὐτὰ ὁ Σόλων εἶπε: «Πῶς τὸ ἐννοεῖς αὐτό;». «Εἶσθε ὅλοι νέοι στὶς ψυχὲς —ἀποκρίθηκε ὁ γέρος ἱερεὺς— διότι δὲν ἔχετε σ' αὐτὲς ἀπὸ παλιὰ παράδοση καμμιὰ δοξασία καὶ γνώση ποὺ νὰ ἔχη γίνει μὲ τὸν χρόνο πολὺ παλαιά. Αἰτία αὐτοῦ τοῦ πράγματος εἶναι ἡ ἑξῆς: Πολλὲς καὶ μὲ πολλοὺς τρόπους συνέβησαν καὶ θὰ συμβοῦν καταστροφὲς ἀνθρώπων, μὲ φωτιὰ καὶ μὲ νερὸ οἱ μεγαλύτερες καὶ μὲ πολλὰ ἄλλα μέσα ἄλλες μικρότερες.

...Ὅσα συμβαίνουν εἴτε σὲ σᾶς, εἴτε σὲ μᾶς, εἴτε σὲ ἄλλη χώρα, ἂν ἔγινε κάτι καλὸ ἢ μεγάλο ἢ ἄλλο ἀξιοσημείωτο, ὅλα εἶναι ἐδῶ γραμμένα ἀπὸ παλαιὰ καὶ διατηροῦνται στοὺς ναούς.

...Οἱ γενεαλογίες ποὺ ἀνέφερες, ὦ Σόλων, γιὰ ὅσα συνέβησαν σὲ σᾶς, καθόλου δὲν διαφέρουν ἀπὸ παιδικοὺς μύθους. Καὶ πρῶτα ἀπ' ὅλα, σεῖς θυμᾶσθε ἕναν μονάχα κατακλυσμό, ἐνῶ συνέβησαν πολλοὶ κατὰ τὸ παρελθόν. Καὶ ἀκόμη δὲν γνωρίζετε ὅτι στὴ χώρα σας γεννήθηκε τὸ ὡραιότερο καὶ καλύτερο γένος ποὺ ὑπῆρξε ποτὲ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τὸ ὁποῖο κι' ἐσὺ καὶ ὅλη ἡ πόλις κατάγεται. Ἀλλὰ ἐσεῖς δὲν τὸ μάθατε, διότι ὅσοι ἀπὸ τοὺς προγόνους σας σώθηκαν, ἐπὶ πολλὲς γενεὲς παρέμεναν ἀγράμματοι. Διότι ἦταν κάποτε, ὦ Σόλων, πρὶν ἀπὸ τὸν μεγάλο κατακλυσμό, ἡ σημερινὴ πόλις τῶν Ἀθηναίων ἄριστη πολιτεία καὶ γιὰ πόλεμο καὶ γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα. Ἀπ' αὐτὴν λέγεται ὅτι ἔγιναν τὰ μεγαλύτερα ἔργα καὶ οἱ καλύτερες πολιτειακὲς διατάξεις ἀπ' ὅσες γνωρίζομε». Ὅταν ἄκουσε αὐτὰ ὁ Σόλων θαύμασε καὶ παρακάλεσε τοὺς ἱερεῖς νὰ τοῦ διηγηθοῦν ἀκριβῶς καὶ κατὰ σειρὰ γιὰ τοὺς παλιούς του συμπολῖτες. Καὶ ὁ ἱερεὺς ἀποκρίθηκε: «Δὲν ἔχω λόγο νὰ ἀρνηθῶ, ὦ Σόλων, ἀλλὰ γιὰ χάρη σου καὶ γιὰ χάρη τῆς πόλεώς σου, θὰ μιλήσω, καὶ πρὸ πάντων γιὰ χάρη τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς, ποὺ ἔθρεψε καὶ ἐξεπαίδευσε καὶ τὴν πόλη σας καὶ τὴ δική μας, πρωτύτερα ὅμως τὴ δική σας, κατὰ χίλια ἔτη, καὶ ἀργότερα τὴ δική μας. Γιὰ τὴν ἵδρυση τῆς πόλεώς μας στὰ ἱερά μας βιβλία εἶναι γραμμένος ὁ ἀριθμὸς ὀκτὼ χιλιάδες χρόνια. Ἀλλὰ γιὰ τοὺς συμπολῖτες σου, ποὺ ὑπῆρξαν πρὶν ἀπὸ ἐννέα χιλιάδες χρόνια, θὰ σοῦ φανερώσω μὲ λίγα λόγια καὶ τοὺς νόμους τους καὶ ἀπὸ τὰ ἔργα τους τὸ μεγαλύτερο ἀπ' ὅλα.

...Λένε οἱ γραφές μας ὅτι κάποτε ἡ πόλις σας κατέστρεψε μιὰ πολὺ μεγάλη δύναμη, ποὺ εἶχε προσβάλει συγχρόνως ὁλόκληρη τὴν Εὐρώπη καὶ τὴν Ἀσία, ξεκινώντας ἀπ' ἔξω, ἀπὸ τὸ Ἀτλαντικὸ πέλαγος. Διότι τότε ἀπὸ τὸ πέλαγος ἐκεῖνο μποροῦσε κανεὶς νὰ περάση,

διότι ὑπῆρχε νῆσος μπροστὰ στὸ στόμιο, ποὺ ἐσεῖς ὀνομάζετε «στῆλες τοῦ Ἡρακλέους». Καὶ ἡ νῆσος αὐτὴ ἦταν μεγαλύτερη ἀπὸ τὴ Λιβύη μαζὶ καὶ τὴν Ἀσία, καὶ ἀπ' αὐτὴ μποροῦσε κανεὶς τότε νὰ πάη στὶς ἄλλες νήσους, καὶ ἀπ' ἐκεῖ σὲ ὅλη τὴν ἀπέναντι ἤπειρο, ποὺ εἶναι γύρω ἀπὸ κείνη τὴ θάλασσα, ποὺ εἶναι πραγματικὴ θάλασσα. Διότι τὸ μέρος αὐτό, ποὺ εἶναι μέσα ἀπὸ τὸ στόμιο τοῦ πορθμοῦ, φαίνεται μᾶλλον σὰν λιμάνι μὲ στενὴ εἴσοδο, ἐνῶ ἐκείνη εἶναι πραγματικὸς ὠκεανός. Καὶ ἡ στεριὰ ποὺ τὴν περιβάλλει μπορεῖ πολὺ σωστὰ νὰ λέγεται ἤπειρος. Σ' αὐτή, λοιπόν, τὴ νῆσο Ἀτλαντίδα, σχηματίστηκε μεγάλη καὶ θαυμαστὴ δύναμη ἀπὸ βασιλιάδες, ποὺ ἐξουσίαζε ὅλη τὴ νῆσο καὶ πολλὲς ἄλλες νήσους καὶ μέρη τῆς ἠπείρου. Καὶ ἀκόμη ἐξουσίαζε ἀπὸ τὸ μέρος τῆς ἐσωτερικῆς θάλασσας στὴν Ἀφρικὴ μέχρι τὴν Αἴγυπτο, καὶ στὴν Εὐρώπη μέχρι τὴν Τυρρηνία.

Ὅλη αὐτὴ ἡ δύναμη ἑνώθηκε καὶ ἐπεχείρησε κάποτε ὁρμητικὰ νὰ ὑποδουλώση καὶ τὴ δική σας χώρα καὶ τὴ δική μας, καὶ ὅλες ὅσες εἶναι δῶθε ἀπὸ τὸ στενόν. Καὶ τότε, ὦ Σόλων, ἡ δύναμη τῆς πόλεώς σας, φάνηκε καθαρὰ σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Διότι, ὑπερέχουσα ἀπ' ὅλους στὸ θάρρος καὶ σὲ ὅλες τὶς πολεμικὲς τέχνες, στὴν ἀρχὴ ἔχοντας τὴν ἀρχηγία τῶν Ἑλλήνων, ἔπειτα ἀναγκαστικὰ μονάχη, ὅταν οἱ ἄλλοι τὴν ἐγκατέλειψαν, ἀφοῦ ἔφθασε στὸν χειρότερο κίνδυνο, νίκησε τοὺς ἐπιδρομεῖς καὶ σήκωσε τρόπαια, ὅσους δὲν ὑποδουλώθηκαν ἀκόμη τοὺς ἐμπόδισε νὰ ὑποδουλωθοῦν, καὶ τοὺς ἄλλους ὅλους, ποὺ κατοικοῦσαν δῶθε ἀπὸ τὶς Ἡράκλειες στῆλες, γενναίως ὅλους τοὺς ἐλευθέρωσε. Ἀργότερα ὅμως συνέβησαν πολὺ μεγάλοι σεισμοὶ καὶ κατακλυσμοί, ἦρθε μιὰ μέρα καὶ μιὰ νύχτα φοβερή, καὶ ὅλη ἡ μάχιμη τάξη σας μὲ μιᾶς βυθίστηκε κάτω ἀπὸ τὴ γῆ. Καὶ ἡ νῆσος Ἀτλαντὶς ἐπίσης βυθίσθηκε κάτω ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ χάθηκε. Γι' αὐτὸ τώρα ἡ θάλασσα ἐκείνη εἶναι ἐκεῖ ἀδιάβατη καὶ ἀνεξερεύνητη, διότι ἐμποδίζει ἡ πολλὴ λάσπη τῶν ὑφάλων ποὺ σχημάτισε ἡ καθίζηση τῆς νήσου.»

Αὐτὰ γράφει ὁ Πλάτων.

★

Ἀλλὰ ποιά εἶναι ἡ θεωρία τοῦ κ. Α. Γαλανοπούλου;

Ὁ κ. καθηγητής, σύμφωνα μὲ ὅσα γράφει σὲ ἀνάτυπο, τὸ ὁποῖο περιέχει τὴ σχετικὴ ἀνακοίνωση ποὺ ἔγινε ἀπὸ τὸν Ἰω. Τρικκαλινὸ στὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν τὴν 1 Δεκεμβρίου 1960, «ἐπὶ τοῦ μεγέθους καὶ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τῆς Ἀτλαντίδος», ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Πλάτων, ἀναφέροντας στὸν «Κριτία ὡς διαστάσεις τῆς «Βασιλικῆς Πολιτείας» 3.000 στάδια κατὰ μῆκος καὶ 2.000 στάδια κατὰ πλάτος, περιέπεσε σὲ ἀριθμητικὸ λάθος, εἴτε τοῦ Σόλωνος εἴτε τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων, μεταβολῆς τῶν ἑκατοντάδων σὲ χιλιάδες. Δὲν ἦσαν δη-

λαδὴ αἱ διαστάσεις τῆς «Βασιλικῆς Πολιτείας» 3.000 στάδια καὶ 2.000 στάδια, ἀλλὰ 300 στάδια καὶ 200 στάδια, ὅσες εἶναι αἱ διαστάσεις τῆς νεογενοῦς λεκάνης τῆς κεντρικῆς Κρήτης. Ἐπίσης, δὲν ἔλαβε χώραν ὁ καταποντισμὸς τῆς Ἀτλαντίδος 9.000 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν Σόλωνα, ὅπως ἀναφέρεται στὸν «Τίμαιο», ἀλλὰ 900 χρόνια. Ἔτσι ἡ περιγραφὴ τῆς Πλατωνικῆς Ἀτλαντίδος ἀνταποκρίνεται στὰ γεωφυσικὰ στοιχεῖα τῆς περιοχῆς τῆς Σαντορίνης, τῆς ὁποίας ἡ νῆσος Στρογγύλη ἦταν ἡ περιγραφομένη σὰν «Μητρόπολις» στὸν «Κριτία» καὶ ἡ νεογενὴς λεκάνη τῆς Κρήτης ἡ περιγραφομένη σὰν «Βασιλικὴ Πολιτεία».

Ὁ καταποντισμὸς δὲν ἔγινε τὴ δέκατη χιλιετηρίδα π. Χ., ἀλλὰ μόνον 900 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὸν Σόλωνα, δηλαδὴ κατὰ τὸ 1500 περίπου, ὅταν πραγματικὰ κατεβυθίσθη ἀπὸ ἡφαιστειακὴ ἔκρηξη ἡ νῆσος Στρογγύλη, μὲ ἐπακόλουθα ποὺ συμπίπτευν μὲ τὴν περιγραφὴ τοῦ Πλάτωνος καὶ τὶς μυθολογικὲς παραδόσεις γιὰ τὸν κατακλυσμὸ τοῦ Δευκαλίωνος.

Σοβαρὸ ἐπιχείρημα προβάλλεται ὅτι ἡ χαλκίνη ἐποχὴ ἀνάγεται στὴν περίοδο 3.900 μέχρι 2100 π. Χ., ἡ δὲ ὀρειχαλκίνη στὴν περίοδο 2.100 μέχρι 1200 π. Χ. Συνεπῶς, ἂν ἡ Ἀτλαντὶς κατεποντίσθη τὴ 10η π. Χ. χιλιετηρίδα, πῶς ἦταν σ' αὐτὴν γνωστὸς ὁ χαλκὸς καὶ ὁ ὀρείχαλκος, ὅπως ἀναφέρεται στὸν «Κριτία»;

Ὡς πρὸς τὴν τοποθέτηση τῆς Ἀτλαντίδος «ἐκεῖθεν τῶν Ἡρακλείων στηλῶν» δικαιολογεῖται ἡ ἀφήγηση τοῦ Πλάτωνος μὲ τὴν ὑπόθεση ὅτι «Ἡράκλειοι στῆλαι» δὲν ὀνομάζονταν μόνον τὸ σημερινὸ Γιβραλτάρ, ἀλλὰ καὶ τὰ ἀκρωτήρια Ταίναρον καὶ Μαλέας. Ὅλα τὰ ἄλλα σημεῖα τῆς ἀφηγήσεως τοῦ Πλάτωνος χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὸν κ. Γαλανόπουλον ὡς ὀρθὰ καὶ ἀκριβῆ, ἀποδεικνυομένου — ὅπως γράφει — «α΄. ὅτι ὁ θεῖος Πλάτων δὲν ἦτο μυθοπλάστης, ἀλλ' ἄνθρωπος καλῆς πίστεως, ὁ ὁποῖος ἐδέχθη ὡς ὀρθοὺς τοὺς ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ Σόλωνος ἀναφερομένους ἀριθμούς, καὶ β΄. ὅτι τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸν κράτος τῆς Ἀτλαντίδος ὑπῆρξε πράγματι, καὶ δὴ εἰς τὸ κέντρον τῆς Ἀνατολικῆς Μεσογείου, κοιτίδος τοῦ Ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ».

★

Αὐτὰ ἰσχυρίζεται ἡ θεωρία Γαλανοπούλου. Εἶναι βεβαίως καὶ αὐτὴ μιὰ ἄποψη, ἀξιοσέβαστη ὅπως ὅλες. Ἀλλὰ δὲν μᾶς πείθει. Δὲν ἐναρμονίζεται μὲ ὅσα διαβάσαμε πιὸ πάνω ἀπὸ τὸν «Τίμαιο», καὶ μάλιστα ἀπὸ τὶς γεωγραφικὲς περιγραφές του. Καὶ ἀπὸ τὴν προσεκτικὴ ἐπὶ πλέον μελέτη τοῦ «Κριτία» προβάλλονται οἱ ἑξῆς ἀντιρρήσεις:

1. Δὲν προκύπτει ὅτι ἄλλη εἶναι ἡ «Μητρόπολις» καὶ ἄλλη ἡ «Βασιλικὴ Πολιτεία» καὶ μάλιστα ὅτι βρίσκονταν σὲ διαφορετικὲς νήσους. Ἀπ' ἐναντίας,

κατ' ἐπανάληψιν γίνεται λόγος γιὰ μιὰ μόνον μεγάλη νῆσο, τῆς ὁποίας περιγράφεται ἡ ἀρχαία Μητρόπολις καὶ ἡ πεδιάδα. Ἀναφέρονται δέκα βασιλεῖες, ἀλλὰ καὶ οἱ δέκα στὴν ἴδια μεγάλη νῆσο, μολονότι οἱ βασιλεῖς ἐξουσίαζαν καὶ πολλὲς ἄλλες νήσους στὸ πέλαγος.

2. Σαφῶς ἀναφέρεται ἀπὸ τὸν Πλάτωνα ὅτι ὁ κατακλυσμός, ὁ συνοδευόμενος ἀπὸ σεισμοὺς ποὺ κατεπόντισε τὴν Ἀτλαντίδα, ἦταν προηγούμενος ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸ τοῦ Δευκαλίωνος (ὁ ὁποῖος τοποθετεῖται περίπου στὸ 1500 π. Χ.).

3. Στὸν «Κριτία» ἀναφέρεται ὅτι στὴν Ἀτλαντίδα ὑπῆρχε μεγάλη ποσότης ἐλεφάντων, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον δὲν γνωρίζομε νὰ συνέβαινε στὸν Μινωϊκὸ καὶ Αἰγαιατικὸ χῶρο.

4. Ἀπὸ τὸν Πλάτωνα ρητῶς ἀναγράφεται ὅτι ἡ νῆσος ὀνομαζόταν Ἀτλαντὶς καὶ τὸ πέλαγος Ἀ τ λ α ν τ ι κ ό ν. Καὶ μιὰ τέτοια ὀνομασία δὲν νομίζομε ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ μεταφερθῆ ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, χωρὶς νὰ ἀφήση ἐκεῖ ἴχνη, στὸν Ἀτλαντικὸ Ὠκεανό.

5. Ἀναφέρεται στὸν «Κριτία» ὅτι στὸν δίδυμο ἀδελφὸ τοῦ Ἄτλαντος ἔπεσε κλῆρος νὰ λάβη τὸ ἄκρον τῆς νήσου, πρὸς τὸ μέρος τῶν Ἡρακλείων στηλῶν καὶ τῆς Γαδειρικῆς χώρας, ἡ ὁποία πῆρε τὸ ὄνομα ἀπὸ τὴν πόλη Γάδειρα (τὸ σημερινὸ Κάδιξ, ποὺ βρίσκεται στὴν Ἰσπανικὴ παραλία τοῦ Ἀτλαντικοῦ). Σαφὴς γεωγραφικὴ τοποθέτηση τῆς Ἀτλαντίδος, ἄσχετη μὲ τὸ Αἰγαῖο πέλαγος καὶ τὴν περιοχὴ Σαντορίνης — Κρήτης.

Ἐξ ἄλλου, τὸ ἀριθμητικὸν «λάθος» τῆς μετατροπῆς τῶν ἑκατοντάδων σὲ χιλιάδες μᾶς φαίνεται πολὺ ἀπίθανον, ὅταν μάλιστα ἀναλογισθοῦμε τὴν ἀρχαιότητα τοῦ χρόνου στὸν ὁποῖον ἀποδίδεται ἀπὸ τὸν Πλάτωνα ὁ καταποντισμὸς τῆς Ἀτλαντίδος καὶ ὁ χαρακτηρισμός της ὡς μεγαλύτερης ἀπὸ τὴ Λιβύη μαζὶ καὶ τὴν Ἀσία.

Ἐξ ὅλων αὐτῶν προκύπτει ὅτι ἡ θεωρία Γαλανοπούλου, ἐνδέχεται μὲν νὰ συμπίπτη πρὸς τὴν πραγματικότητα, δὲν συμπίπτει ὅμως πρὸς τὰ κείμενα τοῦ Πλάτωνος. Οἱ ἔρευνες στὴ Σαντορίνη δυνατὸν νὰ φέρουν στὸ φῶς σπουδαιότατα ἀρχαιολογικὰ εὑρήματα. Τὸ εὐχόμεθα καὶ τὸ ἐλπίζομε. Ἀλλὰ δὲν νομίζομε ὅτι θὰ φέρουν στὸ φῶς τὴν ἀπόδειξη ὅτι ἡ καταποντισθεῖσα στὴ Σαντορίνη πολιτεία εἶναι πραγματικὰ ἐκείνη ποὺ περιγράφει ὁ Πλάτων σὰν «Ἀτλαντίδα».

Τὸ δύσκολο πρόβλημα, ἂν ὑπῆρξεν ἡ Ἀτλαντὶς τὴν ὁποία περιγράφει ὁ Πλάτων ἢ ἂν εἶναι πλάσμα τῆς φαντασίας τοῦ Πλάτωνος, θὰ ἐξακολουθήση νὰ παραμένη ἄλυτο, ὅπως ἄλυτο θὰ παραμένη καὶ τὸ πρόβλημα, ἂν ἡ σοφία τῶν Αἰγυπτίων ἱερέων ἦταν πραγματικὰ τόσο μεγάλη, ὅσο τὴν περιγράφει ὁ Πλάτων.

Κ. ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΡΟΣΕΥΧΗ
Ἑνὸς μεσήλικος

Κύριε, καλύτερα ἀπὸ ἐμὲ γνωρίζεις Σὺ ὅτι προχωρῶ στὴν ἡλικία καὶ θὰ εἶμαι σὲ λίγο γέρος. Φύλαξέ με ἀπὸ τὴν ὀλέθρια συνήθεια νὰ νομίζω πὼς ὀφείλω νὰ λέγω κάτι σὲ κάθε ζήτημα καὶ σὲ κάθε εὐκαιρία. Ἀπάλλαξέ με ἀπὸ τὸν πειρασμὸ ν' ἀναμιγνύωμαι στῶν ἄλλων τὶς ὑποθέσεις. Κάμε με σκεπτικόν, ἀλλ' ὄχι καὶ σκυθρωπόν· πρόθυμον γιὰ βοήθεια, ἀλλ' ὄχι καὶ φορτικόν. Φαίνεται κρῖμα νὰ μὴ χρησιμοποιῶ διόλου τὴν ἐξυπνάδα μου, ἀλλὰ Σύ, Κύριε, γνωρίζεις ὅτι θὰ χρειασθῇ νὰ μοῦ ἀπομείνουν μερικοὶ φίλοι στὸ τέλος.

Διατήρησε τὸ νοῦ μου ἐλεύθερον ἀπὸ τὴν ἀτέλειωτη παρέλασι τῶν λεπτομερειῶν: Δῶσε μου φτερὰ νὰ φθάσω στὸν στόχο. Σφράγισε τὰ χείλη μου γιὰ τοὺς πόνους μου, ποὺ μεγαλώνουν, καὶ ἡ ἐπιθυμία νὰ τοὺς ἀναφέρῃ κανεὶς γίνεται γλυκύτερη στὸ πέρασμα τῶν χρόνων. Δὲν τολμῶ νὰ ζητήσω ἀρκετὴ χάρι γιὰ νὰ διασκεδάζω μὲ τὶς ἀφηγήσεις τῶν ἄλλων, μὰ βοήθησέ με νὰ τὶς ἀντέχω μὲ ὑπομονή.

Δὲν τολμῶ νὰ ζητήσω βελτιωμένη μνήμη, ἀλλὰ ηὐξημένη ταπεινότητα καὶ λιγοστεμένη σιγουριὰ ὅταν ἡ μνήμη μου φαίνεται νὰ συγκρούεται μὲ τὴ μνήμη τῶν ἄλλων. Δίδαξέ με τὸ ἔνδοξο μάθημα, ὅτι συμπτωματικὰ μπορεῖ καὶ νὰ ἔχω λάθος.

Φύλαξέ με λογικὰ τρυφερόν· δὲν θέλω νὰ γίνω Ἅγιος —εἶναι τόσο δύσκολη ἡ ζωὴ μὲ μερικούς— ἀλλὰ καὶ τὰ στρυφνὰ γεροντάκια εἶναι σὰν στεφάνωμα τῆς διαβολικῆς δουλειᾶς. Δῶσε μου τὴν ἱκανότητα νὰ βλέπω καλὰ πράγματα σὲ ἀπροσδόκητες θέσεις καὶ ταλέντα σὲ ἀπίθανους ἀνθρώπους. Δῶσε μου τὴν χάρι νὰ τὸ λέγω. Ἀ μ ή ν.

ΑΝΩΝΥΜΟΣ

Ἄννι Μπέζαντ

Προσευχὴ

Αὐτὸς ποὺ μάχεται κι ἀσθμαίνει νὰ ἐλευθερωθῆ,
Αὐτὸς ποὺ πολεμᾶ καὶ γιὰ τῶν ἄλλων τὴν ἐλευθερία,
Αὐτός, ποὺ πέφτοντας σηκώνεται καὶ προχωρεῖ,
Αὐτὸς προσεύχεται.

Αὐτὸς ποὺ ὅλους ἀγαπᾶ καὶ δὲν μισεῖ κανέναν,
Αὐτὸς ποὺ μὲ τὸν πιὸ κακὸ μπορεῖ νὰ φιλιωθῆ,
Αὐτὸς ποὺ γιὰ μι' ἀλήθεια μάρτυρας πεθαίνει,
Αὐτὸς προσεύχεται.

Αὐτὸς ποὺ μιὰν ἀλήθεια θὰ ὑποδεχθῆ
Μὲ τὸ χαμόγελο καὶ χωρὶς συνοφρύωση καμμιὰ
Καὶ ποὺ τολμᾶ νὰ τὴν κρατήση ἔστω καὶ μονάχος,
Αὐτὸς προσεύχεται.

Πηγὴ τῆς δύναμης ἡ φαντασία ἡ τολμηρή.
Ἀέρας ἀδειανὸς ἡ ἱκεσία.
Γενναία δράση, ἡ μόνη προσευχή.
Μάθετε τέτοια προσευχή.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΙ ΠΕΡΙΠΑΤΟΙ

Τὸ Ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης

ΔΗΜΗΤΡ. ΑΛ. ΙΩΑΝΝΙΔΗ

Κοντὰ στὴν Ἱερὰ Ὁδὸ — μετὰ τὸ Δαφνὶ καὶ πρὶν φθάσουμε στὸν Σκαραμαγκά, στὰ δεξιὰ τοῦ σημερινοῦ δρόμου — σώζονται τὰ ἐρείπια ἑνὸς μικροῦ ἀρχαίου Ναοῦ, ποὺ ἦταν ἀφιερωμένος στὴ θεὰ Ἀφροδίτη. Ἡ θέσις τοῦ Ναοῦ εἶναι γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα «ντουλαπάκια», γιατὶ διατηροῦνται καὶ σήμερα οἱ τετραγωνικὲς θέσεις ποὺ εἶχαν τότε κατασκευάσει στὸν βράχο, γιὰ νὰ ἀποθέτουν ἀφιερώματα στὴ θεά.

Ὁ Παυσανίας, στὰ «Ἀττικά» του, περιγράφει τὸ Ἱερὸν τοῦ Θεοῦ Ἀπόλλωνος (στὸ σημερινὸ Δαφνὶ) καὶ προσθέτει ὅτι μετὰ ἀπ' αὐτὸ ὑπάρχει Ναὸς τῆς Ἀφροδίτης, ποὺ ἔχει πρὸ αὐτοῦ ἀξιοθέατον τεῖχος κατασκευασμένο ἀπὸ ἀκατεργάστους λίθους: «Μετὰ δὲ τοῦτο Ἀφροδίτης ναὸς ἔστι καὶ πρὸ αὐτοῦ τεῖχος ἀργῶν λίθων θέας ἄξιον».

Καὶ ὁ Ναὸς αὐτὸς ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ἀρχαῖα Ἱερά, ποὺ κοσμοῦσαν τὴν Ἱερὰ ὁδὸ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας στὴν Ἐλευσῖνα.

***

Θυμοῦμαι ὅτι τὰ παλαιὰ χρόνια, σὰν πηγαίναμε στὴν Ἐλευσῖνα μὲ τὸν Ἀρχαιόφιλο, σταματούσαμε στὰ «ντουλαπάκια» πολλὲς φορές, γιὰ νὰ ἐπισκεφθοῦμε τὰ ἐρείπια τοῦ Ναοῦ, ὅπου καὶ ὁμιλίες ἐγίνοντο ἐκεῖ ἀπὸ διαλεχτοὺς καὶ ἐμπνευσμένους ὁμιλητάς. Τώρα τὸ Ἱερὸν ἔχει κλειστῆ μὲ κάγκελλα, κι' ἔτσι, ὅταν περνοῦμε, τὸ βλέπουμε μόνον ἀπ' ἔξω... Ὁμιλίες δὲν γίνονται. Ἀπομένουν μόνον οἱ ἀναμνήσεις, ποὺ διατηροῦνται ὅμως ζωηρές, ἀπὸ ὅσα ἐμάθαμε τότε γιὰ τὴ θεά. Κι' αὐτὲς τὶς ἀναμνήσεις μεταφέρουμε σήμερα.

***

Ναοὶ ἀφιερωμένοι στὴ θεὰ τοῦ Κάλλους ὑπῆρχαν σ' ὅλες τὶς πόλεις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ ἑορτὲς καὶ τελετὲς ἐγίνοντο γι' αὐτή. Ἡ σωστὴ ὅμως ἔννοια ποὺ εἶχε ἡ θεὰ σχεδὸν

ξεχάστηκε καὶ στὴ θέσι της πολλὲς βέβηλες γνῶμες, φτιασμένες στὰ μέτρα τ' ἀνθρώπινα, ἔχουν ἐπικρατήσει... Ἴσως, καμμιὰ ἄλλη ἔννοια ἀπὸ τὴν ἀρχαία παράδοσι δὲν ἔχει τόσο παρεξηγηθῆ καὶ τόσο διαβληθῆ. Καὶ στὸ ζήτημα αὐτό, ὅπως καὶ στὰ ἄλλα, ἔχουν πάρει τὰ χρόνια τῆς παρακμῆς τῆς ἀρχαίας λατρείας καὶ βγάζουν ἀπ' αὐτὰ γενικὰ συμπεράσματα καὶ γνῶμες σχηματίζουν, ποὺ καλύπτουν καὶ τὰ χρόνια τῆς ἀκμῆς της. Εἶναι λύσις εὔκολη ,ἄδικη ὅμως. Πολὺ ἄδικη.

Καὶ ὅμως, τὴν ἀρχαία λατρεία καὶ τὴν παράδοσί της ἐσεβάστηκαν καὶ τίμησαν οἱ πιὸ μεγάλες διάνοιες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, ποὺ τὶς θαυμάζουν οἱ σύγχρονοί μας ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη κατηγοροῦν τὶς πίστεις τους σὰν πίστεις ἀνθρώπων ἀφελῶν καὶ πρωτογόνων! Τί μεγάλη ἀντινομία κι' αὐτή!

***

Ἂς κάνουμε τώρα ἕνα ταξίδι στὸν χρόνο, γιὰ νὰ βροῦμε τὶς πηγές. Ποιὰ ἦταν ἡ ὀρθὴ ἔννοια τῆς θεᾶς τοῦ Κάλλους. Ἂς πάρουμε τοὺς ἀρχαίους μύθους τοῦ χρυσοῦ γένους τῆς προϊστορίας τῆς πατρίδος μας (καὶ ὄχι τῆς μεταμυθικῆς ἐποχῆς, μὲ τὶς ἀνεύθυνες καὶ βέβηλες προσθῆκες τους) καὶ αὐτοὶ ἠμπορεῖ νὰ μᾶς βοηθήσουν, γιὰ νὰ βροῦμε τὸ σωστό.

Κατὰ τὴν ἀρχαία παράδοσι, εἶχε δοθῆ στὴν θεὰ Ἀφροδίτη καὶ ἡ ἐπωνυμία «Μορφώ», ποὺ θὰ πῆ Μορφή. Στὴ δὲ Σπάρτη, καθὼς μᾶς λέγει ὁ Παυσανίας στὰ «Λακωνικά», ὑπῆρχε Ναός, ἀρχαῖος γιὰ τὴν ἐποχή του, ἀφιερωμένος στὴν Ἀφροδίτη Μορφώ. Καὶ ἐξηγεῖ ὅτι τὸ «Μορφὼ» εἶναι ἐπώνυμο τῆς Ἀφροδίτης: «...λόφος ἐστιν οὐ μέγας, ἐπὶ δὲ αὐτῷ ναὸς ἀρχαῖος καὶ Ἀφροδίτης ξόανον. Ναῶν δὲ ὧν οἶδα μόνῳ τούτῳ καὶ ὑπερῷον ἄλλο ἐπωκοδόμηται Μορφοῦς ἱερόν. Ἐπίκλησις μὲν δὴ τῆς Ἀφροδίτης ἐστὶν ἡ Μορφώ...».

Ἀπὸ τὸ ἐπίθετο αὐτὸ ποὺ εἶχε δοθῆ στὴν θεὰ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους καιροὺς τῆς ἀκμῆς τῆς λατρείας (ὁ Παυσανίας, ποὺ ἀναφέραμε, ὁμιλεῖ γιὰ ἀρχαῖο Ναὸ τῆς Σπάρτης) καθαρὰ φαίνεται ὅτι ἡ ἔννοια τῆς θεᾶς Ἀφροδίτης ἀναφέρεται στὴ μορφή, στὶς μορφὲς τῆς Φύσεως. Τὸ τί εἶναι μορφή, ξέρουμε. Μορφὴ λέμε ὅ,τι ἔχει σχῆμα. Αὐτὴ εἶναι ἡ γενικὴ ἔννοια, ἐδῶ ὅμως ἡ ἔννοια τῆς μορφῆς περιορίζεται. Ἀναφέρεται στὶς ζῶσες μορφές, στὴν ὀργανωμένη φύσι. Τοῦτο τὸ βεβαιώνει καὶ ὁ εμπνευσμένος Ρωμαῖος ποιητὴς τοῦ 1ου αἰῶνος π. Χ., ὁ Λουκρήτιος, στὴν περίφημη ἐπίκλησί του πρὸς τὴ θεὰ τοῦ Κάλλους. Μαζὶ μὲ ἄλλα, λέγει: «Χάρις σ' ἐσένα ὅ,τι ἀναπνέει, τὰ ζωντανὰ εἴδη, ἔρχονται στὴ ζωὴ καὶ βλέπουν τὸ φῶς τοῦ Ἡλίου». Καὶ ὁ Σπυρίδων Νάγος ἔγραφεν: «Ἡ θεὰ τοῦ Κάλλους εἶναι μία ἀπὸ τὰς πλέον ζωηρὰς ἀλληγορικὰς παραστάσεις τῆς Ἑλληνικῆς Παραδόσεως. Ἀναφέρεται εἰς γε-

γονότα τῆς δημιουργίας τῶν μορφῶν τῆς Φύσεως, τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως καὶ εἰς τὰς λειτουργίας τοῦ δρῶντος ὑπεράνω ἡμῶν πνεύματος».

***

Κατὰ ἕνα μῦθο ἀρχαῖο, ἡ θεὰ Ἀφροδίτη ἐγεννήθη ἀπὸ τὸν Οὐρανὸ καὶ τὴν Ἡμέρα. Ὁ μῦθος αὐτὸς εἶναι πολὺ ἐκφραστικός. Ἀποκαλύπτει ἀλήθειες, ποὺ καὶ ἡ σύγχρονη ἐπιστήμη ἔχει ἀρχίσει νὰ ἐρευνᾶ. Τὰ ἔμβια ὄντα δηλαδὴ τοῦ πλανήτου μας ὀφείλουν τὴ δημιουργία τους καὶ τὴ ζωή τους σὲ δύο παράγοντας: στὶς κοσμικὲς ἐπιδράσεις καὶ στὶς ἀκτινοβολίες τοῦ Ἡλίου. Τὸ τελευταῖο τοῦτο καὶ ὁ κοινὸς ἄνθρωπος ἀντιλαμβάνεται καὶ συνείδησις ἔχει γίνει, ὅτι ζωὴ ἐπάνω στὴ Γῆ δὲν θὰ ὑπῆρχε χωρὶς τὸ φῶς καὶ τὴ θερμότητα τοῦ Ἥλιου. Ἀφροδίτη λοιπὸν ἐδῶ εἶναι οἱ μορφὲς τῆς ζωῆς, τὰ ἔμβια ὄντα. Τὴν ἀλήθεια αὐτὴ εἶχε συλλάβει καὶ ὁ ποιητής μας, ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς, καθὼς τοῦτο φαίνεται ἀπὸ στίχους του, γιὰ τὴν θεὰ Ἀφροδίτη, σὰν κι' αὐτούς: «Ἐσὺ δὲν ἐγεννήθηκες ἀπὸ κοιλιὰ μητέρας. Καὶ τ' ἀστροστέφανου Οὐρανοῦ κόρη μονάκριβη εἶσαι».

Γιὰ τὴν θεὰ Ἀφροδίτη ὑπάρχει καὶ ἄλλος ἀρχαῖος μῦθος, ποὺ λέγει ὅτι ἐγεννήθηκε ἀπὸ αὐγὸ περιστερᾶς, ποὺ ἔπεσε ἀπὸ τὸν Οὐρανὸ στὴν Γῆ. Ὁ μῦθος ὅμως αὐτὸς δὲν εἶναι διαυγὴς σὰν τὸν προηγούμενο, χρειάζεται πλοηγὸ γιὰ νὰ ἑρμηνευτῆ. Ὁ Σπυρίδων Νάγος ἔλεγε σχετικῶς: «Κατὰ τοὺς ἀρχαίους μύστας, τὸ ᾠὸν τῆς περιστερᾶς συμβολίζει ἀκτῖνα ἁγνοῦ φωτός, ἡ ὁποία, εἰσχωρήσασα εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς ψυχῆς τῶν ὄντων καὶ συνδυασθεῖσα μὲ τὰς ἰδικάς της δυνάμεις, ἐπέτυχε τὴν δημιουργίαν τοῦ ἀνθρωπίνου τύπου». Δηλαδὴ γιὰ τὴ δημιουργία τῆς μορφῆς τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἤρκεσαν οἱ δυνάμεις τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τοῦ Ἡλίου, ἀλλὰ ἐχρειάσθη καὶ ἄλλος παράγων. Πράγματι δέ, ἡ ἀνθρωπίνη μορφὴ δὲν εἶναι μόνον μία μορφὴ ζωϊκὴ σὰν τὶς ἄλλες, ἀλλὰ κάτι πολὺ περισσότερο. Γι' αὐτὸ λέγουν συνήθως ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖ τὴν κορωνίδα τῆς δημιουργίας ἐπάνω στὸν πλανήτη μας.

Γιὰ τὴ γέννησι τῆς θεᾶς Ἀφροδίτης ἡ ἀρχαία παράδοσις προσφέρει καὶ μία ἄλλη, τρίτη γενεαλογία. Κατὰ τὸν μῦθο, ἡ θεὰ εἶναι κόρη τοῦ θεοῦ Διὸς καὶ τῆς νύμφης Διώνης. Ἐδῶ ὅμως ἐξήγησις δὲν ὑπάρχει, γιατὶ δὲν ἐδόθη. Ἴσως ὁ μῦθος ν' ἀναφέρεται σὲ ζητήματα τῆς πνευματοδοξίας τῶν Μυστηρίων, καθὼς δὲ γνωρίζουμε, γι' αὐτὰ εἶχε κρατηθῆ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους εὐλαβικὴ σιγή. Ἴσως καὶ ἡ ἐπωνυμία τῆς θεᾶς, σὰν θεᾶς τοῦ Κάλλους, νὰ δικαιολογῆται σ' αὐτὴ τὴ γενεαλογία της.

***

Καὶ τώρα, σὰν θέλουμε νὰ σκεφθοῦμε ἐπάνω σ' αὐτά, ποὺ δὲν εἶναι βέβαια ὅλα δικά μας,

ἀλλὰ κι' ἐμεῖς τὰ ἔχουμε ἀκούσει ἀπὸ ἄλλους, καθὼς ἀναφέραμε καὶ στὴν ἀρχή, θὰ δοῦμε πόσο εἶναι σφαλερὲς καὶ ἄδικες οἱ γνῶμες, παληὲς καὶ νέες, γιὰ τὴν ἔννοια τῆς θεᾶς 'Αφροδίτης.

ΔΗΜ. Α. ΙΩΑΝΝΙΔΗΣ

★

Τὸ «Πιστεύω» ἑνὸς 'Ανθρωπιστοῦ

«Δὲν τείνομε ν' ἀλυσσοδέσωμε τὸ μέλλον, ἀλλὰ νὰ ἐλευθερώσωμε τὸ παρόν. Δὲν χαλκεύομε δεσμὰ γιὰ τὰ παιδιά μας, ἀλλὰ θραύομε ἐκεῖνα ποὺ ἔφτιασαν γιὰ μᾶς οἱ γονεῖς μας.

»Εἴμεθα οἱ συνήγοροι τῆς ἀπορίας, τῆς ἐρεύνης, τῆς σκέψεως. Τοῦτο σημαίνει ἀφ' ἑαυτοῦ του ὅτι δὲν εἴμεθα τελείως ἱκανοποιημένοι ἀπὸ τὰ συμπεράσματά μας. Ἡ φιλοσοφία δὲν ἔχει τὸν ἐγωισμὸ τῆς πίστεως. Ἐνῶ αἱ δεισιδαιμονίαι χτίζουν τείχη καὶ τοποθετοῦν ἐμπόδια, ἡ ἐπιστήμη ἀνοίγει ὅλες τὶς λεωφόρους τῆς σκέψεως. Δὲν ἰσχυριζόμεθα ὅτι περιεπλεύσαμε τὸ πᾶν, ἢ ὅτι ἐλύσαμε ὅλες τὶς δυσκολίες, ἀλλὰ βέβαια πιστεύομε ὅτι ἡ ἀγάπη τῶν ἀνθρώπων εἶναι καλύτερη ἀπὸ τὸν φόβο τῶν θεῶν, ὅτι εἶναι εὐγενέστερο καὶ ἀξιώτερο νὰ σκέπτεσαι καὶ νὰ ἐρευνᾶς γιὰ λογαριασμό σου, ἀντὶ νὰ ἐπαναλαμβάνης μιὰ πίστι.

»Εἴμεθα ἱκανοποιημένοι ποὺ ὑπάρχει ἔστω καὶ λίγη ἐλευθερία ἐπὶ γῆς, ἐνῶ οἱ περισσότεροι ἄνθρωποι πιστεύουν σὲ τύραννο ἐν οὐρανοῖς. Δὲν προσδοκοῦμε νὰ περατώσωμε τὸ πᾶν στὴ δική μας ζωή, ἀλλὰ ἐπιθυμοῦμε νὰ κάμωμε ὅσο καλὸ μποροῦμε καὶ νὰ προσφέρωμε ὅση μποροῦμε ὑπηρεσία στὴν ἁγία ὑπόθεσι τῆς ἀνθρωπίνης προόδου.

»Γνωρίζομε ὅτι ἡ απομάκρυνσις ἀπὸ ὑπερφυσικὰ πρόσωπα καὶ δυνάμεις δὲν εἶναι σκοπός. Εἶναι ὅμως μέσον γιὰ ἕνα σκοπό, καὶ αὐτὸς ὁ ἀληθινὸς σκοπὸς εἶναι ἡ εὐτυχία τῆς ἀνθρωπότητος.»

Robert Ingersoll

Τὰ φάρμακα καὶ ὁ Νοῦς

LAURENCE J. BENDIT
π. Γ. Γραμμ. Θ.Ε. Ἀγγλίας
Μετ. Γ. ΒΛΙΑΜΟΥ

Τὰ φάρμακα ἔχουν τὴν θέσιν των εἰς τὴν θεραπείαν ἀσθενειῶν. Ἐν πάσῃ περιπτώσει πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν ὅτι τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς ἀνθρωπότητος ἔχει, κατὰ τὸ πλεῖστον, ἐθισθῇ μὲ αὐτά. Ὁ καφὲς καὶ τὸ τσάϊ, ὅσον καὶ ἄλλα ποτά, περιέχουν καφεΐνην καὶ πολλοὶ ἄνθρωποι αἰσθάνονται ὅτι τοὺς εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὴν καθημερινήν των ζωήν, ἐνῷ ἔχουν ἐπίσης ἀποκτήσῃ ἐθισμὸν μὲ τὸ οἰνόπνευμα καὶ τὸν καπνόν. Αἱ ἀσθένειαι εἰς τὴν πραγματικότητα εἶναι μόναι ὑπέρβασις τῶν κανονικῶν ὑγιεινῶν καταστάσεων καὶ οἱ ἄνθρωποι κάμνουν κατάχρησιν φαρμάκων εἰς τὴν καθημερινήν των ζωήν. Ἀλλὰ εἶναι ἀνάγκη νὰ κατανοηθῇ, ὅτι αἱ χημικαὶ οὐσίαι, χρησιμοποιούμεναι διὰ φαρμακευτικοὺς σκοπούς, δὲν θίγουν ἀπ' εὐθείας τὸν ἴδιον τὸν νοῦν. Ἀκόμη καὶ αἱ λεπτολογίαι τῆς ὁμοιοπαθητικῆς θίγουν τὰς ἐξωτερικὰς μόνον ἐκδηλώσεις τῆς διανοητικῆς ἐνεργείας, τὸ μικρὸν ἐκεῖνο μέρος τὸ ὁποῖον εἰσχωρεῖ εἰς τὴν φυσικὴν συνείδησιν, ἀλλ' ὄχι εἰς τὸν νοῦν, ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται ὄπισθεν καὶ «ἄνωθεν» τῆς φυσικῆς αὐτῆς συνειδήσεως.

Αἱ κάπως δογματικαὶ αὐταὶ ἀπόψεις βασίζονται εἰς ὅ,τι εἰς τὴν πραγματικότητα κάμνει τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι σκέπτονται τὴν πραγματικότητα μόνον μὲ τοὺς ὅρους τοῦ φυσικοῦ κόσμου, καὶ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι, διὰ τῆς ἐνοράσεως, τῆς ἐμπειρίας — ἢ τῆς εὐπιστίας — πιστεύουν ὅτι ἡ πραγματικότης τοῦ κόσμου εὑρίσκεται ὄπισθεν τοῦ φυσικοῦ. Τοιουτοτρόπως σκέπτονται οἱ Θεόσοφοι, διὰ τοὺς ὁποίους ὁ κόσμος εἶναι περισσότερον ἀπὸ μία ἀφῃρημένη ἰδέα, ὅπως καὶ οἱ ψυχολόγοι καὶ οἱ πλέον πεφωτισμένοι «ἁγνοὶ» ἐπιστήμονες. Δι' αὐτοὺς ὁ νοῦς καὶ ὁ ἐγκέφαλος δὲν εἶναι τὸ ἴδιον πρᾶγμα, ἂν καὶ εἶναι ἀλληλένδετοι καὶ εἶναι πρόδηλον ὅτι αἱ χημικαὶ οὐσίαι θίγουν μόνον τὸν σύνδεσμον μεταξὺ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ὄχι τὸ ἴδιον αὐτὸ ἐσωτερικὸν «ὄχημα».

Ἂν τὸ ἐννοοῦμεν αὐτό, πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν τώρα τὰς ἀρχὰς αἱ ὁποῖαι θὰ ἔπρεπε νὰ διέπουν τὴν χρῆσιν τῶν φαρμάκων. Τὰ φάρμακα ἐπηρεάζουν μόνον τὰς φυσικὰς ζωτικὰς λειτουργίας. Ἐνίοτε ὅμως, εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν ἀντιβιοτικῶν, ἐξολοθρεύουν τὰ εἰσβάλλοντα μικρόβια καὶ ἰοὺς ἢ ἐξουδετερώνουν ἄλλας χημικὰς οὐσίας τοῦ σώματος — καὶ οὕτω ἐπηρεάζουν ἐμμέσως τὸν νοῦν, παρέχοντα περισσοτέραν ἄνεσιν εἰς τὸ ἄτομον καὶ ὡς ἐκ τούτου εὐχαρίστησιν. Ἄλλα τονώνουν καὶ ἄλλα μειώνουν τόσον τὰς φυσικὰς λειτουργίας, ὅσον καὶ τὴν αἴσθησιν τοῦ πόνου. Οὐδεὶς πάσχων ἀπὸ κωλικοπόνους τῶν νεφρῶν θὰ ἀποκρούσῃ τὴν ἀξίαν τῆς μορφίνης ἢ ἄλλων φαρμάκων, ποὺ ἀνακουφίζουν τὴν ἀγωνίαν, ἔστω καὶ ἂν δὲν θεραπεύουν τὴν αἰτίαν. Ἀλλὰ ὑπάρχουν τώρα ἄλλα φάρμακα, τῶν ὁποίων ἡ χρῆσις εἶναι περισσότερον συζητήσιμος. Ἡ φαρμακευτικὴ βιομηχανία παράγει ὁλόκληρον σειρὰν φαρμάκων, τὰ ὁποῖα πράγματι ἀναχαιτίζουν κάπως τὴν ἐπικοινωνίαν μεταξὺ τοῦ νοῦ καὶ τοῦ ἐγκεφάλου, καὶ καθιστοῦν θολὸν ὅ,τι προηγουμένως ἦτο μᾶλλον διαυγὲς εἰς αὐτὸ ποὺ ἐνίοτε ὀνομάζεται ζωτικὸς ἢ αἰθερικὸς ὀργανισμὸς — χωρὶς νὰ ἀποδειχθῇ ἐπιστημονικῶς, ἂν καὶ τὸ ἀποδέχωνται σιωπηρῶς οἱ ψυχολόγοι, οἱ ὁποῖοι γνωρίζουν ὅτι ὑπάρχει ἕνας «ἔλεγχος» μεταξὺ τοῦ βαθυτέρου καὶ τοῦ γρηγοροῦντος νοῦ.

Χωρὶς νὰ εἰσέλθωμεν εἰς πολλὰς λεπτομερείας, φέρομεν τὸ παράδειγμα ἑνὸς ἀποστράτου ἀξιωματικοῦ, ὁ ὁποῖος παρουσιάσθη μίαν ἡμέραν εἰς κατάστασιν ὀξείας μελαγχολικῆς ταραχῆς. Μετὰ μίαν ἢ δύο ἑβδομάδας τὸν συνήντησα μὲ ἐμφάνισιν τελείως ἤρεμον. Ὁ ἰατρός του —μοῦ εἶπεν ἀργότερον — τοῦ ἔδιδε καταπραϋντικὸν φάρμακον καὶ ἔτσι δὲν ἐχρειάσθη νὰ σταλῇ εἰς νοσοκομεῖον. Μεταξὺ τῶν δύο κακῶν ποία ἦτο ἡ καλλιτέρα ἐκλογή; Ἀφ᾽ ἑνὸς ὁ νοσοκομειακὸς περιορισμός, ἀφ᾽ ἑτέρου μία ἠπία «ναρκωτικὴ» κατάστασις, ἡ ὁποία τοῦ ἐπέτρεπε νὰ παραμένῃ μὲ τὴν οἰκογένειάν του καὶ νὰ ζῇ ὁπωσδήποτε κανονικά. Πρέπει νὰ λεχθῇ ἀμέσως ὅτι ἡ διανοητικὴ αἰτία τῆς καταπτώσεως παρέμεινεν ἄθικτος. Αἱ οἱαιδήποτε διανοητικαὶ πιέσεις του παρέμειναν, ἀλλὰ ἀπηλλάγη ἀπὸ τὴν δυσφορίαν ἐκ τῆς αἰσθήσεως τοῦ κακοῦ ποὺ τοῦ ἦτο ἀνυπόφορον καὶ τὸ ὁποῖον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα δὲν θὰ τοῦ ἐπέτρεπε νὰ τὸ κατανοήσῃ καὶ νὰ τὸ ἀντιμετωπίσῃ μὲ καθαρῶς ψυχολογικὰ μέσα. (Ἐὰν τοῦτο ἦτο δυνατόν, βεβαίως θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἐξαλειφθῇ ἡ αἰτία διὰ παντός, καθὼς καὶ πᾶσα ἀνάγκη μελλοντικῆς χορηγήσεως φαρμάκων). Ὑπάρχουν πολλαὶ τοιαῦται περιπτώσεις. Τὸ κακὸν εἶναι ὅτι ὁ μυωπάζων ἰατρὸς πιστεύει ὅτι θεραπεύει τὸν πάσχοντα, ἐνῷ συμβαίνει τὸ ἀντίθετον, καὶ ἴσως δελεασθῇ νὰ παρατείνῃ τὴν τοιαύτην θεραπείαν καὶ νὰ χορηγῇ πολὺ μεγάλας δόσεις, τελείως περιττάς, πρὸς βαθμιαίαν βλάβην

τοῦ θύματος.

Εἶναι τώρα τοῦ συρμοῦ ἕνα ἄλλο φάρμακον, πολὺ περισσότερον ἐπικίνδυνον, ὅταν εὑρίσκεται εἰς κακὰ χέρια, ἀπὸ τὰ βαρβιτουρικὰ καὶ ἄλλα νεώτερα ὑποκατάστατα αὐτῶν. Ἐννοῶ τὰ παραισθησιογόνα φάρμακα. Ἔχουν γραφῇ πολλὰ βιβλία ἐπὶ τῶν πειραμάτων ποὺ ἔγιναν ἐπὶ προσώπων εὑρισκομένων ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν φαρμάκων αὐτῶν. Ὁ Ἄλδους Χάξλεϋ εἰς τὸ βιβλίον του «Αἱ θύραι τῆς Ἀντιλήψεως», ἔδωσε μίαν ἀφήγησιν τοῦ τί συνέβη εἰς τὸν ἴδιον. Ἀλλὰ μεταγενέστεραι σκέψεις τὸν ἐνέπνευσαν νὰ γράψῃ νέον βιβλίον «Ὁ Οὐρανὸς καὶ ἡ Κόλασις», εἰς τὸ ὁποῖον ἔλεγεν ὅτι δὲν ἔχουν ὅλοι δοκιμάσει τὸ εἶδος τῶν ὁραμάτων τὰ ὁποῖα εἶχεν αὐτός. Μερικοὶ εὑρέθησαν εἰς μεγάλην ἀγωνίαν, ἀκόμη καὶ εἰς κίνδυνον. Καὶ τοῦτο ,διότι ἐκεῖνο ποὺ συμβαίνει εἶναι ὅτι ὁ εὐεργετικὸς ἔλεγχος, ὁ ὁποῖος — ἐκτὸς τῆς περιπτώσεως τῆς παραφροσύνης — καὶ εἰς τὸν τέλειον ἄνθρωπον — φιλτράρει ὅ,τι διέρχεται ὄπισθεν τῶν σκηνῶν εἰς τὴν γρηγοροῦσαν συνείδησιν, ἀφαιρεῖται μερικῶς ἢ τελείως καὶ τὸ ἄτομον εὑρίσκεται ἀντιμέτωπον μὲ τὸ ὑποσυνείδητόν του. Αὐτὸ ποὺ βλέπει ἐξαρτᾶται πάρα πολὺ ἀπὸ τὸ τί εὑρίσκεται εἰς τὸν ἀσυνείδητον νοῦν. Ὁ Χάξλεϋ, τοῦ ὁποίου αἱ ὀξεῖαι ἐνοράσεις εἶναι ἐμφανῶς σημαντικαί, δὲν εἶχε μόνον «ψυχικὰ» ὁράματα, ἐπῆγε μακρύτερα, εἰς μίαν περιοχὴν ὅπου εἶδε τὴν προσωπικότητά του ὡς «εὐτελὲς πλαστικὸν» ἐν συγκρίσει μὲ τὴν θέσιν ἀπὸ την ὁποίαν τὴν ἔβλεπε.

Πολλοὶ ἄνθρωποι ἔχουν ἀναφέρει ὑπερφυσικὰ ὁράματα μεγάλης σημασίας δι' αὐτούς. Ἕνας συγγραφεὺς «θεοσοφικῶν» βιβλίων, μὲ τάσεις πρὸς τὸν μυστικισμόν, ἰσχυρίσθη ὅτι δὲν εἶχεν ἄμεσον ἐμπειρίαν τῶν ὑπερφυσικῶν ὁραμάτων, μέχρις ὅτου ἔκαμε χρῆσιν φαρμάκων, ὁπότε εἶδεν ὁ ἴδιος αὐτὰ ποὺ περιέγραψαν ἄλλοι. Μία γυναῖκα προσεφέρθη ὡς πειραματόζωον πρὸς πειραματισμὸν καὶ εἶδεν ἐπίσης κάτι ποὺ ἦτο μεγάλης ἀξίας. Ἀλλά, ὅπως ὡμολόγησεν ἡ ἰδία, ᾐσθάνθη ὅτι θὰ ἦτο «ἱεροσυλία» ἂν ἐπανελάμβανε τὸ πείραμα. Αὐτὰ ποὺ εἶδεν ἔθιγαν τὰ ἱερὰ καὶ βαθέα μυστικά.

Ἀντιθέτως, μία συγγραφεὺς βιβλίων περὶ τῶν πλέον πρωτογόνων τρόπων μαγείας, εὑρέθη εἰς μίαν κόλασιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μετὰ μεγάλης δυσκολίας διέφυγε.

Ἕνας μαθηματικὸς εἰσῆλθεν εἰς ἕνα κόσμον μαθηματικῶν συμβόλων καὶ τύπων.

Ὑπάρχει ὅμως καὶ ἡ ἀπαισιωτέρα πλευρὰ εἰς τὴν ὑπόθεσιν. Διότι ἀναφέρονται δολοφονικαὶ πράξεις — ὀφειλόμεναι ἐμφανῶς εἰς ἀπωθούμενον μῖσος τοῦ θύματος —, θάνατοι, λανθάνουσαι ψυχώσεις, ποὺ γίνονται δραστικαὶ καὶ μόνιμοι. Μὲ ἄλλας λέξεις παρουσιάζουν τὰς πολὺ ἐπικινδύνους δυνητικὰς ἐνεργείας τῶν τοιούτων φαρμάκων.

Ἐξ ἄλλου ὅμως, ὁ καθηγητὴς Σίδνεϋ Κοέν, Ἀμερικανὸς ψυ-

χίατρος, ἀνέφερεν εἰς τὸ περιοδικὸν «Χάρπερς» (Σεπτέμβριος 1965) πῶς δύο γυναῖκες, ἀποθνήσκουσαι ἐκ καρκίνου, δυστυχεῖς, φοβισμέναι, ὑποφέρουσαι ἀπὸ πόνους, μετεβλήθησαν καὶ ἐδέχοντο τὸν θάνατον — ἢ τὴν ζωὴν — ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν πόνων, μὲ πνευματικὴν ἠρεμίαν. Τὸ φάρμακον εἶχε θετικὸν θεραπευτικὸν ἀποτέλεσμα, ὅπως συνέβη πράγματι εἰς ἀριθμόν τινα δυσκόλων περιπτώσεων ἀσθενῶν, τοὺς ὁποίους οἱ ψυχοθεραπευταὶ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ θίξουν ἄνευ τεχνητῆς βοηθείας. Μὲ τὰ πειράματα ἤνοιξεν ὁ νοῦς των, ποὺ ἦτο ἑρμητικῶς κλειστός, καὶ ἔγιναν προσιτοὶ εἰς τὴν θεραπείαν.

Πρέπει νὰ λεχθῇ ὅτι κύκλοι προσεκτικῶν καὶ εὐφυῶν ἰατρῶν, οἱ ὁποῖοι ἔχουν συναίσθησιν τόσον τῶν κινδύνων ὅσον καὶ τῶν δυνατοτήτων τῶν τοιούτων φαρμάκων, τὰ ὁποῖα οἱ πρωτόγονοι λαοὶ ἐχρησιμοποίουν ἐπὶ αἰῶνας, ἐργάζονται προσπαθοῦντες νὰ εὕρουν κανόνας ἐκτιμήσεως τῶν περιπτώσεων, εἰς τὰς ὁποίας τὰ φάρμακα αὐτὰ εἶναι δυνατὸν νὰ προσφέρουν βοήθειαν ἢ δὲν πρέπει ποτὲ νὰ δίδωνται.

Τέλος, διὰ τὸ θέμα τῶν διαφόρων φαρμάκων ὑπάρχει μία ἄποψις, ἡ ὁποία θὰ ἐνδιέφερε τὸν θεοσοφιστὴν μελετητήν. Εἶναι βεβαίως περισσότερον ἡρωϊκὸν νὰ ἀντιμετωπίζωμεν κάθε εἶδος πόνων, χωρὶς νὰ καταφεύγωμεν εἰς φάρμακα, ὑπνώσεις ἢ ἄλλα ἀνεπιθύμητα μέσα. Ἀλλὰ εἶναι ἐπίσης φρόνιμον νὰ ἔχωμεν τὴν ταπεινοφροσύνην νὰ κατανοοῦμεν τὴν ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν καὶ νὰ μὴ βιάζωμεν τὸν ἑαυτόν μας νὰ κάμνωμεν ὅ,τι δὲν ἀνέχεται τὸ σημερινὸν στάδιον τῆς ἐξελίξεώς μας.

Ἡ ἀναίδεια εἶναι ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀληθινὴν πνευματικότητα, ἐνῷ ἡ ὀρθὴ ταπεινοφροσύνη τὴν βοηθεῖ. Ἐξ ἄλλου, μὲ τὰ ψυχιατρικὰ φάρμακα εἶναι δυνατόν, δι' ἕνα σοβαρὸν μελετητήν, νὰ ἔχῃ στιγμὰς ἀνωτέρου ὁραματισμοῦ, ἐνῷ θὰ εὑρίσκεται ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν φαρμάκων. Ἀλλὰ ὅταν ἕνας ἄνθρωπος «βλέπει τὸν Θεὸν» — διὰ νὰ χρησιμοποιήσωμεν φράσιν τῆς Ἀνατολῆς — δὲν ἠμπορεῖ νὰ στρέψῃ τὰ νῶτα εἰς αὐτὰ ποὺ εἶδε, χωρὶς νὰ καταβάλῃ βαρὺ τίμημα δι' ὅ,τι ἔκαμε. Ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ εἶδαν οἱ περίεργοι εἰς τὸν πνευματικὸν κόσμον, ἀναγκάζονται νὰ ἀλλάξουν ζωὴν καὶ νὰ προχωρήσουν, καταβάλλοντες κάθε προσπάθειαν καὶ κόπον, μέχρις ὅτου ἀπολυτρωθοῦν, διότι ἐβίασαν προώρως τὰ βήματα τῆς ἐνοράσεώς των πέραν τῶν λογικῶν ὁρίων. Καὶ αὐτὸ καὶ μόνον θὰ ἔπρεπε νὰ μᾶς κάμνῃ νὰ σταματῶμεν, πρὶν ἀφίσωμεν νὰ μᾶς δημιουργοῦνται πράγματα, τὰ ὁποῖα θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπιτυγχάνωμεν διὰ τῆς ἀτομικῆς μας προσπαθείας, ἄνευ ἄλλης βοηθείας.

Λαογραφικὰ κατάλοιπα τοῦ δράματος τῶν Ναϊτῶν

Βρισκόμουνα στὴν Πλαγιὰ τῆς Μυτιλήνης, ὅταν τὰ παιδιὰ τῆς οἰκογενείας μας, ἔφτιασαν μιὰ χορωδία, ποὺ ἔλεγε καὶ ξαναέλεγε τὸ ἑπόμενο δίστιχο:

Πελερίνο, Πελερίνο,
ποὺ ἔκαψες τὸν παπᾶ τὸν πίνο...

Τὸ δίστιχο αὐτὸ — ποὺ τὸ τραγουδοῦσαν τὰ παιδιὰ χωρὶς συνείδησι τῆς προελεύσεως καὶ τῆς σημασίας του — μοῦ ἔκαμε τρομερὴ αἴσθησι. Κάποιος εἶχε κάψει κάποιον, ζωντανόν...

Ἀλλά, ἦταν, πράγματι, ὅπως ἀνέφερε τὸ δίστιχο, θῦμα ἕνας παπᾶς καὶ θύτης ἕνας Πελερίνος, δηλαδὴ προσκυνητής; Ἢ μήπως ἦταν τὸ ἀντίστροφο; Μήπως τὸ δίστιχο εἶχε ἀλλοιωθεῖ στὴν διαστροφὴ τῶν χρόνων; Ἐὰν τὸ δίστιχο ἦταν, ἀρχικῶς, ἔτσι:

Πελερίνο, Πελερίνο,
ποὺ σ' ἔκαψε ὁ Πάπας ὁ πίνο...

— καὶ ἐὰν τὸ ἐπίθετο «πῖνος» ἦταν ἀρχικὰ «φῖνος», δηλ. ἔξοχος — τότε θὰ μποροῦσε νὰ ὑποτεθεῖ ὅτι ἀναφέρεται στὴν δραστηριότητα τοῦ Πάπα Κλήμεντος Ε΄ (1305—1314), ὁ ὁποῖος ἔστειλε στὸν θάνατο ἐπὶ τῆς πυρᾶς δεκάδες «πελερίνους», δηλ. προσκυνητὰς καὶ φρουροὺς τοῦ Παναγίου Τάφου στὰ Ἱεροσόλυμα, ὅπως ἦσαν οἱ περίφημοι Ναῖται τῆς Γαλλίας, ἀκόμη καὶ τὸν ἀρχηγό τους, τὸν «Φτωχὸ στρατιώτη τοῦ Χριστοῦ», Jacques Bourignon de Molay.

Οἱ Ναῖται — οἱ ὁποῖοι ἐπωνομάσθηκαν ἔτσι, διότι ἐπεκράτησε ἡ γνώμη ὅτι εἶχαν χτίσει τὸ φρούριό τους, πάνω σὲ οἰκόπεδο, πα-

ραγωρηθὲν ἀπὸ τὸν βασιλέα Βαλδουίνο Β´ τῆς Ἱερουσαλήμ, ὅπου ἦσαν λείψανα τοῦ ναοῦ τοῦ Σολομῶντος — ἦσαν ἐκκλησιαστικὸν καὶ στρατιωτικὸν τάγμα γιὰ τὴν προστασία τῶν Ἁγίων Τόπων. Ἐξεπλήρωσε τὸν προορισμό του μὲ μοναδικὴ γενναιότητα καὶ αὐτοθυσία. Οὐδέποτε Ναΐτης ἐγκατέλειψε τὸ «πόστο» του τὴν στιγμὴ ποὺ κινδύνευε ἢ ἐγκατέλειψε τὴν πίστι του, γιὰ νὰ διαλέξη τὴν ζωή. Σχεδὸν 20.000 Ναΐται σκοτώθηκαν σὲ μάχες ἐναντίον Μουσουλμάνων, ὑπερασπίζοντες τοὺς Ἁγίους Τόπους, καὶ ἀπὸ τοὺς 22 Μεγάλους διδασκάλους τοῦ Τάγματος, μόνον οἱ ἐννέα πέθαναν ἀπὸ φυσικὸ θάνατο: ἑπτὰ σκοτώθηκαν πάνω σὲ μάχη, πέντε ὑπέκυψαν στὶς πολεμικὲς πληγὲς καὶ ἕνας πέθανε ἀπὸ ἐθελουσία στέρησι τροφῆς, ὅταν εἶχε αἰχμαλωτισθῆ.

Ἀλλὰ ἕνα τέτοιο ἡρωϊκὸ Τάγμα ἦταν ἑπόμενο νὰ ἐπισύρη ὄχι μόνον τὸν φθόνο (τὸ συγκρότημα τοῦ Παπισμοῦ δὲν θὰ μποροῦσε νὰ τὸ φθάση), ἀλλὰ καὶ τὴν βουλιμία (ἡ τεραστία περιουσία τοῦ Τάγματος θὰ μποροῦσε νὰ λύση τὰ προβλήματα τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας).

Ἔτσι συνώμοσαν κατὰ τῶν Ναΐτῶν ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας Φίλιππος ὁ ὡραῖος (1268 - 1314) καὶ ὁ Κλήμης Ε´, ὁ ὁποῖος χρωστοῦσε στὸν Φίλιππο τὸ ἀνέβασμά του στὸν παπικὸ θρόνο.

Ἡ Παπικὴ ἐκκλησία κατηγόρησε τοὺς Ναΐτας ὡς πτύοντας, πρὸ τοῦ Ἐσταυρωμένου, καὶ οὕτω κατέστρεψε τὸ Τάγμα δολίως, ποὺ θὰ ἠδύνατο κάποτε νὰ θέση φραγμοὺς στὴν Πολιτεία τῶν Παπῶν, ὁ δὲ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, δημεύσας τὴν περιουσία τοῦ Τάγματος, ἀπηλλάγη τῶν ὀφειλετῶν του, συνάμα πλουτίσας ἐκ τῆς δημεύσεως.

Προκάλεσαν τοὺς Ναΐτας στὴν Γαλλία μὲ τὸ πρόσχημα ὀργανώσεως νέας Σταυροφορίας, καὶ τοὺς ἐφυλάκισαν.

Τὸ 1310, 54 Ναΐται ἄφησαν τὴν ὑστάτη πνοή τους ἐπὶ τῆς πυρᾶς. Ὁ Ντὲ Μολαί, κάτω ἀπὸ τὰ βασανιστήρια, καὶ γιὰ νὰ γλυτώση ἄλλους «ἀδελφοὺς» τοῦ Τάγματος, ἀπεδέχθη ὅτι ἐγένοντο «βδελυγμοὶ» πρὸς τὸν Ἐσταυρωμένον, κατὰ τὴν μύησιν νέων. Ἀπεδέχθη κάθε ἐνοχήν, ἀλλὰ ὅταν εὑρέθη ἐπὶ τοῦ σωροῦ τῶν καιομένων ξύλων καὶ ἐνώπιον τοῦ λαοῦ, ὄχι μόνον διεκήρυξε τὴν πλήρη ἀθωότητα, τὴν δική του καὶ ὅλου τοῦ Τάγματος, ἀλλὰ καὶ κατηγόρησεν ὡς ἐνόχους τῆς φρικτῆς συνωμοσίας τὸν Πάπα Κλήμεντα τὸν Ε´ καὶ τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Φίλιππα τὸν Ὡραῖον. «Τοὺς ἐγκαλῶ—βροντοφώνησε— ἐνώπιον τοῦ Ὑπερτάτου Κριτοῦ, νὰ δώσουν λόγον τῶν πράξεών των, πρὸ τῆς παρελεύσεως ἔτους.»

Ὁ Ντὲ Μολαὶ ἐθανατώθη ἐπὶ τῆς πυρᾶς στὰς 11 Μαρτίου τοῦ 1313. Μέσα στὸ 1314 ἀμφότεροι οἱ ἐγκληθέντες πέθαναν!

Μήπως, λοιπόν, τὸ περισωθὲν στὴν Μυτιλήνη δίστιχο:

«Πελερίνο, Πελερινο,
ποὺ σ' ἔκαψε ὁ Πάπας ὁ φίνο...»

ἦταν τμῆμα κάποιου παλαιοῦ λαϊκοῦ θρήνου γιὰ τὴν ἄδικη ἀπώλεια τῶν προσκυνητῶν Ναΐτων (ἢ καὶ εἰδικώτερα τοῦ Ντὲ Μολαὶ)

ἢ κάποιου λαϊκοῦ πανηγυρισμοῦ γιὰ τὴν διπλωματικὴ ἐπιτυχία τοῦ Πάπα Κλήμεντος; Δὲν πρέπει νὰ παραγνωρισθῇ ἡ ἐπίδρασις τοῦ Ρωμαιοκαθολικισμοῦ σὲ ὡρισμένα νησιὰ τοῦ Αἰγαίου, ποὺ ἐπικοινωνοῦσαν μὲ τὴν Ἀνατολή.

Ἡ δικιά μας Πατρίδα, περικαλλής, λαμπρὴ σὲ ὅλη τὴν Ἀνατολή, ὑπῆρξε τὸ μεγάλο σταυροδρόμι τῶν λαῶν, στοὺς ὁποίους ἔδωσε ἀπὸ τὶς ἀχτῖδες τοῦ πολιτισμοῦ της καὶ ἀπὸ αὐτοὺς δὲν πῆρε. Στὸ πέρασμα τοῦ χρόνου ὅ,τι δὲν ἔγινε γραπτό, ἔγινε στίχος καὶ ὁ στίχος μῦθος. Κάποτε ὁ στίχος ποὺ εἶναι τὸ ἄγγελμα μιᾶς ἐποχῆς, μᾶς παραδόθηκε ὀρθὰ δοσμένος, ἄλλοτε ἀπὸ στόμα σὲ στόμα, ἄλλαξε σειρά, ἀλλὰ γιὰ τὸν προσεκτικὸ ἐρευνητὴ δὲν ἔχασε ἔννοια. Ὁ χρυσὸς κανόνας στὴν μελέτη τῶν θεμάτων αὐτῶν, εἶναι ὅτι οἱ μῦθοι καὶ παραδόσεις μας, βρίσκονται ἁγνοὶ καὶ ἀνόθευτοι στὰ χωριὰ καὶ στὰ νησιά μας, ὅπου τὸ παληὸ δὲν λησμονιέται, ἀλλὰ ζωντανεύει, ἀπὸ παπποῦ καὶ γιαγιά, καὶ γίνεται σκυτάλη.

Ἴσως, λοιπόν, αὐτὸ τὸ μικρὸ κομματάκι τοῦ λαογραφικοῦ μας θησαυροῦ νὰ θυμίζῃ τὴν τραγικὴ ἱστορία τῶν Ναϊτῶν. Ἴσως, μόνον. Ἀνήκει στοὺς εἰδικοὺς λαογράφους νὰ ἐρευνήσουν βαθύτερα τὸ θέμα.

ΠΑΝΑΓ. Κ. ΤΡΟΙΖΗΣ

Ἀρχαία Ἑλληνικὴ Σοφία

Π ε ρ ί α ν δ ρ ο ς ἐρωτηθεὶς πῶς δύναταί τις νὰ γίνῃ κύριος τοῦ ἑαυτοῦ του ἀπεκρίθη: Ἐὰν πολὺ περισσότερον ἐπιπλήττῃ τὸν ἑαυτόν του δι' ὅσα ἐπιπλήττει τοὺς ἄλλους.

Δ η μ ό κ ρ ι τ ο ς ἔλεγε: Τὸ νικᾶν αὐτὸν ἑαυτόν, πασῶν νικῶν πρώτη καὶ ἀρίστη· τὸ δὲ ἡττᾶσθαι αὐτὸν ὑφ' ἑαυτοῦ αἴσχιστον καὶ κάκιστον.

Φ ί λ ω ν ἔλεγεν ἐλεύθερόν τε καὶ ἄρχοντα εἶναι μόνον τὸν σοφόν, κἂν μυρίους τοῦ σώματος ἔχει δεσπότας.

Ἀ ρ ι σ τ ο τ έ λ η ς ἐρωτηθεὶς τίς ἐπιτήδειος πρὸς φιλίαν, ἔφη: Ὁ πλεῖστα ἀδικεῖσθαι δυνάμενος.

Ὁ Μωάμεθ

Πάνω ἀπὸ 250 ἑκατομμύρια ἄνθρωποι σ' ὅλη τὴ γῆ ἀκολουθοῦν τὴν θρησκεία τοῦ Μωάμεθ καί, δεκατέσσερις αἰῶνες τώρα, γονατίζουν στὴν καθημερινὴ κραυγὴ τοῦ μουεζίνη πάνω ἀπ' τὸν μιναρέ: «Ἀλλάχου Ἄκμπαρ! Λὰ Ἰλλὰχ ἰλλ' Ἀλλάχ! Μοχάμμετ ἐλ ρασοὺλ Οὐλλάχ!» (Μέγας εἶναι ὁ Θεός! Δὲν ὑπάρχει ἄλλος Θεὸς ἀπὸ τὸν ἀληθινὸ Θεό! Ὁ Μωάμεθ εἶναι ὁ προφήτης τοῦ Θεοῦ!).

Ὁ προφήτης ξεκίνησε, ὅπως οἱ περισσότεροι προφῆτες, ἀπὸ τὴν ἀσημότητα καὶ τὴ φτώχεια. Ὡστόσο, οἱ Ἄραβες βιογράφοι του ὑποστηρίζουν — ὅπως οἱ περισσότεροι βιογράφοι προφητῶν καὶ μὴ — πὼς ἦταν ἀπὸ ἀρχοντικὸ σόι: ἀπὸ τὴν «εὐγενῆ» φυλὴ τῶν Κορεϊσιτῶν, ποὺ καταγόταν ἀπ' τὸν Ἰσμαὴλ καὶ τὸν Ἀβραάμ. Ἡ φυλὴ αὐτὴ εἶχε τὴν φύλαξη τῆς ἱερῆς «Καάμπα», ποὺ — λένε οἱ Μουσουλμᾶνοι — τὴν εἶχε στήσει ὁ Ἀβραάμ. Συνδυάζοντας ἔτσι καταγωγὴ καὶ λατρεία, οἱ ἱστορικοὶ αὐτοὶ συνδέουν τὸν Μωάμεθ τόσο μὲ τὸν ἀρχηγέτη τῶν Ἰσραηλιτῶν ὅσο καὶ μὲ τὸ κυριώτερο θρησκευτικὸ κέντρο τοῦ ἀραβικοῦ κόσμου, τὴν Μέκκα — ποὺ, ὅμως, ἐκεῖνο τὸν καιρὸ εἶχε ξεπέσει σὲ βάρβαρη εἰδωλολατρία.

Πεντάρφανος ἔμεινε ἀπὸ πολὺ μικρὸς ὁ Μωάμεθ: ὁ πατέρας του Ἀμπντουλλὰχ πέθανε πρὶν ἀκόμα γεννηθῆ τὸ παιδὶ (γύρω στὰ 570), ποὺ ἔχασε καὶ τὴ μητέρα του, τὴν Ἀμίνα, ὅταν ἦταν ἔξη χρονῶν. Καταφύγιό του ἦταν τώρα ὁ παπποῦς του Ἀμπντοὺλ Μουτάλεμπ — μὰ κι αὐτὸς πέθανε δυὸ χρόνια ἀργότερα. Μιὰ κακὴ μοῖρα φαινόταν νὰ κατατρέχη τὸ ἀγόρι ἀπ' τὰ πρῶτα του βήματα... Ἀλλὰ ἡ τύχη του δὲν ἄργησε νὰ γυρίση: Μοναδικὸς προστάτης του εἶχε ἀπομείνει πιὰ ἕνας θεῖος του, ὁ Ἀμποὺ Τάλιμπ, ποὺ ὄχι μόνο πῆρε κοντά του τὸ ὀρφανὸ ἀγόρι ἀλλὰ καὶ τ' ἀγάπησε σὰν δικό του γιό. [. . .].

Ἱστορικοὶ καὶ χρονικογράφοι συμφωνοῦν πὼς ἡ ἁγνότητα καὶ ἡ σοβαρότητα, ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ ἡ εἰλικρίνεια τοῦ νεαροῦ Μωάμεθ ἦταν ὁλότελα ἀσυνήθιστες — προπάντων γιὰ τὴν ἔκλυτη ἐποχὴ καὶ τὸ περιβάλλον του. Οἱ ἴδιοι οἱ συντοπίτες του, θαυμάζοντας τὴν ἐντιμότητα καὶ τὴ φιλαλήθειά του, τὸν εἶχαν ὀνομάσει «Ἂλ - Ἀμὶν» (ὁ Ἀξιόπιστος).

Οἱ βιοποριστικὲς ἀνάγκες, ἡ δίψα τῶν ταξιδιῶν καὶ οἱ συμβουλὲς τοῦ θείου του παρεκίνησαν τὸν Μωάμεθ ν' ἀναλάβη τὴν ἀρχηγία τῶν καραβανιῶν μιᾶς πλούσιας χήρας, τῆς Χαντίζα. Ἡ ἐπιδέξια καὶ συνετὴ ἐκπλήρωση τῆς ἀποστολῆς του, ἡ σεμνότητα καὶ ἡ παρρησία τοῦ νέου, ἐνθουσίασαν τὴν Χαντίζα, ποὺ δὲν ἄργησε νὰ τὸν ἐρωτευθῆ καὶ νὰ τὸν ζητήση σὲ γάμο. Μ' ὅλη τὴ διαφορὰ τῆς ἡλικίας τους (ἐκείνη ἦταν 40 χρονῶν κι ἐκεῖνος μόλις 25), ὁ Μωάμεθ δέχτηκε. Καὶ στὴν ἀπόφασή του αὐτὴ δὲν φαίνεται νὰ τὸν ὁδήγησαν τόσο τὰ πλούτη τῆς Χαντίζα, ὅσο ἡ ἐκτίμηση ποὺ εἶχε γι' αὐτήν. Ἀπόδειξη πὼς ὅσο ζοῦσε ἡ γυναίκα του (πέθανε 25 χρόνια με-

τὰ τὸ γάμο τους), ὁ Μωάμεθ, ἀδιαφορώντας γιὰ τὸ ἔθιμο τῆς πολυγαμίας, δὲν πῆρε ἄλλη γυναίκα καὶ τῆς ἔμεινε ἀπόλυτα πιστός.

Ὁ γάμος του μὲ τὴν Χαντίζα τοῦ ἔφερε κι ἕναν συγγενῆ, πού θὰ εἶχε μεγάλη ἐπίδραση πάνω στὸ ἀνήσυχο πνεῦμα του: τὸν ξάδελφο τῆς γυναίκας του, τὸν Οὐάρακα, Ἑβραῖο σὲ καταγωγή, χριστιανὸ σὲ πίστη, ἐραστὴ τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς ἀστρολογίας, πρῶτο μεταφραστὴ τῆς Ἁγίας Γραφῆς στὰ ἀραβικά. Ὁ σοφὸς αὐτὸς μύησε, ὅπως φαίνεται, τὸν Μωάμεθ στὶς πνευματικὲς θρησκεῖες τοῦ Μωυσῆ καὶ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τὸν ἔκανε ν' ἀποστραφῆ ὁριστικὰ τὴν θρησκεία τῶν εἰδώλων. [...]

Καὶ μιὰ νύχτα τοῦ 610, ὁ ἐρημίτης τοῦ Χίρα ἔνιωσε τὴν μεγάλη Κλήση, τὴν κλήση πού ἀνάθετε σ' αὐτὸν τὴν ἀποστολὴ τοῦ προφήτη καὶ τοῦ σωτῆρα. Τὴ νύχτα ἐκείνη (πού ὀνομάστηκε «Ἂλ Καντερ», νύχτα «τῆς θεικῆς Ἐντολῆς», ὁ Μωάμεθ, καθὼς προσευχόταν, ἔνιωσε νὰ λούζεται ξαφνικὰ ἀπὸ τόσο δυνατὸ φῶς, ὥστε λιποθύμησε. Ὅταν ξαναβρῆκε τὶς αἰσθήσεις του, εἶδε ἀπέναντί του ἕναν ἄγγελο, πού ξεδίπλωνε μπρός του ἕνα μεταξωτὸ ὕφασμα γεμᾶτο γράμματα.

— Διάβασε, τὸν πρόσταξε ὁ ἄγγελος.

— Δὲν ξέρω γράμματα, ψέλλισε περίτρομος ὁ Μωάμεθ.

— Διάβασε, ξαναεῖπε ὁ ἄγγελος, στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου καὶ δημιουργοῦ τῶν πάντων, τοῦ Κυρίου πού ἔπλασε τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ μιὰ σταγόνα αἵματος. Διάβασε στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου, πού δίδαξε στὸν ἄνθρωπο τὴ γραφή, πού ἔρριξε στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου τὴν ἀχτίνα τῆς γνώσης καὶ τοῦ διδάσκει ὅλα ὅσα ἀγνοοῦσε.

Μεμιᾶς ἔνιωσε ὁ Μωάμεθ νὰ φωτίζεται ὁ νοῦς του καὶ διάβασε, αὐτὸς ὁ ἀγράμματος, τὴν Ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ πού ἦταν γραμμένη στὸ ὕφασμα.

«Μωάμεθ», ἀναφώνησε τότε ὁ ἄγγελος, «εἶσαι ἀληθινὰ προφήτης τοῦ Θεοῦ! Εἶμαι ὁ ἄγγελος Γαβριήλ».

Ἡ Μωαμεθανικὴ θρησκεία δὲν ἐπιτρέπει ἀπεικονίσεις τοῦ ἱδρυτοῦ της, δι' αὐτὸ στὸ χὼλλ τῶν ἱδρυτῶν μεγάλων θρησκειῶν, στὸ Ἄντυαρ, ἕδρα τῆς Παγκοσμίου Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας, ἀντὶ εἰκόνος τοῦ Μωάμεθ ὑπάρχει ἡ ἀνωτέρω ἐπιγραφή, ἡ ὁποία ἐξαίρει τὴν ἀξία τοῦ Κορανίου.

Τρέμοντας ὁ Μωάμεθ δὲν ἤθελε νὰ πιστέψη στὸ ὅραμα. Ἀλλὰ ἡ Χαντίζα κι ὁ Οὐάρακα πού τοῦ, διηγήθηκε τὴν θαυμαστὴ «ἐπιφάνεια», τὸν βοήθησαν νὰ παραμερίση τοὺς δισταγμούς του καὶ ν' ἀναδεχθῆ τὴν ἐντολή, νὰ γκρεμίση τὴν εἰδωλολατρία καὶ ν' ἀναβιώση τὴν θρησκεία τοῦ Ἑνὸς καὶ Ἀληθινοῦ Θεοῦ, τοῦ παντοδύναμου καὶ πολυεύσπλαχνου.

Ἡ ἀποστολὴ ὅμως ἦταν ὑπεράνθρωπη. Ἡ ἴδια ἡ φυλὴ τοῦ Μωάμεθ, οἱ Κορεϊσίτες, ἦταν οἱ κυριώτεροι θεματοφύλακες τῆς εἰδωλολατρείας. (Λένε πὼς τὰ εἴδωλα πού λατρεύονταν, τότε, στὴ Μέκκα ἔφταναν τὰ 385...). Τὰ πρῶτα κηρύγματα τοῦ Μωάμεθ ξεσήκωσαν ἄγριαν ἀντίδρα-

ση καὶ οἱ συμπολῖτες του ἔβρισαν, λοιδόρησαν, λιθοβόλησαν τὸν νεοφώτιστο προφήτη. Ἀλλὰ ὁ Μωάμεθ ἐξακολούθησε, ἀλύγιστος, νὰ κατακεραυνώνη τὰ εἴδωλα καὶ νὰ κηρύττη τὸ μεγαλεῖο καὶ τὸ ἔλεος, τὴ σοφία καὶ τὴ μεγαθυμία, τὴ δύναμη καὶ τὴν εὐσπλαχνία τοῦ Αἰώνιου Θεοῦ.

Λίγοι ἦταν οἱ πρῶτοι ὀπαδοί του. Μετὰ τὴν Χαντίζα καὶ τὸν Οὐάρακα, ὁ ἐλευθερωμένος δοῦλος του Ζαΐντ, ὁ ξάδελφος τοῦ Μωάμεθ Ἀλῆς κι ὁ πλούσιος, συνετὸς Ἀμποὺ Μπέκρ. Ὕστερ' ἀπὸ τρία ἢ τέσσερα χρόνια, οἱ μαθητές του δὲν ξεπερνοῦσαν τοὺς σαράντα.

Μὰ κι' αὐτὸς ὁ ἐλάχιστος ἀριθμὸς — προπάντων ὅμως τὰ πύρινα λόγια τοῦ προφήτη — ἦταν κάρφος στὸν ὀφθαλμὸ τῶν εἰδωλολατρῶν. Ἄρχισαν ἀπανωτὲς διώξεις τῶν πρώτων ἐκείνων Μωαμεθανῶν, τόσο ποὺ στὰ 615 μιὰ ὁμάδα τους ἀναγκάστηκε νὰ καταφύγη στὴν Ἀβυσσηνία γιὰ νὰ σωθῇ καὶ μιὰ δεύτερη τὴν ἀκολούθησε τὸν ἄλλο χρόνο. Ἀλλὰ ὁ Μωάμεθ ἔμεινε στὴ Μέκκα καὶ συνέχισε τὸ κήρυγμά του. Τότε οἱ Κορεϊσίτες ἀποφάσισαν νὰ τὸν «ἀφορίσουν» καὶ νὰ τὸν ἀποκλείσουν, μαζὶ μὲ τὴν οἰκογένειά του. Δυὸ ἢ τρία χρόνια κράτησε ὁ ἀφορισμός, μ' ὅλες τὶς ὀδυνηρὲς συνέπειες γιὰ τὸν ἴδιον καὶ τοὺς δικούς του. Ὅταν τέλειωσε, τὸ 619, ὁ Μωάμεθ δέχτηκε καινούργιο, διπλό, πλῆγμα μὲ τὸ θάνατο τῆς πιστῆς του Χαντίζα καὶ τοῦ προστάτη του Ἀμποὺ Τάλιμπ.

Ἡ θέση του στὴ Μέκκα γινόταν ὅλο καὶ πιὸ κρίσιμη. Οἱ ὀπαδοί του ἦταν ἐλάχιστοι καὶ δὲν μποροῦσαν ν' ἀντιμετωπίσουν τὸ πλῆθος καὶ τὴν δύναμη τῶν ἐχθρῶν τους. Ὁ Μωάμεθ ἀποφάσισε νὰ πάη στὴν Ταγίφ, μιὰ πόλη κάπου 60 μίλια ἀνατολικὰ ἀπ' τὴ Μέκκα. Μὰ κι ἐκεῖ δὲν συνάντησε παρὰ ἀπειλές, κατάρες καὶ πέτρες. Ματωμένος, κυνηγημένος, πῆρε πάλι τὸν δρόμο τοῦ γυρισμοῦ. Ἀλλὰ ἡ ἐπιμονή του στὰ κηρύγματα τοῦ «Ἰσλάμ» (τῆς ὑποταγῆς στὴ θέληση τοῦ Ἑνὸς Ἀληθινοῦ Θεοῦ), δὲν ἔμεινε ἄκαρπη. Μερικοὶ προσκυνητὲς ἀπ' τὴν Μεδίνα ἄκουσαν τοὺς λόγους του καὶ προσηλυτίσθηκαν. Τοὺς ἀκολούθησαν κι ἄλλοι συμπολῖτες τους, κι ἔπειτα κι ἄλλοι. Ὅμως οἱ κίνδυνοι στὴ Μέκκα ἦταν μεγάλοι, καὶ οἱ καινούργιοι Μουσουλμᾶνοι ἀποφάσισαν νὰ γυρίσουν στὴ Μεδίνα, ἀφήνοντας μόνο τὸν Μωάμεθ μὲ τὸν Ἀμποὺ Μπέκρ καὶ τὸν Ἀλῆ.

Ἡ εὐκαιρία ἦταν μοναδικὴ γιὰ τοὺς Κορεϊσίτες, ποὺ ἀποφάσισαν νὰ τελειώσουν μιὰ καὶ καλὴ μὲ τὸν ἐνοχλητικὸ ἐκεῖνον κατήγορο τῆς θρησκείας τους: πολιόρκησαν ἔνοπλοι τὸ σπίτι του γιὰ νὰ τὸν σκοτώσουν μόλις θὰ ἔβγαινε. Ἀλλὰ ὁ Μωάμεθ ἔμαθε τὴν παγίδα ποὺ τοῦ ἔστησαν καὶ κατώρθωσε νὰ δραπετεύση, νύχτα, μαζὶ μὲ τὸν Ἀμποὺ Μπέκρ καὶ νὰ κρυφτῇ σὲ μιὰ σπηλιὰ ἔξω ἀπ' τὴ Μέκκα. Τρεῖς νύχτες ἀργότερα, καὶ ἐνῶ οἱ Κορεϊσίτες ἔψαχναν παντοῦ νὰ τὸν βροῦν, ἔφυγε ἀπ' τὴ σπηλιὰ καὶ ἔφτασε στὴ Μεδίνα. Ἦταν ἡ 26 Ἰουλίου 622, ἡ «Ἐγίρα» (Χέτζρα: φυγή). Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη τῆς διάσωσης τοῦ προφήτη ἀρχίζει τὸ μουσουλμανικὸ ἡμερολόγιο.

Ἡ Μεδίνα ὑποδέχθηκε θερμὰ τὸν Μωάμεθ κι ἔγινε ἡ πόλη τοῦ Ἰσλάμ. Μέσα σὲ γενικὸ ἐνθουσιασμό, οἱ Μουσουλμᾶνοι ἔχτισαν ἐκεῖ τὸ πρῶτο τους τζαμί, τὸ «Μεσγιὲτ ἀλ Νέμπι» (τέμενος τοῦ Προφήτη) ποὺ σώζεται ὥς σήμερα.

Τώρα οἱ Κορεϊσίτες δὲν εἶχαν ἀπέναντί τους μιὰ φούχτα ταπεινῶν καὶ καρτερικῶν ἀνθρώπων. Ὄχι μόνο οἱ Μουσουλμᾶνοι εἶχαν πληθύνει, ἀλλὰ καὶ ὁ Μωάμεθ δὲν κήρυττε πιὰ τὴν ὑπομονετικὴ ἀνοχὴ τῶν διώξεων. Ἀντίθετα, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Μεδίνας, στὴν διδασκαλία πρόσθεσε καὶ τὸ ξίφος: «Ὅποιος μάχεται γιὰ τὴν ἀληθινὴ πίστη», ἔλεγε, «εἴτε πεθάνει, εἴτε νικήσει, θ' ἀνταμειφθῇ πλουσιοπάροχα στὸν οὐρανό». Ἡ ἐπιβολὴ τῆς νέας θρησκείας μὲ τὰ ὅπλα ἔγινε νόμος τοῦ Ἰσλάμ, μὲ τεράστιες συνέπειες γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ κόσμου.

Πρῶτοι δοκίμασαν τοὺς καρποὺς τοῦ νέου κηρύγματος οἱ Κορεϊσίτες στὴ μάχη τοῦ Μπεντέρ, ὅπου, ἂν καὶ τρεῖς φορὲς περισσότεροι, νικήθηκαν κατὰ κράτος ἀπ' τοὺς 313 πολεμι-

στὲς τοῦ Μωάμεθ. Ἡ νίκη αὐτὴ ἀναπτέρωσε ὁριστικὰ τὸ ἠθικὸ τῶν Μουσουλμάνων, καὶ ὁ Μωάμεθ πλάι στὴ φήμη τοῦ προφήτη ἀπόκτησε καὶ φήμη σπουδαίου πολεμάρχου.

Ἔτσι, μπόρεσε ν' ἀντισταθῇ στὶς καινούργιες ἐπιθέσεις τῶν Κορεϊσιτῶν, ἀκόμα κι ὅταν τὸ 628 νικήθηκε στὴ μάχη τοῦ Ὀχούντ, ἀκόμα κι ὅταν τὸ 630 εἰκοσιτέσσερις χιλιάδες εἰδωλολάτρες πολιόρκησαν τὴν ἴδια τὴ Μεδίνα. Ἕνα μῆνα κράτησε ἡ πολιορκία, οἱ Μεκκανοὶ θερίστηκαν ἀπὸ πεῖνα καὶ θύελλες κι ἀναγκάστηκαν ν' ἀποτραβηχθοῦν ἄπρακτοι.

Ἡ συνθήκη ποὺ ἔκαναν οἱ δυὸ ἀντίπαλοι ἐπέτρεψε στὸν Μωάμεθ νὰ πάῃ γιὰ προσκύνημα στὴ Μέκκα. Ἀλλὰ οἱ Κορεϊσίτες ἔσπασαν σὲ λίγο τὴν εἰρήνη καὶ τότε ὁ προφήτης - πολέμαρχος, μὲ δυνατὸ πιὰ καὶ πολυάριθμο στρατό, πολιόρκησε τὴ Μέκκα καὶ τὴν κυρίευσε τὸ 630.

Αὐτὸς ἦταν ὁ τελικὸς — ἐσωτερικὸς — θρίαμβος τοῦ Ἰσλάμ. Ὁ ἱερὸς οἶκος τῆς «Κάαμπα» ἐξαγνίσθηκε ἀπ' τὰ εἴδωλα, ἡ πολυθεΐα καταργήθηκε καὶ σὲ λίγο ὁλόκληρη ἡ Ἀραβία ἦταν ἑνωμένη στὴ λατρεία τοῦ Ἑνὸς Ἀληθινοῦ Θεοῦ.

Τὸν δέκατο χρόνο μετὰ τὴν Ἐγίρα, ὁ Μωάμεθ ἔνιωσε νὰ ζυγώνῃ τὸ τέλος του. Φόρεσε τὸ ροῦχο τοῦ προσκυνητῆ καὶ ξαναπῆγε στὴ Μέκκα γιὰ τὸ στερνὸ προσκύνημα. Ἐκεῖ προσευχήθηκε κι ἔδωσε τὶς ὕστατες ἐντολὲς στοὺς πιστούς του. Ἔπειτα, γύρισε στὴ Μεδίνα, συγχώρεσε τοὺς ἐχθρούς του καὶ ξεψύχησε τὸν Ἰούνιο τοῦ 632 στὴν ἀγκαλιὰ τῆς νεαρῆς γυναίκας του Ἀισᾶ. Τὸν ἔθαψαν στὸ σπίτι ὅπου πέθανε, καὶ ποὺ ἔγινε ἀμέσως τόπος προσκυνήματος.

Gaudefroy — Demombynes

«Βῆμα» 10 Σεπτ. 1967

Ο ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΙΩΝ

Πρὸ ἔτους καὶ πλέον, ὁ Πάπας, εἰς τὴν Βοστώνην, ἐκάλεσε τοὺς Βουδδιστὰς εἰς καλῆς πίστεως διάλογον. Καὶ πρὸ δύο μηνῶν ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης τοὺς Μουσουλμάνους.

Μεθοδικὴ, ὅπως εἶναι εἰς προοπτικὰς καὶ τὸ πρόγραμμά της ἡ Καθολικὴ Ἐκκλησία ἐμελέτησε τὸ θέμα καὶ ἐξέδωσεν Ὁδηγὸν διὰ τὴν συνάντησιν τῶν Θρησκειῶν.

Ἡ προσπάθεια διὰ τὴν συνάντησιν ξεκινᾷ ἀπὸ ἕνα ἀσφαλὲς σημεῖον:

Τὴν παραδοχὴν, ἐκ μέρους τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τῶν ἄλλων Θρησκειῶν, τῆς ὑπάρξεως ἑνὸς καὶ μόνου Θεοῦ.

«Τὸ καλόν, γράφει ὁ Ὁδηγός, ὑπάρχει εἰς κάθε ἄνθρωπον καὶ εἰς κάθε Θρησκείαν, διότι αὕτη εἶναι ἀνθρωπίνη καὶ πᾶν τὸ ἀνθρώπινον διατηρεῖ τὰ πρωταρχικὰ ἴχνη τοῦ θείου».

Οἱ ἄλλες Θρησκεῖες, Βουδδισμὸς καὶ Ἰσλαμισμός, κατὰ τὴν ἄποψιν τῶν Καθολικῶν, δύνανται καὶ νὰ μᾶς διδάξουν, ἀκόμη, ἰδίως διὰ τοῦ ζήλου πρὸς διαφύλαξιν τοῦ πνευματικοῦ των θησαυροῦ, ὁ ὁποῖος ζῆλος ἐνίοτε εἶναι μετριασμένος εἰς ἡμᾶς».

Ἀπώτερος σκοπὸς τοῦ διαλόγου εἶναι — ὡς τονίζεται — νὰ ὁδηγηθοῦν οἱ ἄνθρωποι εἰς προσωπικὸν διάλογον μὲ τὸν Θεὸν καὶ νὰ ζητήσουν ἀπὸ Αὐτὸν τὴν δωρεάν, ἡ ὁποία ὑπερβαίνει τὰς φυσικὰς τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεις.

ΣΠΥΡΟΣ ΑΛΕΞΙΟΥ

«Ἔθνος», 21 Ὀκτ. 1967

Ο ΓΚΙΟΥΛΜΠΕΝΚΙΑΝ ΚΑΙ Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Δὲν ἔχω ἀπόλυτα κατασταλαγμένες ἀντιλήψεις σχετικὰ μὲ τὴ θρησκεία. Παρακολουθῶ τὶς ἐξωτερικές της ἐκδηλώσεις ἀπὸ συνήθεια. Σὰν Ἀνατολίτης ποὺ εἶμαι, διδαχθηκα πάντα νὰ δείχνω τὸν πόνο μου καὶ γι' αὐτὸ κρατῶ αὐστηρὰ τὸ πένθος. Τὴ Μεγάλη Ἑβδομάδα νηστεύω, σύμφωνα μὲ τοὺς κανόνες τῆς ἐκκλησίας. Ἡ νηστεία αὐτὴ δημιουργεῖ βέβαια, κάποια δυσκολία σχετικὰ μὲ τὰ φαγητά, ἀλλά, εὐτυχῶς, ὑπάρ-

χουν το χαβιαρι, ὁ σολομος, ὁ ἀστακος, τα στρειδια, τα σφουγγαρια, τρωγοντας με ευχαριστηση αυτα που ενα αλλο ζωο τρωγει για την επιβιωση του ὁ ανθρωπος τα τρωγει για ευχαριστηση.

[sic: first lines as printed read:] χουν το χαβιαρι, ὁ σολομος, ὁ ἀσταχος, τα σπαραγγια, που επιτρεπονται.

Την περιοδο της Σαρακοστής βουρτσιζω προς τα κατω τα φρυδια μου, τα γενεια μου και το μουστακι μου και μονον μετα το Πασχα, τα ξαναβουρτσιζω παλι προς τα επανω.

'Απο την αὐτοβιογραφια του

ΝΟΥΜΠΑΡ ΓΚΙΟΥΛΜΠΕΝΚΙΑΝ

Περιοδικο ΑΛΦΑ, 16 Σεπτ. 1967

ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΚΩΜΩΔΙΑ

Πεδιο πολυνεκρης μαχης εγιναν οἱ λίμνες Μουριάς και 'Αγουλινιτσας. 'Εννιαμιση χιλιαδες οἱ γενναιοι μαχητες που θανατωσαν εβδομηντα χιλιάδες ὑδροβια. "Εσπειραν οἱ λιμνες της 'Ηλειας ἀπο τα φτερωτα πτωματα. Μια νεκρη πολιτεια, οπου, λιγο πριν ἀπο την επιδρομη, ο ειρηνικος πληθυσμος της φτερουγιζε, χαιροταν την φθινοπωρινη του μερα, επαιρνε τις βουτιες του στα θολα νερα, εβγαινε παλι στην επιφανεια για ν' απλωση και να στεγνωση τα φτερα του στον ἥλιο.

Καί, ξαφνικα, ὁ θανατος. 'Οποιους παρουν τα σκαγια.

Τοσο αιμα. 'Ο ἀνθρωπος που ἡδονιζεται με τον επιθανατιο σπασμο τῶν πουλιων. 'Αοπλα πετεινα τοῦ οὐρανου που σε τιποτα δεν τον ενοχλησαν.

Λεγεται και σπορ. Να ψυχαγωγεισαι με το αιμα, το ἀλγος, τις χαινουσες πληγες, το θανατο.

Προνομιο και αὐτο του ἀνθρωπου. Τα ἀλλα ζῶα, ἄγρια κι' αὐτα, σου ἀφαιρουν τη ζωη για ἕνα σκοπο. Για ν' ἀμυνθοῦν ἢ για να χορέσουν την πεινα τους. Ποτε για να περασουν εὐχαριστα την Κυριακή τους. 'Ο ἀνθρωπος διασκεδάζει. Ουτε ἡ ἀμυνα, οὐτε ὁ χορτασμος ὁ σκοπος του. Ποσοι κυνηγοι που δεν βαζουν στο στομα τα θηραματα τους. Τα σκοτωνουν ὁμως. Και μιλοῦμε για ζωοφιλια, κι' ἔχουμε ἑταιρεῖες προστασιας ζωων...

'Η ἀνθρωπινη κωμωδία. Σφαζεις ἀρνους, πριονιζεις τραχηλους μοσχαριῶν, ριχνεις ζωντανους ἀστακους και σαλιγκαρια σε ξεματιστο νερο, καταπινεις ενῶ σαλευουν ἀκομα στρείδια και χτενια.

Κι' αὐτα μεν τα καλυπτει καποια ἀναγκη. Σαρκοφαγος ὁ ἀνθρωπος, κρεατα σφαγίων και θαλασσινῶν ἔχει για τροφη του. Να σκοτωνης ομως για πλακα τον ἀοπλο κοτσιφα τη στιγμη που ἀνυποπτος ἐκτελεῖ το εωθινο ρεσιταλ του, ἀποτελει θηριωδια που ἀναλογη της δεν θα συναντησετε σε κανενα ἀπο τα ἀλλα θηρια.

Την συναντατε στον ἀνθρωπο. Ειναι στο αιμα του. 'Αφοῦ σκοτωνει τους ὁμοιους του, θα λυπηθῆ ἐλαφια και σπουργίτια;

Κατα τα ἄλλα, «ἀγαπᾶτε τα ζῶα». Προ παντων μη κρατᾶτε μὲ το κεφαλι προς τα κατω την κοττα ποὺ ὁδηγειτε στη σφαγη.. 'Υποκρισια ποὺ μᾶς δερνει..

Π. ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

«Βῆμα», 4 Νοεμ. 1967

ΤΑ ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Σημειώσεις ΧΡΙΣΤΟΥ Α. ΡΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

Η ΣΚΙΑΘΟΣ ΚΑΙ Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ, Λυρικὸ ὁδοιπορικό, Πάνου Ν. Παναγιωτούνη.

Ὁ ποιητὴς τοῦ «Ἑλληνικοῦ Λόγου», γυρίζοντας ἀπὸ ἕνα ταξίδι στὴ Σκιάθο ἐδημοσίευσε σὲ τομίδιο τὸ «λυρικὸ ὁδοιπορικό» του καὶ ἔκαμε, ἔτσι, μιὰ προσφορὰ πολλαπλῆς ἀξίας: Ἔξω ἀπὸ τὴν περιγραφὴ τοῦ τοπίου, δοσμένη μὲ ἀγάπη καὶ λυρισμό, ποὺ μπορεῖ νὰ παρακινήση καὶ ἄλλους στὸ «προσκύνημα» (ὅπως θεωρεῖ τὸ ταξίδι στὴν πατρίδα τοῦ Παπαδιαμάντη) εἶναι ὁ σύνδεσμος τοῦ τοπίου μὲ τὸ ἔργον, ποὺ δημιουργεῖ μιὰ ἕλξι γιὰ τὸ διάβασμα ἢ τὸ ξαναδιάβασμα, ἀλλά, ἐπίσης, εἶναι τὸ παρουσίασμα τῆς πραγματικότητος γιὰ τὸ σπίτι τοῦ Παπαδιαμάντη, ποὺ εἶναι ἕνα κάλεσμα στὸ χρέος τῶν ὑπευθύνων. Φαίνεται ὅτι χρειάζονται νὰ γίνουν πολλὰ γιὰ τὴν σωστὴ ἀξιοποίησι τοῦ ἱστορικοῦ σπιτιοῦ, ὅπου γεννήθηκε καὶ πέθανε ὁ θρησκευόμενος διηγηματογράφος. Ἂν τὸ ὁδοιπορικὸ τοῦ κ. Παναγιωτούνη κινήση τὸ ἐνδιαφέρον τῶν ὑπευθύνων πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα, θὰ εἶναι ἡ σπουδαιότερη προσφορά του.

Ἀξιόλογο εἶναι, βέβαια, τὸ παρουσίασμα τῆς μορφῆς καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Παπαδιαμάντη στὰ πλαίσια τῆς Σκιάθου, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἄντλησε μεγάλο μέρος τῶν ἐμπνεύσεών του. Τὸ ὁδοιπορικὸ αὐτὸ εἶναι γραμμένο μὲ ἀγάπη, μὲ σεβασμό, ἀλλὰ καὶ μέχρι λατρείας, ἤτοι μέχρι ὑπερβολῆς.

«Ὁ Παπαδιαμάντης — γράφει ὁ κ. Παναγιωτούνης-σ' ἀντίθεση μὲ ὅλους ἐμᾶς τοὺς ψεύτικους χριστιανούς, τοὺς γεμάτους ἔπαρση, κακίες, φθόνους, χολὴ καὶ σκληροὺς ἀγῶνες, μόνο γιὰ τὸν ἑαυτό μας κι' ὄχι γιὰ τὸν πλησίον, περισσότερο ἀπὸ τοὺς ὑποκριτὲς τῶν πολλῶν σταυρῶν καὶ τῶν καθόλου ἔργων ποὺ κατακλύζουν ὑποκριτικὰ τὶς ἐκκλησίες, εἶχε πλησιάσει τὸν μικρὸ Ἰησοῦ, μέσα ἀπὸ τὴν μεγάλη δύναμη τῆς ταπεινωσύνης του, ἔμοιαζε πολὺ σὲ κεῖνο ποὺ ἐξέφραζε μὲ τὸν τρόπο τῆς γέννησής του στὴν Βηθλεὲμ ὁ μικρὸς τρυφερούλης Θεός. Ὁ Παπαδιαμάντης εἶχε γεννηθεῖ μιὰ φορὰ ἅγιος καὶ πέθανε δέκα φορὲς ἅγιος».

Κανεὶς δὲν ἀρνεῖται ὅτι ὁ 'Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης ἦταν ἀφοσιωμένος φιλόθρησκος καὶ βαθειὰ μυστικιστικὴ φύσις (κάποτε λογάριαζε καὶ ν' ἀσκητεύση στὸν Ἄθωνα) καὶ ὅτι ἦταν εὐλαβέστατος, στὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργον του.

Μὰ ὑπάρχει «κάποια» ἀπόστασις ἀνάμεσα σ' αὐτὴ τὴν ἀναγνώρισι καὶ στὴν ἐξαγγελία ὅτι «γεννήθηκε μιὰ φορὰ ἅγιος, πέθανε δέκα φορὲς ἅγιος». Ἐπὶ τέλους, γνωστὸν ὅτι πέθανε ἀπὸ γρίππη στὴ Σκιάθο, ὅπου εἶχε ἀποτραβηχτεῖ γιὰ νὰ ἀναλάβη ἀπὸ τὸν κλονισμὸ τῆς σωματικῆς του ὑγείας, συνέπεια τοῦ πιοτοῦ... Ἡ ὑπενθύμισις αὐτὴ δὲν ἔχει τὴν ἐλάχιστη ἔννοια τοῦ ψόγου τοῦ διηγηματογράφου, ὁ ὁποῖος, μπορεῖ νὰ ποῦμε πὼς «ἐδικαιοῦτο» νὰ τὸ ρίξη στὸ πιοτό, ἔπειτα ἀπὸ μιὰ τόσο στερημένη καὶ ἀνάποδη ζωή· θέλει, ἁπλῶς, νὰ δώση τὸ μέτρον τῆς ὑπερβολῆς, ἡ ὁποία φθάνει μέχρι καὶ ἀνοικτῆς ἀξιώσεως πρὸς τὴν 'Ορθόδοξη Ἑλληνικὴ Ἐκκλησία (σελ. 51) «νὰ τιμήσει τὸ ἑορτολόγιό της μὲ τὴν μνήμη τοῦ Ἁγίου τῆς Σκιάθου».

Ἀπὸ τὸν ἐνθουσιασμό του, ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὁδοιπορικοῦ, παρέβλεψε, ἐξ ἄλλου, καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι τυχόν, ἀπίθανη φυσικά, ἁγιοποίησις τοῦ συγγραφέως τοῦ «Ὀνείρου στὸ κῦμα» θὰ τὸν τοποθετοῦσε μακρυνὸν οὐραγὸ στὴν φάλαγγα τῶν ἀθλητῶν τῆς Πίστεως, ἐνῶ μένει σταθερὰ καὶ ἀδιαφιλονίκητα, μὲ τὰ θρησκευτικῆς ἐμπνεύσεως ἔργα του, ποὺ συνοδεύουν κάθε μεγάλη Χριστιανικὴ ἑορτή, κορυφαῖος τῶν λογοτεχνῶν καὶ πραγματικὰ «Ἅγιος τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων».

ΕΥΘΕΙΕΣ ΚΑΙ ΚΑΜΠΥΛΕΣ, ποιήματα,

'Αντιγόνης Γαλανάκη - Βουρλέκη.

Ἔπειτα ἀπὸ 30 σχεδὸν χρόνια παρουσίας στὸν ἑλληνικὸ ποιητικὸ χῶρο μὲ πέντε μόνον δημοσιευμένες συλλογές, περιμένει κανεὶς ὅτι ἡ καινούργια συλλογὴ θὰ εἶναι πιὸ πολὺ ἐκλεκτικὴ καὶ ἕνα βῆμα πιὸ μπροστὰ στὴν τέχνη· καὶ δὲν ἀπογοητεύεται. Δέχεται μηνύματα ἑνὸς ἐξευγενισμένου λυρισμοῦ καὶ ἀκροάζεται μιὰ μυστικὴ ἁρμονία γιὰ τὴ ζωή, ποὺ κυλάει «θολὸς ποταμὸς ἀνάμεσά μας». Ποιὰ εἶναι ἡ ἁρμονία αὐτή; Ποιὸ εἶναι τὸ βασικὸ μήνυμα τῆς ποιητρίας, ποὺ θέλει νὰ μᾶς τὸ μεταγγίση; Θαρρῶ πὼς περιέχεται πιὸ ἐκφραστικὰ στὸ «Ἀνεξάντλητο ἀπόθεμα» — ἐννοεῖ τῆς ἀ γ ά π η ς — σὰν ἕνα σωσίβιο:

Ὄμορφος κόσμος, ὄμορφη ποὺ εἶναι ἡ ζωὴ
ὅταν τὴν ἀγαπᾶς, ψάχνοντας νὰ μαζέψης ψιχία χαρᾶς!
Καὶ νὰ μένη ἀκέραια πάντα τούτη ἡ ἀγάπη
ἀκέραια μέσ' στὴν ὅποιαν ὀδύνη, στὸν ὅποιο φραγμό!
Στέκει ἐκεῖ συνειδητὰ πλούσια, ἀδιάφθορα πρωτόγονη
σὲ μυστικὴ ἀναμονή, σὲ θέληση ὑπεράνθρωπη...

Στέκει ἐκεῖ συνειδητὰ ὡραία
καὶ δὲν ἀπόκανα νὰ τὴ λατρεύω...

Γενικά, μιὰ τρυφερότητα — πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, τὰ ζῶα, τὰ τοπία — ἀναδίδεται ἀπὸ τὴν συλλογή. Ἰδιαίτερα ἐκφραστικὰ τὸ «Ἐαρινό», τὸ «Σκλαβοπάζαρο πουλιῶν» καὶ ἡ «Ἄνοιξη».

Ἰδιαίτερα ἀξιοσημείωτη — ἀλλὰ ἀπὸ ἀρνητικὴ ἄποψι — ἡ «Περισυλλογή» ποὺ ἔχει ὡς θέμα τὴν ποθητὴ ἁρμονία τοῦ σώματος πρὸς τὴν ψυχή:

Σὲ βασανίζω κορμί μου. Θέλεις νὰ ζῇς ἁρμονικὰ
μὲ τὴν ἀδελφή σου τὴν ψυχή,
κείνη νὰ προστάζη καὶ σὺ ν' ἀκολουθᾶς,
καὶ δὲ σ' ἀφήνω!
Σὲ βάζω νὰ κάνης κινήματα ποὺ ἐκείνη δὲν ἐγκρίνει,
Κινιέσαι σ' ἕνα κύκλο ζωῆς ποὺ κείνη ἀπεχθάνεται.
Γεμίζεις σωροὺς ἡμερῶν μὲ μισητὲς ἀσχολίες,
τέτοιες ποὺ νὰ γεμίζουν θλίψη τὴν ψυχή.
Βαθειὰ κι' ἀπέραντη θλίψη νοιώθει ἡ ψυχὴ
νικημένη σ' ὅ,τι τῆς πρέπει, σ' ὅ,τι τῆς ἀνήκει!...

Ἀλλὰ τί εἶναι ὁ ἄνθρωπος; Κατὰ τὸν Παῦλον, εἶναι σαρκικὸς καὶ «πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν», ἔτσι ὥστε «οὐ γὰρ ὃ θέλει τοῦτο πράσσει, ἀλλ' ὃ μισεῖ τοῦτο ποιεῖ». Ἀπὸ τὴν ἴδια βάσι ξεκινᾶ καὶ κάθε φιλοσοφία, ἡ ὁποία θέλει τὸν «ἐσωτερικὸ ἑαυτό», μὲ ἄλλα λόγια τὴν ἐντὸς τοῦ σαρκικοῦ ἀνθρώπου συνείδησι τοῦ «πνευματικοῦ νόμου», να μάχεται ἢ ν' ἀμύνεται, κατὰ τὴν περίστασι, κατὰ τοῦ σαρκικοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ποιήτρια τὰ ἀντιστρέφει. Ἡ θεωρία της, ὅμως, περὶ τοῦ ἀνθρώπου ὡς «τρίτου» μεταξὺ ψυχῆς καὶ σώματος δὲν στέκει· οὔτε τὸ σῶμα μπορεῖ νὰ περιγραφῆ ὡς «ἀδελφόν» μὲ τὴν ψυχή, τῆς ὁποίας δὲν εἶναι, κατὰ τὴν φιλοσοφία τῆς πνευματοδοξίας, παρὰ «ἔνδυμα» ἢ «ὄχημα» («γαϊδουράκι» ἔλεγε ὁ Καζαντζάκης), οὔτε ὁ ἄνθρωπος, ὁ σαρκικός, μπορεῖ νὰ περιγραφῆ ὡς διεπόμενος ἀπὸ σαρκικὲς τάσεις, τὶς ὁποῖες, τάχα, τείνει ν' ἀποκρούη τὸ κορμὶ καὶ ὁ ἄνθρωπος τὸ «βασανίζει». Ἐκτὸς ἂν ὅλα αὐτὰ ἀποτελοῦν μιὰ «ποιητικὴ ἄδεια», πολὺ ἄτακτη, θὰ ἔλεγα...

ΕΣΘΗΡ, ἱστορικὸν ποίημα. ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΗ, ποιήματα Ἰωάννας Δρίβα-Μαραβελίδου

Μετὰ τὸν Ρακίναν, ἐνέπνευσε καὶ τὴν κυρία Δρίβα — Μαραβελίδου ἡ Ἐσθὴρ τῆς Βίβλου, ἡ ὁποία ἐξελέγη ὡς βασίλισσα τῆς Περσίας καὶ ἔσωσε τὸν Ἰουδαϊκὸ λαὸ ἀπὸ σχεδιασμένον ὄλεθρο...

Ἡ συγγραφεὺς ἀκολουθεῖ σχεδὸν πιστὰ τὴν ἱστορία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἀλλ' ἂν αὐτὸ ἀποτελῇ, προκειμένου γιὰ λογοτεχνικὸ ἔργο, ἀμφισβητήσιμη ἀρετή, εἶναι, δυστυχῶς, καὶ ἡ μόνη.

Στὸ «ἱστορικὸν ποίημα», ὅπως περιγράφεται τὸ ἔργον, δὲν ὑπάρχει οὔτε μέτρον, οὔτε μουσικότης· τὸ χειρότερο, δὲν ὑπάρχει καμμιὰ πλαστικότης. Ὁ θεατρικὸς λόγος εἶναι ἐπιφανειακός. Τὰ λόγια διαδέχονται τὰ λόγια, χωρὶς νὰ θίγουν τὸν ἐσωτερικὸ ἑαυτό μας, χωρὶς νὰ δονοῦν τίποτε. Γιατὶ ἀπουσιάζει ἡ φλόγα τῆς τέχνης.

Διαβάζω στὸν πρόλογο τοῦ δεύτερου ἔργου τῆς κ. Δρίβα — Μαραβελίδου ὅτι στὴν «Ἐσθὴρ» ἔκαμαν ὁ ἡμερήσιος καὶ περιοδικὸς τύπος καὶ τὸ ραδιόφωνο «πρωτοφανῆ ὑποδοχή». Ἂν συνέβη τοῦτο, δὲν εἶναι, νομίζω, πρωτοφανές...

Ὡστόσο, στὴν ποιητικὴ συλλογὴ «Ἐξομολόγηση», ποὺ ἀκολούθησε τὴν πρώτη ὑπερφιλόδοξη προσπάθεια τῆς συγγραφεως, μολονότι καὶ ἐκεῖ συναντᾶ κανεὶς ἀρκετὴ ἀπλοϊκὴ σ τ ι χ ο υ ρ γ ι κ ὴ ἀντὶ ποιήσεως, ὑπάρχει κάποιος λυρικὸς τόνος ἄξιος προσοχῆς. Ξεχωρίζουν «Τὸ δάσος ποὺ ξαναφυτρώνει», τὸ «Λιοβασίλεμμα» καὶ οἱ δύο χαιρετισμοὶ στὴ Φύσι («Καλησπέρα» καὶ «Ἀντίο») γιὰ τὸν καθαρὸ λυρισμό τους.

Νὰ ἡ «Καλησπέρα»:

Καλησπέρα οὐρανὲ φωτεινέ,
καλησπέρα φεγγάρι,
καλησπέρα σκοτάδι
μὲ φῶς ζυμωμένο τὸ βράδυ.

Καλησπέρα πουλιὰ στὰ κλαδιὰ
ντροπαλὰ νυχτοπούλια
καλησπέρα σας γρῦλλοι
τῆς νύχτας χαρούμενοι φίλοι.

Καλησπέρα δροσιὰ στὴν πρασιά,
στὰ λουλούδια, στὰ δέντρα,
καλησπέρα στ' ἀγέρι,
σταλμένο ἀπὸ τ' Ἅγιο Του χέρι.

Καλησπέρα σας ἴσκιοι θαμποὶ
ποὺ τὴ μέρα δὲν ζῆτε,
ὀπτασίες ἀεράτες
τῆς νύχτας αἰθέριοι διαβάτες.

ΠΕΝΝΙΕΣ ΤΟΥ ΣΙΚΑΓΟΥ,

Χρονογραφήματα Θεανὼς Παπάζογλου-Μάργαρη.

Ἡ σκέψις, ὁ διανοητικὸς κόσμος, τῶν Ἑλλήνων τῆς Ἀμερικῆς, περιγράφεται σὰν «στεγνὸ χῶμα», στὸν πρόλογο αὐτῆς τῆς σειρᾶς χρονογραφημάτων, ποὺ πρωτοδημοσιεύθηκαν σ' ἑβδομαδιαῖα ἔντυπα τοῦ Σικάγου. Ἕνα στεγνὸ χῶμα, ποὺ διψάει καὶ δέχεται σὰν εὐεργετικὴ βροχὴ τὸν ἑλληνικὸ λόγο. Εἶναι πολὺ φυσικό, γιατὶ ἡ προσαρμογὴ ἢ καὶ ἀφομοίωσις μὲ τὴν ἀμερικανικὴ ζωὴ δὲν μπορεῖ νὰ σβήσῃ τὴν ἑλληνικὴ καταβολή. Ἂν καὶ «Τὸ γράμμα», τὸ πρῶτο χρονογράφημα τῆς συλλογῆς, μᾶς παρουσιάζει μιὰ φοβερὴ εἰκόνα τῶν ἄλλοτε μισομορφωμένων καὶ μισοαγράμματων μεταναστῶν, ποὺ διατηροῦν μόνο τὴν ὑπογραφή τους καὶ ξέχασαν ὅλα τ' ἄλλα, ὥστε νὰ ξαναγυρίσουν στὰ πρωτόγονα ἰδεογράμματα, χαράζοντας σταυρούς, θέλοντας νὰ ποῦνε «φιλιὰ» στὴ γριὰ μάννα τους... Ἀπὸ τὴν ἄποψι αὐτή, κάθε πνευματικὴ ἐκδήλωσι στὴν Ἀμερικὴ παίρνει ἐθνικὴ σημασία καί, γι' αὐτό, πρέπει νὰ παραμερίζῃ ἡ φιλολογικὴ κριτική. Ὡστόσο, οἱ «Πεννιὲς τοῦ

Σικάγου» έχουν λιγώτερη, ἴσως, τέχνη, ἀλλὰ περισσότερη δροσιὰ καὶ φῶς, γιὰ τὸν κόσμο στὸν ὁποῖον ἀπευθύνονται, ἀλλὰ καὶ γιὰ κάθε Ἕλληνα.

Ἐσταμάτησα ἰδιαίτερα στὸ χρονογράφημα «Εἰκόνες τοῦ καιροῦ μας», ποὺ δείχνει ἀνθρωπιστικὸ καὶ φιλοσοφικὸ βάθος. Μέσα σ' ἕνα λεωφορεῖο γίνεται μιὰ δειγματοληψία γύρω ἀπὸ τὸ φυλετικὸ ζήτημα. Μιὰ νεαρὴ νέγρα, μ' ἔξυπνο πρόσωπο καὶ λεβέντικη κορμοστασιά, στέκεται ὄρθια μόνον ὅσο δὲν ὑπάρχουν κενὲς θέσεις· σὰν ἀδειάση ἡ πρώτη, τὴν καταλαμβάνει, δίπλα σὲ μιὰ λευκή, ἀσκῶντας διακριτικὰ μὰ καὶ ἀποφασιστικὰ τὸ δικαίωμα τῆς ἀνθρώπινης ἰσότητος χωρὶς διακρίσεις χρώματος ἢ θρησκείας ἢ τάξεως... Ἀλλά, μιὰ λευκὴ μεσόκοπη, στέκει ὄρθια καλύτερα, παρὰ νὰ καθήση δίπλα σὲ μαύρη. Κακόγουστα ντυμένη, μὲ πλαδαρὰ κρέατα, ἄσχημη, στὸ κορμὶ καὶ στὸ νοῦ. «Τοὺς σιχαίνομαι — ψιθυρίζει — καὶ σήκωσαν κεφάλι τώρα». Μιὰ ἄλλη νέγρα, χοντρὴ σὲ κορμὶ καὶ νοῦ, βγαίνοντας ὑποκρίνεται ὅτι ἡ λευκὴ τὴν ἐπάτησε καὶ τῆς δίνει μιὰ γερὴ μπουνιὰ στὰ πλευρά, βρίζοντας συνάμα: «Μὲ πάτησες, βρωμερὸ ἄσπρο σκουπίδι». Δὲν τὴν εἶχε 'γγίξει καν... Οἱ ἄλλοι νέγροι τὸ εἶδαν. Καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς νεώτερους, ἐπλησίασε τὴν λευκὴ εὐγενικὰ καὶ τῆς προσέφερε τὸ δικό του εἰσιτήριο «συνεχείας», μαζὶ μὲ τὴν συμβουλὴ νὰ προχωρήση μὲ τὸ λεωφορεῖο καλύτερα, παρὰ νὰ κατέβη, ὅπως ἐλογάριαζε, γιὰ νὰ μὴ διασχίση τὴν συνοικία τῶν νέγρων — ὅσο περνοῦν ἀκόμη τὸ στάδιο τῆς ὀργῆς καὶ τῆς ἐκδίκησης γιὰ φυλετικὲς διακρίσεις αἰώνων...

Μὲ ἀληθινὴ τέχνη, ἡ μιὰ εἰκόνα διαδέχεται φυσιολογικὰ τὴν ἄλλη, χωρὶς τὴν ἐλάχιστη προσπάθεια διδασκαλίας — ποὺ ἀναβλύζει, ἄλλως τε, μόνη της: Οἱ ἄνθρωποι εἶναι καλοὶ ἢ κακοί, εὐγενικοὶ ἢ πρόστυχοι, ἄσχετα ἀπὸ τὴν ἐπιδερμίδα τους.

ΟΡΘΡΟΣ ΣΤΗ ΘΥΕΛΛΑ, ποιήματα, Ντίνου Βλαχογιάννη

Ἡ ἀγάπη ἑνὸς πατέρα γιὰ τὴν κόρη του, ἀλλὰ καὶ ἑνὸς ἀνθρώπου γιὰ τὸν συνάνθρωπο δεσπόζει σ' αὐτὴ τὴ συλλογή. Ἡ τεχνική της διακρίνεται γιὰ μιὰ σπάνια λιτότητα, σχεδὸν ἐπιγραμματική, ποὺ δὲν χάνει, ὅμως, τίποτε ἀπὸ τὴν βαθειὰ ἐκφραστικότητα. Ὁ ποιητὴς ἀποφεύγει τὴν μεγαλοστομία, κατὰ κανόνα. Προτιμᾶ νὰ εἶναι οἰκεῖος στὸν ἀκροατή του καὶ τὸ κατορθώνει. Τὸ «ἄκουσε» εἶναι ἀπὸ τὰ καλύτερα ποιήματα τῆς συλλογῆς.

Παιδί μου,
τῆς ἀκοῆς τὸ ρόδινο κύλικα
στὸν πατρικὸ ἀμφορέα σίμωσέ τον
ποὺ θέλω νὰ σοῦ πῶ:

Ἡ προσμονὴ εἶναι ἡ δόξα σου
κι ἡ προπαρασκευὴ τὸ μέλημά σου.
Νὰ περιμένεις τὴ βροχὴ
καὶ νὰ ἑτοιμάζεις τὴν ὀμπρέλα σου,
ν' ἀνασαίνεις ἀπὸ μακριὰ τὴν μπόρα
καὶ νὰ σπεύδεις στὸ καταφύγιο.
Ν' ἀφογκράζεσαι τὸν ἀνεμοστρόβιλο
καὶ νὰ πιάνεις τ' ἀπάγκιο.
Ν' ἀκοῦς τὸν ἐρχομὸ τῆς θύελλας
καὶ νὰ τρυπώνεις στὸ βάθος
τῆς θολωτῆς σπηλιᾶς τοῦ σκληροῦ βράχου. (. . .)
Νὰ πηδᾶς τὴν παγίδα ποὺ σοῦ 'στησαν
καὶ νὰ τραβᾶς τὸν ἀντίθετο δρόμο
ἀπὸ κεῖ ποὺ σὲ ρίχνει ὁ ἐχτρός σου.
Νὰ μαντεύεις τὴ μέθη τοῦ ὄχλου
καὶ νὰ ἑτοιμάζεις τὸ σταυρό σου.
Νὰ περιμένεις τὴν ἐπίθεση,
εἶναι ἡ σοφία τῶν προγόνων σου.
Μόνο νὰ χτίζεις τὸ Κάστρο σου
καὶ νὰ γρηγορεῖς στὸ κάλεσμα
τοῦ ἀδερφοῦ καὶ συντρόφου σου,
ὅταν θά 'ρθει τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. (. . .)

ΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ, ποιήματα, Μιχαὴλ Λ. Πισσᾶ

Ὁ συγγραφεὺς δὲν εἶναι ἄλλος ἀπὸ τὸν παλαιὸ συνδικαλιστικὸ ἀγωνιστὴ τῆς Κύπρου καὶ τόν, μετέπειτα, τρόφιμο τῶν στρατοπέδων συγκεντρώσεων καὶ τῶν φυλακῶν τοῦ ξένου κυριάρχου. Ἀρκετὰ ἀπὸ τὰ ποιήματα τῆς συλλογῆς ἐνθυμίζουν ἐκείνη τὴν ἐποχὴ τοῦ ἀγῶνος. Καὶ παρουσιάζουν τὸ εἰδικὸ ἐνδιαφέρον τους.

Ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐμπειρία πηγάζει μιὰ γενικώτερη πικρία γιὰ τὴν κατάστασι τῶν ἀνθρώπων, ποὺ ἐκφράζεται στὴν «Ἀναφορὰ στὸν Θεό».

. . . Ὅταν ἄνοιξες τοὺς ἀσκοὺς
τῶν ζεφύρων Σου,
εἶπες στὶς Αὖρες:
«Ἀνεμίστε τὰ μαλλιὰ τῶν ἀνθρώπων
σὰν αἰθέριο χάδι,
μὲ στοργὴ καὶ φιλὶ
χαιρετῆστε τους,
καὶ φουσκῶστε τὰ στήθη τους
γιὰ νὰ χορτάσουν μὲ δύναμη

γιὰ τὴν ἀνατολὴ τῆς ἐξόρμησης
στοὺς οὐρανοὺς τῆς Ἀναστάσεως».
. . . .

Καὶ σήμερα· (. . .)
Ποῦ εἶναι ὁ Ἥλιός σου;
Γιατί μᾶς τυραννᾶ ἡ **Ν**ύχτα
μὲ τὴν φρίκη τῶν ὀνείρων της
καὶ τὸν φόβο τοῦ ἐφιάλτη; (. . .)
Ποῦ εἶναι οἱ κάμποι σου
μὲ τὰ πουλιά, τοὺς καρποὺς καὶ τὰ ρόδα Σου;
Γιατί τοὺς κλείδωσαν
κ' ἔγραψαν γιὰ μᾶς τὴν πινακίδα:
«Ἀ π α γ ο ρ ε ύ ε τ α ι!»

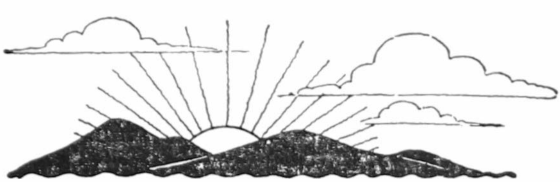
Ἀλλὰ ὁ βασικὸς τόνος τῶν «**Ἀ**νθρώπινων» εἶναι ἡ ἀγωνιστικότης. «Στὴν πολεμίστρα σου/ποὺ τάχτηκες/μ' ἄγρυπνο στάσου πάντα μάτι/καὶ κύτταζε/κ' ἔρευνα ἐπίμονα/ὡσότου νὰ βρῆς τ' ὀρθὸ τὸ μονοπάτι» («Δὲν εἴμαστε μόνοι»). «**Μ**έτρα κάθε μέρα τὰ φτερά σου/πρέπει νἆναι πάντα δυνατά!» («Τὰ φτερά σου»). «Τῶν ἀνόμων μὴ φοβᾶσαι την ὀργὴ/ἄσε τὴν καταιγίδα νὰ ξεσπάση». (Ἡ καταιγίδα»).»

Στὸ τέλος θὰ ἔλθη ἡ νίκη. Ἐκφράζεται αὐτὴ ἡ πίστις στὸ ποίημα «Θὰ περάσω»:

Ἔχουν τινάξει τὸ γιοφῦρι
ποὺ περνοῦσα στ' ἀνθοκῆπι τῶν ὀνείρων...
Ἔχουνε σπάσει τὸ ποτῆρι
ποὺ μεθοῦσα στὸ γλυκόποτο τῶν μύρων...

Μοῦ βουλιάξαν τὰ καράβια
ποὺ θὰ μ' ἔπαιρναν στοὺς κόρφους τῆς ἀγάπης...
μοῦ κουρσέψαν τὰ κοπάδια
καὶ τὰ ρούφηξε ἕνας Κύκλωπας σατράπης...

Ἂς τὰ πάρουν κι' ἂς χορτάσουν...
στὴν πορεία μου δὲν θὰ λυγίσω!
Ὅ,τι μοῦκαψαν ξανὰ θὰ μοῦ τὰ φτιάσουν
καὶ στὸ τέλος χωρὶς ἄλλο θὰ νικήσω!

ΑΙ ΜΕΤΑΦΡΑΣΕΙΣ τοῦ κ. ΚΟΥΛΗ ΑΛΕΠΗ

Ὁ κ. Κούλης Ἀλέπης ἀπηύθυνε στὸν διευθυντὴ τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ» τὴν ἀκόλουθη ἐπιστολή:

Φίλε κ. Μελισσαρόπουλε,

Ἔλαβα το τεῦχος Σεπτεμβρίου — Ὀκτωβρίου τοῦ «Ἰλισοῦ» με το σημείωμα τοῦ κ. Χρ. Ριζοπούλου, για τὶς μεταφράσεις μου τῶν τραγωδιῶν τοῦ Εὐριπίδου «Μηδεια» και «Ἠλέκτρα», ἔκδοση Μαυρίδη (1966).

Ὁμολογῶ, ὅτι μοῦ προξένησε κατάπληξη τὸ συμπέρασμα τοῦ κριτικοῦ σας, πὼς δὲν πρόκειται γιὰ μετάφραση ἢ ἐλεύθερη ἀπόδοση τῆς ἀρχαίας τραγωδίας, ἀλλὰ γιὰ ἀδέσμευτη «ἀνάπλαση» τοῦ μύθου, μὲ ἀλλαγὲς τῶν δρώντων προσώπων καὶ διαφορετικὴ δομὴ καὶ ἀρχιτεκτόνηση τοῦ δράματος. Ἰσχυρίζεται, ὅτι ἄλλαξα, ἐκτὸς τῶν προσώπων, καὶ τὰ ἐπιμύθια τοῦ χοροῦ, καὶ ἰδιαίτερα ὅτι παρέλειψα τὸν «δραματικώτατο διάλογο Ἠλέκτρας καὶ Χρυσόθεμης», προσθέτοντας ἀντιστοίχως «ἕναν γέροντα, ἕναν ἀγγελιαφόρο καὶ τοὺς Διοσκούρους», ποὺ δὲν ὑπάρχουν τάχα στὸν Εὐριπίδη.

Γιὰ χάρη τοῦ ἀναγνωστικοῦ σας κοινοῦ, ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς πληροφορήσω ὅτι τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν συμβαίνει. Οἱ μεταφράσεις μου αὐτὲς εἶναι πιστότατες καὶ ἔχουν γίνει μὲ σπάνια γιὰ τὰ γράμματά μας εὐσυνειδησία, πρᾶγμα ποὺ ἔχει ἀναγνωρισθῆ ὁμόφωνα ἀπὸ τοὺς πνευματικούς μας ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν πρώτη κιόλας ἔκδοση τῶν βιβλίων. Μόνο ποὺ ἁπλούστατα, ὁ κριτικός σας συγχέει τὴν «Ἠλέκτρα» τοῦ Εὐριπίδη, ποὺ ἐγὼ μετέφρασα, μὲ τὴν ὁμώνυμη τραγωδία τοῦ Σοφοκλῆ, καὶ γι' αὐτὸ ἀνεζήτησε τὸν διάλογο τῆς Ἠλέκτρας μὲ τὴν ἀδερφή της Χρυσόθεμη, ποὺ δὲν ὑπάρχει, βέβαια, στὴν «Ἠλέκτρα» τοῦ Εὐριπίδη — ἔργο μὲ διαφορετικὴ πλοκή, καὶ μὲ ἐπὶ πλέον τὰ πρόσωπα τοῦ Γέροντα (Αὐτουργοῦ), Ἀγγελιαφόρου καὶ Διοσκούρων (Κάστορος καὶ Πολυδεύκους).

Δὲν ἔχει ὁ συνεργάτης σας κ. Ριζόπουλος, παρὰ νὰ ἀνοίξη ἐκ τῶν ὑστέρων τὰ πρωτότυπα τῶν τραγωδιῶν γιὰ νὰ πεισθῆ γιὰ τὴ σύγχυση στὴν ὁποία ὑπέπεσε, ἀποδίδοντας ἔτσι καὶ σ' ἐμὲ ἐνέργειες ποὺ θεωρῶ πραγματικὴ βεβήλωση γιὰ τὴν ἐθνική μας πνευματικὴ παρακαταθήκη.

Αὐτὰ γιὰ τὴν τάξη.

Μὲ τὶς εὐχαριστίες μου
γιὰ τὴ φιλοξενία
ΚΟΥΛΗΣ ΑΛΕΠΗΣ

★

Σχετικῶς, ὁ συνεργάτης μας Χρ. Ριζόπουλος ἀπαντᾶ ὅτι:

«Ὁ κ. Κούλης Ἀλέπης ἔχει πλῆρες δίκαιον. Τοῦ ζητεῖ συγγνώμην, καθὼς καὶ ἀπὸ τοὺς ἀναγνώστας, γιὰ τὸ λάθος του. Ἀποσύροντας τὶς παρατηρήσεις γιὰ τὴν δῆθεν ἐλευθεριότητα τῆς μεταφραστικῆς του ἐργασίας — παρατηρήσεις, ποὺ ἔπρεπε, προηγουμένως, νὰ ὑποβληθοῦν σὲ βάσανο ἀντιπαραβολῆς μὲ τὸ πρωτότυπο, ἀλλὰ ὡς φαίνεται, ἡ σπουδὴ ὑπηρέτησε ὑποσυνειδήτως τὸν κακὸ δαίμονα τῆς προβολῆς μέσῳ τῆς ἐπικρίσεως — διατηρεῖ, βέβαια, ὅλη τὴν ἐκτίμησί του γιὰ τὴν ἐργασία τοῦ κ. Κούλη Ἀλέπη, ἡ ὁποία, ὅπως ἤδη ἔχει γράψει, εἶναι ἐξαιρετική.»

★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆ ★ ☆

ΤΟ «ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΚΟΥΝΙΑΣ»
στὸ «Χριστιανικὸν Θέατρον Ἀθηνῶν

Σημείωμα τοῦ συνεργάτου μας
Αἰδεσ. ΖΑΝΟΥ ΓΟΥΓΟΥΤΑ

Τὸν περασμένο Αὔγουστο βρέθηκα στὴν γενέτειρά μου Ἁγιάσο Λέσβου, ὅπου τὸ περιοδεῦον Χριστιανικὸν Θέατρον Ἀθηνῶν, ἀνέβασε στὴν σκηνὴ τοῦ Ἀναγνωστηρίου Ἁγιάσου, τὸ γνωστὸν ἔργον: «Τὸ τραγοῦδι τῆς Κούνιας», τοῦ Μαρτινὲζ Σιέρρα.

Θαυμασία ἦτο ἡ ἀπόδοσίς του καὶ ἄξιοι συγχαρητηρίων οἱ ἠθοποιοὶ τοῦ ἐκλεκτοῦ αὐτοῦ θιάσου. Βεβαίως, τα θεατρικὰ ἔργα ποιότητος προυποθέτουν καὶ τοὺς ἀναλόγους θεατας. Εὐτυχῶς, ἡ Ἁγιάσος, μὲ το φυτώριον τοῦ Ἀναγνωστηρίου της, διαθέτει ἕνα μεγάλο ποσοστὸν ψυχοπνευματικὰ καλλιεργημένων ἀνθρώπων. Καὶ ἔτσι τὸ ἔργον αὐτὸ ἐπέτυχε στὴ σπορὰ τῶν ἰδεῶν του.

Ἂς ὁμιλήσωμε γιὰ ὅ,τι δεχθήκαμε ὡς μήνυμά του. Ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔργου ἐξελίσσεται μέσα σὲ γυναικεῖο Μοναστῆρι τῶν Ρωμαιοκαθολικῶν καὶ σὲ ἀτμόσφαιρα γεμάτη μυστικοπάθεια. Κυριαρχοῦσα ἡ ἀγωνία τῶν καλογραιῶν, πῶς θὰ γεμίσουν τὸ ψυχικό τους κενόν, τῆς γυναίκας ποὺ ἔγινε καλογριὰ καὶ δὲν ἔγινε Μητέρα γιὰ νὰ ἀποδώσῃ τὸν καρπὸ τῆς μητρικῆς στοργῆς. Εἶναι δὲ ἀναλλοίωτη ἀνάγκη τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς, νὰ θέλῃ νὰ ἀγαπήσῃ καὶ νὰ ἀγαπηθῇ. Καὶ στὴν Μοναστικὴ ζωή, ὅσο καὶ ἂν δίδεται στὸ Θεῖον, δὲν φιμώνεται παντελῶς ἡ φωνὴ γιὰ ἀνθρώπινη ἀγάπη.

Οἱ καλογρηὲς μὲ τὶς θρησκευτικὲς μυσταγωγίες καὶ τὴν αὐστηρὴ προσήλωσι στὴ μοναχικὴ τάξι φροντίζουν νὰ κοιμήσουν τὴν μητρότητα ποὺ ἀγρυπνάει μέσα τους. Ἀλλὰ το ψυχικὸ αὐτὸ κενὸν εὐρύνεται ὅσο πιὸ πολὺ ὑποκρίνονται ὅτι τὸ ἔχουν γεμίσει μὲ τὴν ἀφοσίωσί τους στὰ ἰδανικὰ τοῦ Μοναχισμοῦ. Αὐτὴ τὴν ψυχολογικὴ ἀλήθεια θέλησε ὁ συγγραφεὺς ν' ἀποδείξῃ, ὅταν δύο ἄγνωστα χέρια ἄφησαν στὴν πόρτα τοῦ Μοναστηριοῦ ἕνα νοθο κοριτσάκι. Ἡ χαρὰ τῆς μητρότητος εἰσῆλασε στὸ Μοναστῆρι θριαμβευτικά. Οἱ καλογρηὲς βρῆκαν τὸν παραπλανημένον ἑαυτόν τους καὶ σὰν ἀληθινὲς μητέρες δόθηκαν μὲ στοργὴ στὴν ἀνατροφὴ τοῦ θείου αὐτοῦ δώρου.

Τὸ θεατρικὸν αὐτὸ ἔργον θέτει καὶ πάλιν ὑπὸ συζήτησιν την παιδαγωγικὴ θεωρία περὶ τῆς ἐπιδράσεως τοῦ περιβάλλοντος ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου. Μέσα στὸ μοναστηριακὸ περιβάλλον ἐπὶ 18 χρόνια ἔζησε τὸ νόθο ἐκεῖνο κορίτσι. Ἀλλά, μὲ τὴν ἰσχυρὰν βούλησιν καὶ νοησιν, δὲν ἐδέχθηκε καμμίαν ἐπίδρασιν ἀπὸ το Μοναστῆρι, ἀλλὰ ἀκολουθῶντας τὴν φωνὴν τοῦ βιολογικοῦ ἀνθρώπου ἐνυμφεύθη.

Τὸ ἔργον αὐτὸ μᾶς ὠθεῖ νὰ δοῦμε τὰ βαθύτερα κίνητρα τῶν ἀνθρωπίνων βιωμάτων, τὰ ὁποῖα, συνήθως, ὅλα δὲν ζυγίζονται μὲ τὴν ζυγαριὰ τῆς λογικῆς. Γιατί, πέρα ἀπὸ τὸν ἑαυτόν μας ὑπάρχουν καὶ πολλοὶ ἄλλοι μέσα μας, ποὺ ὄχι σπανίως ἁρπάζουν τὸ τιμόνι τῆς ζωῆς μας.

Καὶ αὐτὸ μᾶς γεννάει τὸ τραγικὸν ἐρώτημα, τὸ πόσον εἴμεθα ὑπεύθυνοι γιὰ τὶς πράξεις μας.

Αἰδ. ΖΑΝΟΣ ΓΟΥΓΟΥΤΑΣ
Μάνσφιλδ, Ὀχάιο - Η.Π.Α.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΔΙΨΑ ΕΙΡΗΝΗΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ

Ο Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθηναγόρας Α΄ καὶ ὁ Πάπας Παῦλος Στ΄ «ὑπομιμνήσκουν εἰς τὰς ἀρχὰς τῶν Ἐθνῶν καὶ εἰς ὅλους τοὺς λαοὺς τοῦ κόσμου» —ἐτόνιζε τὸ ἐκδοθὲν ἀνακοινωθὲν μετὰ τὴν συνάντησή των εἰς Ρώμην, 27-29 Ὀκτωβρίου— «τὴν δίψαν εἰρήνης καὶ δικαιοσύνης, ἡ ὁποία ἐνυπάρχει εἰς τὴν καρδίαν τῶν ἀνθρώπων.»

Καὶ τὸ ἀνακοινωθὲν —ἀφοῦ ἀνέφερε τὰ τῶν συνομιλιῶν τῶν δύο θρησκευτικῶν ἀρχηγῶν «ἐν πνεύματι ἀγάπης καὶ εἰλικρινείας»— κατέληγεν ὡς ἑξῆς:

«. . . Ἐν ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἱκετεύουσιν αὐτοὺς ὅπως ἀναζητήσωσι πᾶν μέτρον, ὅπως προαγάγωσι τὴν εἰρήνην ταύτην καὶ τὴν δικαιοσύνην ταύτην εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ κόσμου.»

Ὁ Πάπας καὶ ὁ Πατριάρχης ἐτόνισαν εἰς τοὺς λόγους των τὴν ἀνάγκη συνεργασίας τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ πορείας πρὸς τὴν ἑνότητα, ἐπιβαλλομένην ἀπὸ τὴν «ἔλλειψιν πίστεως εἰς τὸν σύγχρονον κόσμον.» Ἡ συνεργασία προϋποθέτει πιστότητα τῶν Χριστιανῶν εἰς τὴν ἰδιαιτέραν των Ἐκκλησίαν. Ὡς πρὸς τὴν ἕνωσιν, «δὲν δυνάμεθα νὰ γνωρίζωμεν πόσον μακρὰ θὰ εἶναι ἡ ὁδός.»

Ὁ Ἀθηναγόρας ἔψαλε τρισάγιον ἐπὶ τοῦ τάφου τοῦ Πάπα Ἰωάννου τοῦ 23ου καὶ κατέθεσε χρυσοῦν στάχυν. Ὡς ἐξήγησεν, ὁ στάχυς «συμβολίζει τὸν σπόρον τοῦ σίτου τῆς ἑνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν τὸν ὁποῖον ἔσπειρεν ὁ Πάπας Ἰωάννης ὁ 23ος, «ὁ καλός», ὅπως ἐπωνομάσθη ὑπὸ τῆς Ἱστορίας, κ' ἔχει βλαστήσει καὶ θὰ φέρη τὸν καρπόν, ποὺ ὁ Χριστὸς ἔρριψε — τῆς Μιᾶς Ἡνωμένης Ἐκκλησίας.»

ΤΡΟΠΟΙ ΕΝΟΤΗΤΟΣ

Ὁ Σὲρ Τσάρλς Τζέφφρις ἐδημοσίευσε στοὺς «Τάιμς» τοῦ Λονδίνου ἕνα ἄρθρο γιὰ τὴν πρακτικὴ πορεία τῶν διαφόρων Ἐκκλησιῶν Χριστιανῶν πρὸς τὴν ποθητὴν ἑνότητα. Συνέστησε ν' ἀναγνωρισθῇ σὲ κάθε Χριστιανὸν τὸ δικαίωμα νὰ λαμβάνῃ τὴν θείαν κοινωνίαν ἀπὸ ὁποιαδήποτε Ἐκκλησία, ἐξ ἴσου ἐγκύρως.

Ἡ πρότασίς του διήγειρε ζωηρὸν ἐνδιαφέρον καὶ ἐπὶ ἡμέρες ἐδημοσιεύοντο ἐπιστολαί. Τὸ ἐπαναστατικὸν τῆς προτάσεώς του συνίστατο στὸ ὅτι ἡ «διακοινωνία» δὲν θὰ ἦτο ὁ καρπὸς τῆς ἑνότητος, ἀλλὰ ἡ βάσις. Ἡ γνώμη ἦτο νὰ μὴν ἀρχίσῃ ἀμέσως ἡ «διακοινωνία», μέχρις ὅτου ἐξομαλυνθοῦν τυπικαὶ δυσχέρειαι, ἀλλὰ ν' ἀρχίσῃ ἡ διαφώτισις τῶν Χριστιανῶν, ὅτι μποροῦν νὰ μεταλάβουν τῶν μυστηρίων σὲ ὁποιαδήποτε χριστιανικὴ ἐκκλησία, χωρὶς ἀναγνώρισι τοῦ δόγματος καὶ χωρὶς μειονεκτικότητα τῆς κοινωνίας.

Οἱ λαϊκοὶ ὑπεδέχθησαν τὴν πρότασι μὲ ἐνθουσιασμό. Παρετηρήθη

σχετικῶς ὅτι οἱ λαϊκοὶ στεροῦνται, βέβαια, θεολογικῆς μορφώσεως, ἀλλὰ διέπονται ἀπὸ ἀνυπομονησία γιὰ τὶς συνεχιζόμενες δογματικὲς διαιρέσεις, ποὺ εἶχαν, ἄλλοτε, ἱστορικοὺς λόγους ὑπάρξεως, ἀλλὰ δὲν ἔχουν, τώρα, πιά. Οἱ πολλοὶ Χριστιανοί, τώρα, αἰσθάνονται πρῶτα σὰν Χριστιανοὶ καὶ δεύτερα σὰν ὀπαδοὶ μιᾶς ἢ ἄλλης Ἐκκλησίας. Γιὰ τὶς μεταξύ των διαφορές, λίγο σκοτίζονται.

Ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐπιστολογράφους ὑπενθύμισε τὸ γνωστὸ ἀνέκδοτο γιὰ τὸν τζίτζικα: Τὰ φτερά του εἶναι τόσο ἐλαφρὰ ἐν σχέσει μὲ τὸ βάρος τοῦ σώματός του, ὥστε, κατὰ τοὺς κανόνες τῆς ἀεροδυναμικῆς, δὲν θὰ μποροῦσε νὰ πετάῃ. Ὅμως, ὁ τζίτζικας... δὲν ξέρει ἀεροδυναμικὴ καὶ.. πετάει! Ἔτσι καὶ οἱ θεολόγοι ξέρουν τόσο πολλὴ θεολογία ὥστε δὲν μποροῦν νὰ ἐπιτρέψουν τὴν κοινὴν λατρείαν, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸν πόθο ὅλων τῶν Χριστιανῶν...

Ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Νόρουιτς ἀνεγνώρισε ὅτι θὰ ἦταν «ἔντιμον καὶ γνήσιον» μέτρον ἑνότητος τὸ νὰ συμφωνηθῇ ὅτι «κανεὶς δὲν δικαιοῦται νὰ ἐρωτᾷ περὶ τῆς ἐγκυρότητος τῶν μυστηρίων τῶν ἄλλων». Ἀλλὰ οἱ «Τάιμς» ἐξέφρασαν ἀμφιβολία κατὰ πόσον αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἀρχαὶ θ' ἀσπασθοῦν τὴν πρότασιν, ἡ ὁποία, στὴν πραγματικότητα, θέλει νὰ εἰσαγάγῃ ἕνα εἶδος ἀγνωστικισμοῦ.

ΑΠΟΚΡΥΠΤΟΓΡΑΦΗΘΗΚΕ Ο ΔΙΣΚΟΣ ΤΗΣ ΦΑΙΣΤΟΥ;

Ὁ καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Ρίου Ἰανείρου Ἄλμπερτ Μέντες ντὲ Ὀλιβέιρα ἰσχυρίζεται ὅτι κατώρθωσε νὰ ἀποκρυπτογραφήσῃ τὸν μυστηριώδη «Δίσκο τῆς Φαιστοῦ», ὁ ὁποῖος βρίσκεται στὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Ἡρακλείου καὶ ἡ ἑρμηνεία τοῦ ὁποίου, ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα μας, ἀπασχολεῖ τοὺς ἐπιστήμονες. Ὁ καθηγητὴς ντὲ Ὀλιβέιρα δήλωσε, ὅτι θὰ ὑποβάλῃ τὰ πορίσματα τῶν ἐρευνῶν του τόσο στὴν Ἑλληνικὴ Ἀκαδημία ὅσο καὶ στὴν Οὐνέσκο. Ὁ «Δίσκος τῆς Φαιστοῦ» ἔχει ἀνακαλυφθῇ ἀπὸ τὸν Ἔβανς στὴν Κρήτη καὶ ὁ Βραζιλιανὸς καθηγητὴς πιστεύει ὅτι ἀνῆκε στὸν βασιλέα Μίνωα. Τὰ ἱερογλυφικὰ σημεῖα ποὺ ἔχει πάνω του ὁ δίσκος, κατὰ τὸν κ. Ὀλιβέιρα, σημαίνουν τὰ ἑξῆς: «Ἐν ἀρχῇ ἐγώ, ὁ παντοδύναμος ἄρχων καὶ ἀνώτατος ἀρχιτέκτων τοῦ Σύμπαντος, ὁ δημιουργήσας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ πάντα τὰ εὑρισκόμενα ἐντὸς αὐτῶν, προστατεύω τὴν ἀλήθειαν ἐσαεὶ δι' ὅλους τοὺς λαούς, τὰ ἔθνη καὶ τὰς φυλὰς τῆς ἁγίας μου ἐπικρατείας».

ΑΦΡΟΔΙΤΗ

18 καὶ 19 Ὀκτωβρίου ἡ Ἀφροδίτη εἶχε «ἐπισκέψεις». Μὲ προτεραιότητα μιᾶς ἡμέρας ἔφθασε τὸ ρωσικὸν διαστημόπλοιον «Βένους» καὶ ἀκολούθησε τὸ ἀμερικανικὸ «Μάρινερ». Τὸ ρωσικὸ εἶχε ἐκτοξευθῆ στὰς 12 Ἰουνίου καὶ τὸ ἀμερικανικὸ δύο μέρες ἀργότερα, χρειάσθηκαν δηλ. ταξίδι τεσσάρων μηνῶν. Ἀπὸ τὰ διαστημόπλοια ἀπεσπάσθησαν ἐπιστημονικὰ ἐργαστήρια, τὰ ὁποῖα προσεγειώθησαν στὴν Ἀφροδίτη, συνέλεξαν ὑψίστης σημασίας πληροφορίες καὶ ἄρχισαν νὰ τὶς μεταδίδουν. Ἦταν ἕνα ἱστορικὸ ἐπίτευγμα, ποὺ ἐπανηγυρίσθη ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονας τῶν δύο διαστημικῶν μεγάλων δυνάμεων καὶ ὅλου τοῦ κόσμου.

Ἐκ τῶν στοιχείων ποὺ μετέδωσε τὸ «Βένους» προκύπτει ὅτι δὲν ἐπεσήμανε, πέριξ τοῦ πλανήτου, μαγνητικὸν πεδίον ἢ ζώνας ἀκτινοβολιῶν, ἐπεσήμανεν ὅμως τὴν παρουσίαν ἀσθενοῦς «στεφάνης» ἐξ ὑδρογόνου.

Ἐξ ἄλλου, ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς Ἀφροδίτης ἀποτελεῖται κατὰ ποσοστὸν 98 % ἐκ διοξιδίου τοῦ ἄνθρακος καὶ μόνον, 1,5 % ἐξ ὀξυγόνου. Ἡ θερμοκρασία κυμαίνεται μεταξὺ 40 καὶ 280 βαθμῶν Κελσίου καὶ οὐδὲν ἴχνος ὕδατος ἐσημειώθη ὑπὸ τῶν ὀργάνων τοῦ διαστημοπλοίου.

Μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ Ἀφροδίτη κατοικήσιμος ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτάς; Ἡ ἀπάντησις τῶν εἰδικῶν εἶναι ἀρνητική. Ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι πρόκειται γιὰ ἀνθρώπινα ὄντα. Κάποιο εἶδος ζωῆς, ἀρχέγονου καὶ στοιχειώδους, ἴσως ὑπάρχει...

QUASAR· ΤΟ ΜΕΓΑΛΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ

Ἀστρονόμοι πολλῶν χωρῶν συνῆλθαν τελευταίως στὸ Μάντσεστερ γιὰ νὰ μελετήσουν τὸ φαινόμενον τῶν Κβάζαρ (λέξις παραχθεῖσα ἀπὸ τὰ ἀρχικὰ τῶν: Σχεδὸν ἀστρικαὶ πηγαὶ ραδιομεταδόσεων). Τὰ Κβάζαρ εἶναι ἰσχυρόταται πηγαὶ ραδιοκυμάτων εἰς τὸ Ἄπειρον. Οἱ ἀστρονόμοι φρονοῦν ὅτι τὰ κβάζαρ ἐνδέχεται ν' ἀποτελοῦν τὴν κλεῖδα τοῦ μυστηρίου τῆς ἱστορίας τοῦ Σύμπαντος καὶ τῶν χιλιάδων Γαλαξιῶν (ὅπως ὁ δικός μας), ποὺ τὸ ἀποτελοῦν, ἴσως δὲ ὁδηγήσουν στὴν ἀνακάλυψι ριζικῶς νέων νόμων τῆς Φυσικῆς.

Ἂν κυττάξωμε μὲ ἰσχυρὸ ὀπτικὸ τηλεσκόπιο, τὰ κβάζαρ δὲν διαφέρουν ἀπὸ τὰ ἄλλα 100 δισεκατομμύρια περίπου ἀστέρια, ποὺ ἀποτελοῦν τὸν Γαλαξία μας. Ἀλλὰ στὸ ραδιοτηλεσκόπιο ξεχωρίζουν ἔντονα καὶ ἡ ἐξέτασις τῆς ἐρυθρᾶς μετακινήσεως τοῦ φάσματός τους (ἡ μέθοδος ὑπολογισμοῦ ἀστρικῶν ἀποστάσεων) δείχνει ὅτι ὄχι μόνον δὲν ἀνήκουν στὸν Γαλαξία μας, ἀλλὰ καὶ ἀπέχουν δισεκατομμύρια ἔτη φωτὸς ἀπὸ αὐτόν!

Ἀποτελεῖ μυστήριο ἡ ἐντελῶς ἀσυνήθιστα ἔντονη λάμψις τους, λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς ἀσυλλήπτου ἀποστάσεώς τους. Γιὰ νὰ ἔχουν τέτοια λάμψι, πρέπει νὰ ἐκπέμπουν ἐνέργεια χιλιαπλασία ἐκείνης ὁλοκλήρου τοῦ Γαλαξία μας. Πῶς γίνεται αὐτό;

Τὸ ἐρώτημα αὐτο ἔχει ἀπασχολήσει καὶ ἀπασχολεῖ τοὺς ἀστρονόμους ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψι τοῦ πρώτου κβάζαρ, πρὶν πέντε χρόνια (ἔχουν ἐπισημανθῇ ἔκτοτε 200 περίπου), ἕως σήμερα, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ θετικὴ ἀπάντησις. Διάφορες προσπάθειες ἐξηγήσεως τοῦ μυστηρίου δὲν ἔχουν καταλήξει παρὰ σὲ θεωρίες, πέντε ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἶναι σήμερα οἱ ἐπικρατέστερες, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ δυνατότης ἀποδείξεώς τους μὲ τὰ σημερινὰ ἐπιστημονικὰ δεδομένα

Θεωρία συγκρουομένων ἀστέρων

Καθηγ. Τ. Γκόλντ (Κόρνελ: Στὸ κέντρο μερικῶν Γαλαξιῶν ἡ πυκνότης τῶν ἀστέρων εἶναι τόση, ὥστε νὰ γίνωνται συγκρούσεις μεταξύ τους. Ἡ ἐνέργεια τῶν κβάζαρ θὰ μποροῦσε νὰ ὀφείλεται σ' αὐτές. Ἡ ἐρυθρὰ μετακίνησις τοῦ φασματοσκοπίου ὀφείλεται στὴν γενικὴ ἐπέκτασι τοῦ Σύμπαντος.

Θεωρία καταρρέοντος νέφους

Καθηγ. Φ. Κὰν (Μάντσεστερ) — Β. Μακρῆ (Λονδῖνον): Νέφος ἀερίων, δισεκατομμύρια φορὲς βαρύτερο τοῦ Ἡλίου, καταρρέει ἀπὸ τὸ δικό του βάρος καὶ συμπυκνοῦται σε γιγαντιαίους ἀστέρες ἢ μικρότερα τμήματα. Ἡ ἐρυθρὰ μετακίνησις ὀφείλεται στὴν ἐπέκτασι τοῦ Σύμπαντος.

Θεωρία οὐδετερονίων

Καθηγ. Β. Φόουλερ (Καλ. Τεχ.) — Φ. Χόϋλ (Καίμπριτζ): Τὰ κβάζαρ ἀποτελοῦνται ἀπὸ μεγάλο ἀριθμὸ ὑπερσυμπυκνωμένων ἀστέρων οὐδετερονίων μὲ νέφος ἀερίου στὸ κέντρο. Ἡ ἐρυθρὰ μετακίνησις ὀφείλεται στὴν βαρύτητα.

Θεωρία γαλακτικῆς δάδας

Καθηγ. Π. Στάρροκ (Στανφορντ): Τὰ κβάζαρ εἶναι κάτι ἀνάλογο τῆς ἡλιακῆς δάδας, σὲ γιγαντιαία κλίμακα. Ἀστάθειες ἀναπτύσσονται σὲ νέφος ἀερίου γαλακτικῶν διαστάσεων, συστελλομένου σὲ ἕνα ὑποθετικὸ ἐνδογαλακτικοῦ μαγνητικοῦ πεδίου. Τὰ οὕτως ἐπιταχυνόμενα μόρια προκαλοῦν τὴν ραδιοακτινοβολία.

Θεωρία τοπικῆς ἐκρήξεως

Δρ Τζαίημς Τέρρελ (Λὸς Ἄλαμος): Τὰ κβάζαρ εἶναι θραύσματα γιγαντιαίας ἐκρήξεως μέσα ἢ πλησίον τοῦ Γαλαξία μας πρὶν ἀπὸ 10 ἑκατομμύρια καὶ πλέον χρόνια. Ἡ

ραδιοακτινοβολία ἴσως προέρχεται ἀπὸ συνήθεις ἀστρικὲς πυρηνικὲς ἐκρήξεις.

Ο ΠΛΑΝΗΤΟΕΙΔΗΣ ΙΚΑΡΟΣ ΑΠΕΙΛΕΙ;

Δύο Σοβιετικοὶ ἐπιστήμονες, ὁ Κλὶμ Στανιούκοβιτς καὶ ὁ Ἀνατολ Στέρνφελδ, διατυπώνουν τὴν ὑπόθεσιν ὅτι ὁ πλανητοειδὴς Ἴκαρος, ὁ ὁποῖος θὰ προσεγγίση στὴ Γῆ κατὰ τὴν 15ην Ἰουνίου 1968, ἐνδέχεται νὰ προξενήση καταστροφὰς ἐπὶ τοῦ πλανήτου μας. Μία νέα ἔκδοσις τῆς θεωρίας για τὸν κομήτη τοῦ Χάλλευ.

Η «ΚΑΤΑΨΥΞΙΣ»

Ὁ καθηγητὴς Μπρέντελ στὴν Ἀρκὴ ἐξέφρασε ἀμφιβολίες γιὰ τὴν ἐπιτυχία τοῦ πειράματος «ψυκτικῆς ταφῆς» τοῦ 72 ἐτῶν καθηγητοῦ Μπένταφορδ («Ἰλισός», ἀριθ. 50, σελ. 133), ὁ ὁποῖος, πάσχων ἐκ καρκίνου καὶ εὑρισκόμενος εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ θανάτου, ἐζήτησε νὰ καταψυγῆ τὸ σῶμα του μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι, μετά τινα ἔτη θὰ ἐφευρίσκετο ἕνας ἀποτελεσματικὸς τρόπος θεραπείας τοῦ καρκίνου, ὁπότε κατόπιν ἀναθερμάνσεως τοῦ σώματός του ὁ «νεκρὸς» καθηγητὴς θὰ ἀνίστατο καὶ θὰ ἐθεραπεύετο

Ἐκ τῶν πειραματισμῶν ἐπὶ ζώων καὶ ἀνθρώπου ἔχει διαπιστωθῆ ἐν τούτοις, ὅτι ὁ χρόνος τῆς καταψύξεως πρέπει νὰ εἶναι τόσον συντομώτερος, ὅσον χαμηλοτέρα εἶναι ἡ ἐπιτευχθεῖσα θερμοκρασία. Ἐπὶ παραδείγματι, μόνον 2 ὥρας τὸ πολὺ ἠμποροῦν νὰ διατηροῦνται οἱ ζῶντες ὀργανισμοὶ εἰς θερμοκρασίαν κατωτέραν τῶν + 10 βαθμῶν Κελσίου, ἐὰν ἐπιδιώκεται ἡ ἐν συνεχείᾳ ἐπιβίωσίς των δι' ἀναθερμάνσεως. Συνήθως ἡ ψῦξις δι' ἐγχειρητικοὺς σκοποὺς ἐπὶ ἀνθρώπων σπανίως κατέρχεται μέχρι τῶν + 20 βαθμῶν σωματικῆς θερμοκρασίας, ἐπαρκούσης κατὰ τὸ πλεῖστον μιᾶς θερμοκρασίας 27 βαθμῶν.

Κατὰ τὸν καθηγητὴν Μπρέντελ, ὁ λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον μεγαλύτεροι χρόνοι ψύξεως δὲν ἐπιτρέπουν ἐπιβίωσιν, ἔγκειται εἰς τὸ ὅτι ἡ πρώτη συνέπεια τῆς καταβιβάσεως τῆς θερμοκρασίας εἶναι ἡ ἐπιβράδυνσις τῶν διαδικασιῶν ἀνταλλαγῆς τῆς ὕλης καὶ συνεπῶς ἡ μεγάλη μείωσις τῆς καταναλώσεως ὀξυγόνου, ποὺ εἶναι ἄλλωστε καὶ ὁ σκοπὸς τῆς ὑποθερμίας κατα τὰς ἐγχειρήσεις.

Βεβαίως, ἡ διατήρησις ὀργάνων δια τῆς ψύξεως παρουσιάζει μέγιστον ἐνδιαφέρον δια τὴν ἰατρικήν. Ἡ συνεχῶς τελειοποιουμένη τεχνικὴ τῶν μεταμοσχεύσεων θα ἐβοηθεῖτο πολύ, ἐπὶ παραδείγματι, ἐὰν διέθετε ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν νεφρούς, διατηρουμένους ἐν καταψύξει. Δυστυχῶς, ἀπέχομεν ἀκομη πολὺ ἀπο τὴν δημιουργίαν τοιούτων «τραπεζῶν δι' ὄργανα». Μέχρι σήμερον, δὲν κατέστη ποτὲ δυνατον νὰ διατηρηθῆ ἐν ψύξει πέραν τῶν 24 ὡρῶν ἓν ὄργανον, πρὸς μεταμόσχευσίν του.

Βιομηχανικαὶ ἱστολογικαὶ μελέται ἐπὶ νεφρῶν, ποὺ ἐψύγησαν μέχρι θερμοκρασιῶν 4 βαθμῶν ὑπὲρ τὸ μηδέν, ὡς καὶ 4 μέχρις 25 βαθμῶν ὑπὸ τὸ μηδέν, ἀπέδειξαν τὸ καταπληκτικὸν γεγονός, ὅτι καὶ ὑπὸ τοιαύτας χαμηλὰς θερμοκρασίας ὡρισμένα ἔνζυμα διατηροῦν κάποιαν δραστηριότητα καὶ ὅτι συνεχίζεται ἐντὸς τῶν κυττάρων μία διαρκής, ἂν καὶ βραδεῖα ἀνταλλαγὴ τῆς ὕλης.

Συνεπῶς, βάσει τῶν σημερινῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων δὲν ὑπάρχει οὔτε ἡ ἐλαχίστη πιθανότης νὰ ἰδῆ καὶ πάλιν κάποτε τὸ φῶς τῆς ἡμέρας ὁ ὑπεραισιόδοξος καὶ ἤδη «μαρμαρωμένος», ὑπὸ πλὴν 190 βαθμοὺς Κελσίου, Ἀμερικανὸς καθηγητής.

ΜΥΘΟΙ ΚΑΙ ΖΩΗ

Αὐτὴ ἡ θεραπευτικὴ δια τοῦ ψύχους, ἡ ὁποία μεταθετει τα ὅρια τοῦ θανάτου, ἐγεννηθη χαρις εἰς τὴν προσοχὴν τὴν ὁποίαν ἔδειξαν οἱ ἐπιστήμονες πρὸς ὡρισμένους μύθους καὶ παραδόσεις: τὰ αἰωνοβια ζῶα, τα ὁποῖα ἐπανέρχονται κάθε καλοκαίρι κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς πανσελήνου, οἱ στρατιῶται οἱ θαμμένοι κάτω ἀπὸ τὰ χιονια τοῦ πεδίου τῆς μάχης καὶ οἱ ὁποῖοι ἀνασταίνονται ὅταν τοὺς ξεθάβουν οἱ τυμβωρύχοι

μὲ τὸν σκοπὸν νὰ συλήσουν τὰ πτώματα κλπ. Ἐάν, ἐσκέφθησαν ὡρισμένοι ἐπιστήμονες, ὑπῆρχαν εἰς αὐτὰς τὰς ἱστορίας ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μακάβριον φαντασίαν καὶ δόσις ἀληθείας ὡς πρὸς τὸν ρόλον τοῦ ψύχους, ἐὰν πράγματι τὸ ψῦχος, ἀντὶ νὰ φονεύῃ τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ ζῶα συντελεῖ εἰς τὴν διατήρησίν των;

Ἤδη, πειράματα γίνονται καὶ εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, ὅπου ὁ καθηγητὴς Ἰσάμου Σούντα διεβεβαίωσεν ὅτι ὁ ἐγκέφαλος μιᾶς γάτας μπορεῖ νὰ λειτουργήσῃ φυσιολογικῶς ἔπειτα ἀπὸ ἑπτάμηνον διατήρησιν εἰς μεγάλου βαθμοῦ ψῦξιν.

Ὅλα ἤρχισαν εἰς τὰς 20 Ἀπριλίου, ὅταν ὁ Καναδὸς χειρουργὸς Γουίλφρεντ Γκόρντον Μπίγκελοου ἐπέδειξεν εἰς συνέδριον χειρουργικῆς τὴν ταινίαν ἐπεμβάσεως εἰς τὴν καρδιὰ σκύλου, τοῦ ὁποίου τὸ σῶμα εἶχεν ὑποβληθῆ εἰς ὁλικὴν ψῦξιν. Οἱ χειρουργοὶ εἶχον ἐγκαινιάσει τὴν διερεύνησιν καὶ ψηλάφησιν τῆς καρδιᾶς εἰς περιπτώσεις ἀπελπισίας: στρατιωτικοὶ ἰατροὶ ἀναζητοῦσαν μὲ γυμνὰ χέρια θραύσματα βόμβων τὰ ὁποῖα εἶχον εἰσχωρήσει εἰς τὴν καρδιακὴν χώραν, ἐπειδὴ ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐργασθοῦν μὲ διαφορετικὸν τρόπον εἰς τὴν πλημμυρισμένην ἀπὸ τὸ αἷμα περιοχήν. Ἀλλά, προκειμένου διὰ δυσκόλους χειρουργικὰς ἐπεμβάσεις, ὁ χειρουργὸς ἔχει ἀνάγκην νὰ βλέπῃ καλὰ τί κάμνει. Τότε ὁ δόκτωρ Μπίγκελοου ἐσκέφθη νὰ χρησιμοποιήσῃ τὴν μέθοδον τῆς καταψύξεως, ὥστε νὰ χειρουργῇ εἰς ἐντελῶς ξηρὸν περιβάλλον.

Τμηματικαὶ ψύξεις ἔχουν σημειώσει ἐπιτυχίαν, ἀλλὰ καθολικαί, ὄχι ἀκόμη. Θὰ ἦτο ἕνα τεράστιον βῆμα προόδου ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ γνωρίσουν οἱ ἐρευνηταὶ ποῖος ἦτο ὁ μηχανισμὸς τῶν ζώων αὐτῶν ποὺ ἐλειτουργοῦσε διὰ τὴν «χειμερίαν νάρκην» καὶ νὰ τὸν ἐφαρμόσουν κατόπιν εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Ἀλλά, μένουν πολλὰ διὰ τὴν ἐπιστήμην ἀκόμη νὰ κατακτήσῃ εἰς τὸν τομέα αὐτόν...

ΕΥΘΑΝΑΣΙΑ

Ἡ Λονδρέζικη ἐφημερὶς «Ὀμπζέρβερ» ἐδημοσίευσε σειρὰν συνεντεύξεων προσωπικοτήτων, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἀνακάλυψιν ὅτι εἰς μερικὰ νοσοκομεῖα εἶχε δοθῆ ἐντολὴ νὰ μὴ συγκρατοῦν τοὺς ἀσθενεῖς διὰ παντὸς μέσου εἰς τὴν ζωήν, ἐφόσον ἐπρόκειτο περὶ ἀνιάτων περιπτώσεων ἢ περὶ τοῦ τελευταίου σταδίου τῆς ἀσθενείας.

Τινὲς ὑπεστήριξαν τὴν «εὐθανασίαν», μεταξὺ δὲ τούτων ἦτο καὶ ἕνας ἐπίσκοπος. Ἡ εὐθανασία, κατὰ τὴν γνώμην του, θὰ ἔπρεπε νὰ ἐξασφαλίζεται κατόπιν ἰατρικοῦ συμβουλίου εἰς περίπτωσιν ἀνιάτου καὶ ἐπωδύνου ἀσθενείας, ἀλλὰ καὶ πάλιν μόνον κατὰ τὴν τελευταίαν ἢ προτελευταίαν προβλεπομένην ἑβδομάδα ζωῆς, διὰ νὰ μὴ ἀποκλεισθοῦν τελείως αἱ δυνατότητες θεραπείας.

Ὁ γεν. γραμματεὺς τῆς λειτουργούσης Ἑταιρίας Εὐθανασίας ἀνεκοίνωσεν ὅτι καταρτίζεται παρ' αὐτῆς πρότασις νόμου, διὰ τῆς ὁποίας νὰ προβλέπεται ἡ ἔκφρασις ἐπιθυμίας περὶ εὐθανασίας εἰς ἀνύποπτον χρόνον, ὅταν ὁ ἐπιθυμῶν ἔχῃ ἄριστα εἰς τὴν ὑγείαν του. Θὰ δύναται νὰ ἐκφράσῃ ἐπιθυμίαν περὶ εὐθανασίας: 1) Ἐὰν συμβῇ ν' ἀσθενήσῃ ἀπὸ νόσον βαρεῖαν, ἀθεράπευτον καὶ ἀποφασιστικήν. 2) Ἐὰν καταστῇ βαρέως ἀνάπηρος, καὶ 3) Ἐὰν ὁ ἐγκέφαλός του προσβληθῇ κατὰ τρόπον ἐμποδίζοντα τὴν λογικήν ὕπαρξίν του. Ἡ τοιαύτη ἐπιθυμία δὲν θὰ ἔχῃ ἄμεσον ἰσχύν, ἀλλὰ μόνον τρεῖς μῆνας ἀργότερον, ὥστε ν' ἀποκλείεται ἡ ὑπογραφή της ὑπὸ τὴν ἀπελπιστικὴν πίεσιν ἀσθενείας τινός. Ἐξ ἄλλου θὰ δύναται ν' ἀνακληθῇ ὁποτεδήποτε. Τὴν δήλωσιν θὰ πρέπει νὰ συνυπογράφουν μάρτυρες, μὴ ἔχοντες νὰ ὠφεληθοῦν ἐκ τοῦ θανάτου του, καὶ βεβαιοῦντες ὅτι ἐξέφρασε τὴν θέλησίν του ἀβιάστως καὶ ἀπολύτως αὐθορμήτως.

ΤΗΛΕΠΑΘΕΙΑ

Κατὰ τὰ ξημερώματα τῆς ἡμέρας ποὺ συνετρίβετο τὸ ἀεροπλάνο τῶν Κυπριακῶν ἀερογραμμῶν — μὲ ἀποτέλεσμα τὸν θάνατο τῶν 66 μελῶν τοῦ πληρώματος καὶ ἐπιβατῶν — ἡ κυρία Ἕλεν Πῆτερς, στὴν Ἐλί-

ζαμπεθ τῆς Νέας Ὑερσέης, ξύπνησε ξαφνικά. Καὶ — ὅπως μετέδωσε το πρακτορεῖον Ἀσσοσιέητεντ Πρὲς — ἔνιωσε ἕνα κακὸ προαίσθημα για τον σύζυγό της Νικόλαο καὶ τὴν θυγατέρα της Ἄννα, ποὺ ταξίδευαν ἐκείνη τὴν στιγμὴ μὲ «Κομήτην» τῆς Β. Ε. Α. διὰ να ἐπισκεφθοῦν την εἰς Κύπρον γενέτειραν τοῦ συζύγου της.

Κατόπιν αὐτοῦ, ἐτηλεφώνησεν εἰς τὰ γραφεῖα τῆς ἀεροπορικῆς ἑταιρίας, ἀπὸ τὰ ὁποῖα την διεβεβαίωσαν ὅτι δὲν ὑπῆρχεν οἱαδήποτε ἀνωμαλία εἰς την πτῆσιν. Μίαν ὥραν ἀργοτερον ἡ κ. Πῆτερς ἔλαβε τηλεφώνημα ἀπὸ ὑπάλληλον τῆς ἑταιρίας ποὺ τὴν ἐπληροφορησε περὶ τῆς πτώσεως τοῦ «Κομητου» καὶ τοῦ θανάτου τοῦ συζύγου της, 63 ἐτῶν, καὶ τῆς θυγατρος της Ἄννας Χάρμιστρητ, 25 ἐτῶν.

Σχετικὸν περιστατικὸν ἀφηγηθη, προσφάτως, ὁ γνωστὸς συγγραφεὺς κ. Ν. Τσιφόρος. Ἀνήμερα τοῦ Σταυροῦ, τὸ 1943, ἦταν σ' ἕνα θέατρο μὲ τὸν ποιητὴ Ὀρέστη Λασκο, τοῦ ὁποίου ὁ ἀδελφὸς κυβερνοῦσε ἕνα ἀπο τὰ ὑποβρύχια τοῦ Ἑλληνικοῦ στολου.

«Ἦταν — ἀφηγεῖται — ἕνα φθινοπωρινὸ σούρουπο, γεμᾶτο ὑγρασία. σύννεφο, μισοβροχούλα καὶ ἄνεμο, ἀπὸ κεῖνα τὰ σούρουπα ποὺ σοῦ σφίγγουνε τὴν καρδιά. Μὲ τον ποιητὴ καθόμαστε μέσα στὰ παρασκήνια και κουβεντ άζαμε. Πρέπει νὰ τον'σω ὅτι τὰ δύο ἀδέλφια, ὁ ἀξιωματικὸς κι' ὁ ποιητής, ἤτανε τρομερὰ ἀγαπημένα καὶ πολὺ συνδεδεμένα μεταξύ τους.

Ξαφνικὰ ὁ Ὀρέστης Λάσκος ἔπαθε κάτι σὰν νὰ ἐκστασιάστηκε. Γατζώθηκε ἀπὸ τὸ χέρι μου καὶ τὸν ἔπιασε ἕνα εἶδος τρεμούλας.

— Ὁ Βασίλης, μοῦ εἶπε. Ὁ Βασίλης. Κάτι συμβαίνει. Τὸν ἄκουσα νὰ μοῦ φωνάζῃ «Ὀρέστη, Ὀρέστη».

Δύο μέρες ἀργότερα, τὸ ἀγγλικο ραδιοφωνο ἀνήγγειλε ὅτι το ἑλληνικὸ ὑποβρύχιο «Κατσώνης» ἐβυθίσθη, το σούρουπο τῆς 14ης Σεπτεμβρίου, στὸ στενὸ μεταξὺ Σκιάθου καὶ Σκοπέλου, κατόπιν ναυμαχίας μὲ δύο γερμανικὰ πλοῖα, καὶ ὅτι ὁ κυβερνήτης Λάσκος σκοτώθηκε στὸ κατάστρωμα ἐπάνω στὸ κανονι του, βάλλοντας ἐναντίον τῶν ἐχθρικῶν πλοίων».

Ὁ κ. Τσιφόρος συμπεραίνει: Τηλεπάθεια. Εἶναι μιὰ λέξις. Ἀλλά, ἔτσι ἐξοφλοῦμε μὲ μιὰ λέξι;

ΠΕΙΡΑΜΑΤΑ ΕΙΣ ΣΟΒ. ΕΝΩΣΙΝ

Οἱ Σοβιετικοὶ ἐπιστήμονες ἐξακολουθοῦν τὰ πειράματα τηλεπαθείας καὶ παραψυχολογίας. Ἕνας ἐπιστήμων στὸ Νοβοροσίσκ ἀνεγνώρισεν ἐπιτυχῶς 12 ἀπὸ τὰ ἐν ὅλῳ 25 χαρτιά, ποὺ μετεδόθησαν ἀπὸ ἄλλον ἐπιστήμονα στὴ Μόσχα, νοητικῶς, εἰς ἀπόστασιν 2.000 μιλίων. Ἐπίσης, ὁ δέκτης τοῦ Νοβοροσίσκ ἐπέτυχε κατὰ 25% ν' ἀναγνωρίσῃ διάφορα ἀντικείμενα ποὺ ἐσκέπτετο ὁ πομπὸς τῆς Μόσχας, ἐπλησίασε δὲ πολὺ σ' ἕνα ἄλλο 25%.

ΜΕΤΕΝΣΑΡΚΩΣΙΣ

Ἀπο το Νέον Δελχὶ μετεδοθη ὅτι ἕνα μικρο παιδί στο Γιαπούρ, διηγεῖτο σὲ ἡλικία 3 ἐτῶν, ἐπεισόδια ἀπὸ τὸν ἰνδοπακιστανικὸ πολεμο τοῦ 1947.

Μὲ τὴν ὑποθεσι αὐτὴ ἠσχολήθη ὁ καθηγητὴς τῆς παραψυχολογίας κ. Η. Ν. Μπάνερζη. Μὲ τοὺς βοηθούς του, συνέλεξαν ἀφηγήσεις τοῦ μικροῦ παιδιοῦ καὶ τὶς ἤλεγξαν.

«Ἀλλά, ἡ ὑποτιθεμένη μνήμη μιᾶς προηγουμένης ζωῆς, ζῆ τὸ πολὺ δύο ἢ τρία χρόνια —εἶπε ὁ κ. Μπανέργε— καὶ μετὰ ἐξασθενεῖ καὶ χάνεται».

Ἔτσι συνέβη μὲ τὸν «μικρο - στρατιώτη» τῆς Γιαπούρ, ποὺ ἔμαθε σιγὰ - σιγὰ νὰ λέῃ τὸ προηγούμενο ὄνομά του καὶ παρεῖχε ἐνδείξεις γιὰ τὴν συμπεριφορα του, δύο γεγονοτα ποὺ ἐπέτρεψαν τὴν ἐξακρίβωση τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀτόμου ποὺ «μετενσαρκώθη» στὸ παιδὶ καὶ ἤλεγξαν τὴν ἀκρίβεια τοῦ μεγαλυτέρου μέρους τῶν διηγήσεων.

Πολλὲς τέτοιες περιπτώσεις, ποὺ θεωροῦνται τεκμήρια μετενσαρκώσεως, ἀναγγέλλονται κάθε τόσο στὴν Ἰνδία.

«Ὅταν συμβαίνη μιὰ τέτοια περίπτωσις —εἶπε ὁ καθηγητὴς Μπανέρζη— ἐμεῖς τρέχουμε ἀμέσως στὸ σπί-

τι τοῦ παιδιοῦ ποὺ θυμᾶται γεγονότα ἀπὸ τὴν προηγούμενη ζωή του καὶ ἕνας βοηθὸς που ζῆ μαζί του, ἐπὶ μακρόν, γιὰ νὰ συγκεντρώση στοιχεῖα, διηγήσεις καὶ γεγονότα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ βοηθοί μου συμπληρώνουν καρτέλλες ποὺ περιέχουν ἔτσι γεγονότα, ποὺ ἀναφέρονται στὶς ἀναμνήσεις μιᾶς προηγουμένης ζωῆς, στὸ μελετώμενο ἄτομο. Ἀπὸ αὐτὲς τὶς καρτέλλες ἀναζητοῦμε νὰ σχηματίσομε τὴν εἰκόνα ποὺ σὲ ἄλλες περιπτώσεις εἶναι συγκεχυμένη καὶ ἀσαφής, καὶ ποὺ σὲ ἄλλες, ὅμως, μᾶς ἐπιτρέπει νὰ διακρίνωμε μὲ τὸ ὄνομα καὶ το ἐπώνυμο τὸ νεκρὸ πρόσωπο πρὸς τὸ ὁποῖο τὸ μικρὸ παιδὶ ἀναφέρεται, ἀσυνειδήτως ἢ ἐνσυνειδήτως, μὲ τὶς διηγήσεις του».

Η ΗΛΙΑΚΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ

Καθὼς ἀνεκοίνωσε τὸ μετεωρολογικὸν γραφεῖον τῶν Η.Π.Α., ἡ Γῆ δέχεται κάθε 20 δευτερόλεπτα ἐνέργεια ἀπὸ τὸν ἥλιο ἀντίστοιχη πρὸς 450 βόμβες τοῦ ἑνὸς μεγατόννου. Πόση ἐνέργεια εἶναι αὐτή; Ἕνας μεγατόννος ἰσοδυναμεῖ μὲ ἕνα ἑκατομμύριο τόννους τρινιτροτολουόλης. Καὶ 450 μεγάτοννοι εἶναι περίπου τὸ σύνολον τῆς ἐκρηκτικῆς δυνάμεως ὅλων τῶν ἀτομικῶν βομβῶν, ποὺ ἐξερράγησαν ἕως τώρα καὶ στὴν Ἀμερικὴ καὶ στὴν Ρωσία. Ἀσύγκριτη λοιπὸν ἡ δυναμικὴ ἐνέργεια τοῦ Ἡλίου!

Ο ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΟΣ

ΜΕΤΑΞΥ ΜΑΣ

Τὰ Γραφεῖα τοῦ «Ἰλισοῦ», Δραγατσανίου 6, ὄροφ. 6ος, (Πλ. Κλαυθμῶνος) εἶναι ἀνοικτὰ μόνον κάθε Δευτέρα καὶ Παρασκευὴ 11 - 1.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ μὲ ταχ. ἐπιταγὴν εἰς τὴν διεύθυνσιν: «Κωστῆν Μελισσαρόπουλον, Δραγατσανίου 6, Ἀθήνας, 122». Ἀποστολαὶ μὲ τραπεζιτικὰς ἐπιταγὰς ἢ ἐντολάς, μᾶς δυσκολεύουν. Νὰ ἀναγράφεται καθαρὰ τὸ ὀνοματεπώνυμον καὶ ἡ διεύθυνσις τοῦ ἀποστολέως.

ΤΙΜΗ τόμων παρελθόντων ἐτῶν δραχμαὶ 50. Τιμὴ τεύχους δραχ. 10. Δὲν ὑπάρχουν μεμονωμένα τεύχη Νο 1, 3, 4, 5, 6, 8, 10, 11, 12, 15, 16, 18, 19, 23, 25, 28, 29, 33, 44 οὔτε τόμοι ἐτῶν 1957 καὶ 1962.

ΚΥΠΡΟΣ: Ἀντιπρόσωπος τοῦ «Ἰλισοῦ» δι' ὁλόκληρον τὴν Κύπρον: «Βιβλιοπωλεῖον Ἀντων. Στυλιανοῦ, Λεμεσὸς - Κύπρος».

ΧΩΡΙΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ. Τεύχη τὰ ὁποῖα ἀπεστάλησαν στοὺς κατωτέρω συνδρομητάς μας, ἐπεστράφησαν ἀπὸ τὸ Ταχυδρομεῖον μὲ τὴν σημείωσιν: «μετώκησε» ἢ «ἄγνωστος». Παρακαλοῦνται ὅσοι τοὺς γνωρίζουν νὰ τοὺς εἰδοποιήσουν ἢ νὰ μᾶς δώσουν τὰς διευθύνσεις των.

ΑΘΗΝΩΝ:

Πέτρος Βασιλαρᾶς, καθηγητής, Ἀγησιλάου 4. Ἰω. Καδζαγλής, Ἀγαθουπόλεως 72. Γεώργιος Κοσσιέρης, Λ. Κατσώνη 7. Δρόσος Χατζηθεοδούλου, Πραξαγόρα 3, Ἅγ. Σώστης.

ΕΠΑΡΧΙΩΝ:

Ἠλίας Δαδώλης, Ἐγνατίας 101, Θεσ)κη. Εὐαγ. Εὐαγγελίου, Ἴωνος Δραγούμη 17, Καβάλα. Ἀλεξ. Σακλαμπάνης, Μεγ. Ἀλεξάνδρου 18, Θεσ)κη. Ἀθ. Σπυρόπουλος, καθηγητής, Δαγκλῆ 3, Καβάλα. Γεώργιος Τσολακίδης, ὀδοντίατρος, Ἀριστοτέλους 4, Ἔδεσσα.

ΣΕ ΚΟΣΜΟΥΣ ΦΩΤΕΙΝΟΤΕΡΟΥΣ

Ἰω. Βοιλλας, Ἀθῆναι.
Κωνστ. Δουβλής, Κομοτηνή.
Ἰω. Δραγούμης, Αἴγινιον.
Ἀναστ. Κουραχάνης, Πάτραι.
Εὐστρ. Λαμπρος, Μυτιλήνη.
Ἰω. Πουλιάδης, Ἀλεξανδρούπολις.
Ἰω. Χανταρης, Θεσσαλονίκη.
Σωτηρ. Ψαλτίδης, Σέρραι.

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ

Ἀνώνυμος κατέθεσε δρχ. 2.000 ὑπὲρ τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας ἐν Ἑλλάδι, εἰς μνήμην Dr. Annie Besant, C. Jinarajadasa, C.W. Leadbeater, Charles Blech.

Ἀνώνυμος κατέθεσε δρχ. 1.000 ὑπὲρ τῶν ἐκδόσεων τῆς Θεοσοφικῆς Ἑταιρίας ἐν Ἑλλάδι, εἰς μνήμην Κίμωνος Πρινάρη, Νικολάου Καρβούνη, Γερασίμου Πεφάνη.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Κ. Σ. Κιτριναρης: Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς. Ἔκδοσις Β', Ἀθῆναι, 1967.

Χρῆστος Σ. Σολομωνίδης: Ὁ ἔρωτας στην ἑλληνικὴ ποίηση, Ἀθήνα 1967.

Γιῶργος Δέλιος: Κασσανδρινὴ Ἀκτὴ (Διηγήματα), Θεσσαλονίκη, 1967.

Δημ. Γκούτας: Τὸ χθὲς καὶ τὸ σήμερα. (Ταξιδιωτικὲς ἐντυπώσεις), Ἀθῆναι, 1967.

Δημ. Τ. Ἀμπελας: Ἑλληνικὲς ἀποκαλύψεις, Ἀθῆναι, 1967.

Ἀραβικὲς Νύχτες (Χίλιες καὶ μιὰ νύχτες), Ἀθῆναι 1967.

Πάνος Τσίνας: Ὁ κόσμος τῆς πατρίδας μου (Ποιήματα), Τὸ Ἑλληνικὸ βιβλίο 1967.

Κυριάκος Χαραλαμπίδης: Ἡ ἄγνοια τοῦ νεροῦ (Ποιήματα), Ἴκαρος 1967.

Ἀλεξάνδρα Πλακωτάρη: Τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς γῆς του (Ποιήματα), Ἀθῆναι 1966.

Ἰ. Ἤλεκτρος: Ἡ Χριστοβασιλεία τελείωση τῆς ἱστορίας (Ποίημα) 1967.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Διεθνὴς Συνεργασία, Ἔκδοσις Ἑλληνικοῦ Συνδέσμου Ἡνωμένων Ἐθνῶν (4, Ὀκτ. 1967).

Ὁ κόσμος τῆς ψυχῆς (199 — 201 Σεπτ. — Νοέμβρ. 1967).

Ἠπειρωτικὴ Ἑστία (177 — 185, Ἰαν. — Σεπτ. 1967).

Θρακικὰ Χρονικὰ (27, Καλοκ. 1967)

Περιοδικο Ἑλληνίδων Βορτίου Ἑλλάδος (93, Σεπτ. — Ὀκτ. 1967)

Φυσιολάτρης (228 — 230, Ὀκτ. — Δεκ. 1967).

Κρίκος (201—202, Σεπτ. — Ὀκτ. 1967).

Ὁ Ἑλληνισμὸς τοῦ ἐξωτερικοῦ (178, Νοέμβρ. 1967).

ΜΑΣ ΓΡΑΦΟΥΝ

Ἀξιότιμε κ. Κ. Μελισσαρόπουλε,

Ἀνταποκρινόμενος εἰς τὴν Ὑμετέραν ὑπόμνησιν διὰ τὴν ἀποστολὴν τῆς μικρᾶς συνδρομῆς, ἐσωκλείω δραχ. πεντήκοντα καὶ ζητῶ συγγνώμην διότι καθυστέρησα ταύτην. Τῷ ὄντι, ὁ «ΙΛΙΣΟΣ» προσφέρει ἐκλεκτὴν πνευματικὴν ὕλην, καὶ δέον πάντες οἱ ἀναγνῶσται καὶ φίλοι, κατὰ τὸ δυνατόν, νὰ ἐνισχύουν τὸ ἄριστον τοῦτο περιοδικόν, τὸ ὁποῖον ἄνθρωποι ἐκλεκτοὶ καὶ ἀνωτέρου πνευματικοῦ ἐπιπέδου συντάσσουν, μοχθοῦν καὶ κοπιάζουν.

Μετὰ πλείστης τιμῆς καὶ φιλικῶν προσρήσεων.

ΣΩΤ. ΖΟΥΜΠΟΣ
Ἀρσάκη 21, Ἰωάννινα

Ὁ Αἰδεσ. Ζάνος Γουγούτας, ἐφημέριος τῆς Ἑλληνικῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας στὸ Μάνσφιλδ, Ὀχάϊο, τῶν Η. Π. Α., παλαιὸς συνεργάτης τοῦ «ΙΛΙΣΟΥ», εἶχε τὴν καλωσύνη ν' ἀπευθύνῃ στὸν διευθυντή του, τὴν κάτωθι ἐπιστολή:

Φίλε κ. Κ. Μελισσαρόπουλε,

Ἀπὸ τὸ γραφεῖον σας ἔφυγα μὲ παρηγορημένην τὴν καρδιά μου, ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄνθρωποι. Στὰ δικά μου «πιστεύω», ἡ ψυχικὴ καλλιέργεια τοῦ ἀνθρώπου δέον νὰ προπορεύεται τῆς διανοητικῆς του μορφώσεως, ποὺ ἠμπορεῖ νὰ τὸν μεταβάλῃ σὲ Ἐγκυκλοπαιδικὸ Λεξικὸ μὲ λεονταρίσιοῦ καρδιά. Τὸ θεοευλόγητον περιοδικόν σας «ΙΛΙΣΟΣ», ποὺ ὀργώνει τὸν ἀγρὸν τῆς ψυχῆς μας γιὰ νὰ εὐδοκιμήσῃ ὁ γλυκόχυμος καρπὸς τῆς Ἀγάπης, στὴν συνείδησίν μου κατέχει ἐξέχουσαν θέσιν, καὶ σᾶς συγχαίρω θερμῶς.

Μὲ πολλὴν ἀγάπην
Αἰδ. ΖΑΝΟΣ ΓΟΥΓΟΥΤΑΣ

Ο ΙΛΙΣΟΣ

Εὔχεται πρὸς ὅλους τοὺς φίλους του:

ΚΑΛΕΣ ΓΙΟΡΤΕΣ

καὶ ὑγείαν — γαλήνην — πρόοδον
διὰ τὸ Νέον Ἔτος 1968.

★

Ἐξ ἄλλου, ὁ «Ἰλισὸς» προσδοκᾷ ἀπὸ τοὺς φίλους του:

1. Ἔγκαιρον ἀνανέωσιν τῆς συνδρομῆς των διὰ τὸ 1968, ἡ ὁποία μένει ἀμετάβλητη.
2. Προσπάθειαν διευρύνσεως τοῦ κύκλου τῶν συνδρομητῶν.
3. Τὸ 1968 —δέκατον τρίτον ἔτος τοῦ «Ἰλισοῦ»— ἂς γίνῃ ἔτος περαιτέρω ἀναπτύξεως, χάρις εἰς τὴν συμβολὴν ἑ κ ά σ τ ο υ ἐξ ἡμῶν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΕΤΟΥΣ 1967

Δ Ι Α Φ Ο Ρ Α

ΑΠΟΣΤΕΙΛΑΤΕ ΣΤΟΝ «ΙΛΙΣΟ»

τὴν συνδρομή σας τοῦ ἔτους 1968

Ἐσωτερικοῦ καὶ Κύπρου Δρχ. 50

Ἐξωτερικοῦ $ 2

ΕΓΓΡΑΨΑΤΕ ΝΕΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ

ΔΙΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1968

ΕΝΑ ΚΑΛΟ ΒΙΒΛΙΟ

Μορφώνει—Ψυχαγωγεῖ—Ξεκουράζει

(Βλέπε Τιμοκατάλογον εἰς σελ. 2 τοῦ ἐξωφύλλου)